

Voetbal

Mikel Arteta
leidt Arsenal
naar de titel

SPORT 26-27

Games

Geen spelletje
meer, maar
volwassen
cultuur

CULTUUR C6-7

Sneeuwpret
Hoe zeldzame
sneeuw ellendig én ook
gewoon genieten is

IN HET NIEUWS 8-13

SANCTIETANKER

VS enteren ‘Russische’ olietanker Marinera op Atlantische Oceaan

De VS ging met militairen aan boord van de Marinera, terwijl Rusland een marine-escorte had gestuurd om dat te voorkomen.

Hans Steketee

AMSTERDAM

Amerikaanse militairen zijn woensdag op de Atlantische Oceaan aan boord gegaan van de Marinera, een lege olietanker van de Russische schaduwvloot die eerder bij Venezuela wist te ontkomen aan enterende door de Amerikaanse kustwacht. Dat heeft het hoofdkwartier van de Amerikaanse strijdkrachten in Europa (US EUCOM) in een bericht op X bekendgemaakt.

„De inbeslagname ondersteunt het door [president Trump] afgekondigde beleid tegen gesanctioneerde schepen die de veiligheid en stabiliteit van het westelijk halfrond bedreigen”, aldus het bericht.

Het schip, onder Russische vlag, bevond zich in het noordoostelijk deel van de Atlantische Oceaan, grofweg halverwege IJsland en Schotland, hemelsbreed 1.200 kilometer van het Europese vasteland.

Het Russische nieuwskanaal RT toonde eerder beelden waarop een

kleine helikopter te zien was die naast het schip hing. De helikopter is van een type dat gebruikt wordt door Amerikaanse speciale eenheden. Volgens Reuters werd de operatie uitgevoerd door de Amerikaanse kustwacht en niet nader gespecificeerde militairen.

Op trackers was te zien dat het schip om 12.30 uur Nederlandse tijd zijn koers van noordoostelijk drastisch naar het zuiden had verlegd. Nu vaart het richting Schotland.

De inbeslagname zal de spanningen tussen de VS en Rusland verder doen oplopen sinds de VS de Venezolaanse president Nicolas Maduro gevangen namen, een bondgenoot van Rusland. Rusland had de VS eerder gevraagd om de achtervolging van de tanker te staken en stuurde volgens defensiebronnen deze week marinevaartuigen om het schip te escorteren naar, vermoedelijk, een Russische haven aan de Oostzee.

Het Russische ministerie van Transport zei woensdag dat het contact met de tanker was verboden nadat de Amerikanen aan boord kwamen „in strijd met de Russische wet en het internationale recht”. Het schip zou alleen „tijdelijk” een Russische registratie hebben gekregen.

De tanker, aanvankelijk Bella 1 geheten en omgedoopt in Marinera, werd sinds 21 december geschaduwd door een schip van de Amerikaanse kustwacht. Het was

De operatie toont weer aan hoe ver president Trump bereid is te gaan

eerder leeg op weg om olie te laden in Venezuela, maar maakte rechtsomkeert toen de VS probeerden het schip in beslag te nemen.

Het schip staat sinds 2024 op een Amerikaanse sanctielijst, omdat het betrokken was bij oliehandel met Iran. De tanker wist te ontsnappen naar de Atlantische Oceaan en zette koers in noordooste-

lijke richting.

De VS hadden de afgelopen dagen vliegtuigen en helikopters voor speciale operaties overgebracht naar bases in het Verenigd Koninkrijk. Defensiewebsite The War Zone suggereerde al een verband met een nieuwe enteringspoging. Volgens Reuters waren Russische marineschepen tijdens de operatie „in de globale nabijheid” van het schip.

„Om onduidelijke redenen geven de VS en de NAVO dit Russische schip disproportioneel veel aandacht, ondanks zijn vreedzame status”, aldus het Russische ministerie van Buitenlandse Zaken dinsdag in een verklaring.

De bemanning van de Marinera deelde via het Russische nieuwskanaal RT dinsdag een video waarop het schip van de Amerikaanse kustwacht is te zien dat de tanker schaduwde. De tanker werd ook in de gaten gehouden vanuit de lucht, onder meer door Amerikaanse maritieme patrouillevliegtuigen.

De VS maakten woensdag bekend in de Caribische Zee nog een

gesanctioneerde tanker in beslag genomen te hebben, de Sophia, die Venezolaanse olie vervoerde. Pete Hegseth, de Amerikaanse minister van Defensie, zei: „De blokkade van gesanctioneerde en illegale Venezolaanse olie blijft volledig van kracht, waar ook ter wereld.”

De operatie toont opnieuw aan hoe ver president Trump bereid is te gaan met unilaterale militaire operaties. Over de inbeslagname van de Marinera op honderden kilometers van het vasteland ontbreken details. Zo is de actieradius van de helikopters te klein voor die afstand. Het lijkt aannemelijk dat ze van een vanaf een schip zijn opgestegen.

Het Britse ministerie van Defensie zei de operatie te hebben ondersteund met een patrouillevliegtuig en een marineschip. Voor de Britse premier Keir Starmer kan de operatie mogelijk leiden tot nieuwe vragen of hij het Amerikaanse optreden legaal acht.

[+] Buitenlandbeleid VS pagina 3-7

DEENS KONINKRIJK

Trump wil Groenland inlijven, maar militair kan hij er al doen wat hij wil

Een verdrag uit de Koude Oorlog biedt Trump al veel ruimte voor activiteiten op het eiland.

Mark Duursma
AMSTERDAM

Dat president Trump Groenland wil „hebben” is duidelijk. Maar waarom precies?

De motieven van de regering-Trump voor buitenlandse inmen-ging zijn niet altijd helder of consistent. Bij Venezuelaging het aanvan-kelijk om het stoppen van drugsex-port naar de VS, later verschoof dat naar het herstel van de olie-exploi-tatie door Amerikaanse bedrijven. Ook wat betreft Groenland wisselt Trump van toon. Tijdens zijn eerste termijn wilde hij het grootste eiland ter wereld kopen en sprak hij over „in wezen een grote vastgoeddeal”. Vorig jaar noemde hij „economi-sche zekerheid” als reden voor po-tentiële annexatie, mogelijk ver-wijzend naar de voorraden olie, gas en zeldzame aardmetalen die Groenland herbergt.

Recentelijk ligt het accent volle-dig op de strategische ligging en na-tionale veiligheid. „Groenland is bezaaid met Russische en Chinese schepen”, zei Trump zondag tegen journalisten. „We hebben Groen-land nodig vanwege nationale vei-ligheid, en Denemarken zal niet in staat zijn om dat te doen.”

Dinsdag werd dit „belangrijke buitenlands-beleiddoel” nog eens bevestigd door het Witte Huis. Groenland heeft sinds 2009 verre-gaande autonomie binnen het Deense koninkrijk, maar defensie en buitenland beleid zijn de ver-antwoordelijkheid van de regering in Kopenhagen.

Niet uit te sluiten valt dat de twee andere factoren die de poolregio in-teressant maken - grondstoffen en handel - voor Trump wel degelijk meespelen. Klimaatverandering leidt ertoe dat voorheen moeilijk bereikbare aardmetalen beter te delven zijn, en dat de noordelijke route beter te bevaren is voor con-tainerschepen en olietankers. China, dat zichzelf beschouwt als ‘bijna-arctisch’, fantaseert al over de ‘Polar Silk Route’. De derde fac-tor, veiligheid, is een begrijpelijk motief. Rusland en China zijn mili-tair geïnteresseerd in de regio, Eu-ropa is dat pas sinds Trump erover begon.

Koude Oorlog

Het militair-strategische argument om Groenland te annexeren roept echter ook vragen op. De VS hebben sinds de Koude Oorlog een mili-taire basis op Groenland en kunnen hun militaire activiteiten op het ei-land uitbreiden zonder de toe-komst van de NAVO op het spel te zetten, zoals ze met dreigementen van militair ingrijpen wel doen. Trump is niet de eerste Ameri-

Op 7 januari 2025 bezocht de Amerikaanse presidentszoon en zakenman Donald Trump Jr. de **Groenlandse hoofdstad Nuuk**.
FOTO EMIL STACH/AFP

kaanse politicus die Groenland noodzakelijk acht voor de verdedi-ging van de VS. In 1868 wilde Wil-liam Seward, minister van Buiten-landse Zaken, het eiland, met IJs-land erbij, kopen voor 5,5 miljoen dollar. In 1946 deed president Tru-man nog een poging, de prijs was toen 100 miljoen dollar. Denemar-ken weigerde. De Amerikaanse mi-nister Marco Rubio zei deze week dat kopen nog steeds een optie is die op tafel ligt.

De Deens-Amerikaanse samen-werking op Groenland is vastgelegd in een verdrag uit 1951. Dat verdrag volgde op een verdrag uit 1941, waarin Denemarken de verdedi-ging van Groenland tegen nazi-Duitsland overdroeg aan de VS. De Deense ondertekenaar was niet de regering in bezet Kopenhagen, maar de Deense ambassadeur in Washington. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden in Europa ge-wond geraakte Amerikaanse mili-tairen verzorgd in een Amerikaans militair ziekenhuis op Groenland. Het verdrag uit 1951 opende de weg

voor onder meer de bouw van de Thule Air Base. Het verdrag biedt de VS veel vrijheid in hun „defensiege-bieden” en is nog steeds geldig.

In de jaren vijftig hadden de VS zeventien militaire voorzieningen op het eiland, en waren er zesdui-zend Amerikaanse militairen ge-stationeerd. Alleen Thule, drie jaar geleden omgedoopt in Pituffik Space Base, is daarvan overgeble-

De Amerikaanse minister Marco Rubio zei deze week dat kopen nog steeds een optie is

ven. Pituffik is Groenlands voor „plaats waar we onze honden vast-binden”. Circa honderdvijftig mili-tairen monitoren daar met radar-systemen het luchtruim. Ze kun-nen lanceringen van raketten sig-naleren, de route berekenen en luchtverdediging inzetten. Mili-taire experts noemen de basis „on-

misbaar” en „in strategisch opzicht een van de belangrijkste militaire locaties ter wereld”.

Monroe-doctrine

Denemarken was altijd een loyale militaire partner van de VS. In Af-ghanistan sneuvelden 43 Deense militairen, per hoofd van de bevol-king meer dan het aantal omgeko-men Amerikanen. Denemarken biedt de VS veel ruimte om militair actief te zijn op en rond Groenland. Waarom, vragen analisten zich af, wil Trump dan toch annexeren? En: wat kan Europa doen om een crisis binnen de NAVO te voorkomen?

Een mogelijke verklaring voor het gedrag van Trump is door hem gereanimeerde Monroe-doctrine, de 19de-eeuwse leer die elke Euro-pese inmenging op het westelijk halfmond afwijst. Als antwoord op de tweede vraag pleit geopolitiek-expert Velina Tchakarova voor een ‘Northern Corridor Doctrine’, waarbij het Deens-Amerikaanse verdrag wordt geactualiseerd en de VS hun militaire aanwezigheid op

Groenland met Europese instem-ming en medewerking kunnen uit-breiden. Alleen zo kunnen de VS en Europa zich teweerstellen tegen de Russische en Chinese invloed in de regio, aldus Tchakarova.

Marion Messmer van denktank Chatham House ziet juist meer heil in een stevige opstelling van Eu-ropa tegenover de VS. Als de VS doorgaan met het intimideren en bedreigen van een NAVO-partner, moet Europa zijn tanden laten zien: geen bevoorradung van Ame-rikaanse schepen in Europese havens, geen behandeling van Ameri-kaanse militairen in Europese mili-taire ziekenhuizen, dreigen met sluiting van Amerikaanse militaire voorzieningen in Europa.

Maar wellicht is dat allemaal vergeefs en heeft Trump slechts één eenvoudig motief voor het willen hebben van Groenland, schreef analist Anne Applebaum bij de vo-rige Groenland-crisis een jaar gele-den in *The Atlantic*: Trump wil ge-woon dat Amerika er groter uitziet op een wereldkaart.

Anti-Trumpgraffiti in Caracas. FOTO FEDERICO PARRA / AFP

GEOPOLITIEK

Politiek worstelt met houding ten opzichte van de capriolen van Trump

De Kamer debatteert donderdag over Venezuela, formerende partijen hebben moeite met gezamenlijk standpunt over de VS.

Steven Derix

DEN HAAG

Buitenlandse politiek speelt niet vaak een hoofdrol in Den Haag, maar de wilde capriolen van de re-gering-Trump leidden deze week tot gespannen reacties op het Bin-nenhof.

Donderdag komt de vaste Ka-mercommissie voor Buitenlandse Zaken terug van het kerstrees voor een debat over de Amerikaanse mi-litaire acties in Venezuela, „het grootste buurland van het Konink-rijk”, zoals demissionair minister van Buitenlandse Zaken David van Weel (VVD) schreef aan de Tweede Kamer. En intussen gaat het gesprek alweer over de volgende geo-politieke dreiging: de aanhou-dende Amerikaanse ambitie om Groenland te annexeren.

De Nederlandse politici hadden deze week nog duidelijk moeite om een gezamenlijke positie in te ne-men tegenover de imperialistische taal uit Washington.

Afgelopen weekend had D66-leider Rob Jetten in een lange ver-klaring duidelijke positie gekozen. Nicolás Maduro mag dan een „wrede dictator” zijn geweest, zo liet Jetten weten, de Amerikaanse gevangenneming van de Venezo-laanse president staat „haaks op

het internationale recht” en „schept een gevaarlijk precedent”.

Door Washington openlijk te ka-pittelen, ging Jetten een flinke stap verder dan demissionair premier Schoof en minister Van Weel, die niet verder wilden gaan dan de o-peroep aan „alle partijen” zich aan het internationale recht te houden. Toen Jetten daar dinsdag vragen over kreeg van journalisten, her-haalde hij zijn standpunt: „Ik heb de afgelopen dagen naar zo’n beetje elke expert op dit gebied ge-luisterd en ik kom tot dezelfde con-clusie als zij.”

CDA pragmatisch

Henri Bontenbal koos dinsdag een hele andere lijn: de pragmatische. Volgens de CDA-leider moet Neder-land „niet alleen naar [...] principes kijken”, maar ook naar „de gevol-gen in de praktijk” van al te open-lijke kritiek aan het adres van de re-gering-Trump. Europa is afhanke-lijk van de VS voor het formeren van een geloofwaardige stabili-satiemacht in Oekraïne als het daar tot een bestand komt. Afgelopen dinsdag vergaderde een *‘coalition of the willing’* hierover in Parijs. „Dan moet je niet met heel grote woorden Oekraïne onveiligere ma-den”, zei Bontenbal.

Nog dezelfde dag leek Bonten-bals realpolitiek alweer achterhaald

en moest Nederland opnieuw een standpunt innemen over Washing-ton - ditmaal vanwege Trumps uit-spraken over Groenland. Onder-weg in de Airforce One had presi-dent Trump tegen journalisten op-nieuw benadrukt dat de VS het ar-ctische gebied - onderdeel van het Koninkrijk Denemarken - koste wat kost wil inlijven. Tegenover CNN weigerde Trumps vicestaf-chef Stephen Miller vervolgens de inzet van Amerikaanse troepen uit te sluiten, wat het Witte Huis later nog eens officieel bevestigde.

”

Nederland staat achter onze Deense vrienden

David van Weel

Minister van Buitenlandse Zaken

Ditmaal kwam Europa meteen in actie. In een gezamenlijke ver-klaring trokken regeringsleiders van zes grote landen (Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Ita-lië, Spanje en Polen) een streep in de sneeuw. „Groenland behoort toe aan zijn bevolking”, schreven ze. „Het is aan Denemarken en Groen-land, en aan hen alleen, om beslis-singen te nemen over Denemarken en Groenland.”

De handtekening van premier

Schoof stond niet onder de verkla-ring - mogelijk een teken van het statusverlies van Nederland sinds zijn aantreden. Minister Van Weel liet er echter geen twijfel over be-staan dat Den Haag de verklaring van de zes volledig steunt. „Dene-marken en Groenland moeten be-slissen”, schreef hij op X. „Neder-land staat volledig achter onze Deense vrienden.”

CDA-buitenlandwoordvoerder Derk Boswijk liet dinsdag via X we-ten de regering te zullen oproepen Denemarken zo veel mogelijk te steunen. Dezelfde dag twitterde Boswijk een foto met de Deense ambassadeur Ulf Melgaard, met wie hij een gesprek had gehad over „het belang van arctische veilig-heid en Groenland”.

Amerikaanse kustwacht

Boswijks oproep zal kunnen reken-en op instemming in de Tweede Kamer en van de zijde van het kabi-ring trokken regeringsleiders van zes grote landen (Duitsland, het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Ita-lië, Spanje en Polen) een streep in de sneeuw. „Groenland behoort toe aan zijn bevolking”, schreven ze. „Het is aan Denemarken en Groen-land, en aan hen alleen, om beslis-singen te nemen over Denemarken en Groenland.”

De handtekening van premier

JA21-leider Joost Eerdmans heeft vaker laten blijken sympathie te hebben voor de regering-Trump.

Intussen brokkelt de trans-At-lantische samenwerking in hoog tempo af - ook tussen Den Haag en Washington. Zo heeft de crisis rond Venezuela geleid tot een voorlopig einde aan de Amerikaans-Neder-landse samenwerking bij de drugs-bestrijding in het Caribische ge-bied, zo liet minister van Defensie Ruben Brekelmans (VVD) dinsdag weten tijdens een bezoek aan de Antillen. In de afgelopen decennia werkte de Nederlandse marine nauw samen met de Amerikaanse kustwacht bij het onderscheppen van drugstransporten op zee.

Nu de VS verdachte speedboten zijn gaan bombarderen, waarbij al zo’n honderd slachtoffers zijn ge-vallen, kan Nederland de gezamen-lijke operatie moeilijk voortzetten. Wel koos Brekelmans omzichtige woorden om het einde van de sa-menwerking aan kondigen. De VS hadden een andere „route” geko-zen, zei Brekelmans tegen de NOS (het liquideren van veronderstelde drugssmokkelaars zonder vorm van proces): „Dat is echt aan hen om dat te doen, daar maken wij geen deel van uit.”

Kamerleden zullen donderdag vragen stellen over het einde van deze samenwerking met de VS.

Een muurschildering van oliepompen en jaknikkers in Caracas. FOTO MATIAS DELACROIX/ ASSOCIATED PRESS

VENEZOLAANSE OLIE

De olie kan gaan stromen vanuit Venezuela – is de blokkade voorbij?

Olie is het drukmiddel op de Venezolaanse regering. Maar Washington wil de olie-industrie niet blijven blokkeren.

Merijn de Waal en **Laura Bergshoeff**
AMSTERDAM

De onwillige president is krap vier dagen geleden uit zijn paleis ontfloed en de olie kan al gaan stromen. Volgens Donald Trump gaat Venezuela 30 tot 50 miljoen vaten ruwe olie aan de Verenigde Staten „overdragen”. De olie zal tegen marktwaarde worden verkocht, aldus de Amerikaanse president dinsdagnacht in een Truth Social-bericht.

Als afnemers inderdaad de marktprijs betalen (circa 55 dollar per vat), brengt de verkoop al gauw minstens twee miljard dollar op (1,7 miljard euro). De opbrengst zal zowel de VS als Venezuela „ten goede komen”, beloofde Trump.

Caracas noch staatsoliebedrijf PdVSA bevestigde het bericht. Zaterdag eiste Trump zeggenschap over Venezuela's enorme olievoorraden op, nadat hij autocraat Nicolás Maduro tijdens een militaire inval liet ontfvoeren.

Het Zuid-Amerikaanse land heeft miljoenen vaten aan olie in tankers en opslagtanks in voorraad, aldus de Britse krant *The Guardian*. De vloot die de VS hebben samengetrokken in het Caribische gebied blokkeert sinds vorige maand echter de uitvoer. Volgens Trump kan de olie rechtstreeks naar de Golfkust van de VS.

Hoewel veel vaag blijft over de olie-deal, duidt de aankondiging ervan erop dat Washington het volledig afknijpen

van de olie-industrie van Venezuela niet eindeloos houdbaar acht. Volgens een interne prognose van de Venezolaanse regering, waar *The New York Times* dinsdag over berichtte, schatte het zaterdag onthoofde Maduro-regime eind vorig jaar al in dat zijn olie-industrie in acute problemen zou raken door de Amerikaanse ‘zeeblokkade’.

Door de VS gesanctioneerde tankers konden niet uitvaren en bij gebrek aan opslagcapaciteit moest staatsoliebedrijf PdVSA zijn productie fors terugschroeven van circa 1,2 miljoen naar 300.000 vaten per dag. Analisten waarschuwden dat de Venezolaanse olieproductie zou „instorten” en de belangrijkste inkomstenbron van het noodlijdende regime razendsnel dreigde op te drogen.

Minister van Buitenlandse Zaken Marco Rubio dreigde dit weekeinde dat Washington de „totale zeeblokkade” na Maduro's vertrek zou handhaven.

Door het land nog dieper in de economische problemen te duwen, zou echter een nieuwe uittocht van vluchtelingen op gang kunnen komen. Omdat de VS hun eigen zuidgrens potdicht hielden, zou een nieuwe exodus grotendeels op de buurlanden van Venezuela afgewenteld worden.

Overvloed aan olie

Trump gebruikt de ‘over te dragen’ olie zo als drukmiddel. Tegelijkertijd is er economisch gezien geen behoefte aan al die olie. Wereldwijd is er een over-

Wereldwijd is er een overschot aan olie

schot. Op dit moment ligt de olieprijs nog maar iets boven de productieprijs. Als de prijs door ruimer aanbod verder zakt, is meer winning economisch niet meer lucratief. Zorgen over deze overspoeling van de markt drukten olieprijs wereldwijd met rond de 1 procent, schrijft persbureau Reuters.

Toch, zegt onafhankelijk energie-expert Jilles van den Beukel, zal de invloed van Trumps bericht op de olieprijs beperkt blijven. „De markt schrikt nu vooral een beetje van wat Trump politiek gezien doet, maar de Venezolaanse olie zelf is geen grote factor. Venezuela is geen grote speler op de oliemarkt. De daling in de olieprijs is niet extreem.”

Trumps ‘oliedeal’ heeft wel een belangrijk geopolitiek voordeel voor Washington. De ooit hechte band tussen Venezuela en zijn ideologische bondgenoot Cuba wordt verder doorgeknipt. Het autoritaire geregeerde eiland – aartsvijand van de VS sinds 1959 – is sterk afhankelijk van Venezolaanse olieleveranties. Maduro's illustere voorganger Hugo Chávez sprong het communistische regime in Havana begin deze eeuw te hulp met spotgoedkope olie in het kader van zijn anti-Amerikaanse ‘bolivariaanse’ revolutie op het continent.

Toen Venezuela zelf in problemen raakte, werd die steun afgebouwd. Van 100.000 vaten per dag op het hoogtepunt, tot recent 30.000.

Al ruim voor Trumps zeeblokkade

kampte Cuba met nijpende energietekorten. De weinige stroom die wordt opgewekt, gaat naar de hoofdstad Havana of de toerismesector.

Onduidelijk is ook wat de toe-eigening van de miljoenen vaten betekent voor China. Beijing was het afgelopen jaar de grootste afnemer van Venezolaanse olie. Zo betaalde Caracas de gunstige noodleningen af die het land eerder deze eeuw kreeg van de Chinezen, die hiermee voet aan de grond kregen in Zuid-Amerika. Maar Caracas bleef steeds vaker in gebreke: de banden werden vooral voor de buitenwereld als warm gepresenteerd. In de praktijk voorziet Venezuela in slechts 4 procent van de totale Chinese olievraag.

Verwaarloosde sector

Trump wil dat de Amerikaanse oliesector de komende jaren miljarden investeert in de verwaarloosde Venezolaanse infrastructuur. Het land heeft volgens de OPEC reserves van 300 miljard vaten. Het kartel baseert zich op cijfers van staatsoliebedrijf PdVSA, zegt Van den Beukel. Of al die olie winstgevend te exploiteren valt, wordt door veel analisten betwijfeld.

De vraag is ook of en in hoeverre Amerikaanse bedrijven daadwerkelijk gaan investeren, als de prijsprikkel ontbreekt en het land politieke instabiel blijft. Meer zal duidelijker worden vrijdag op een bijeenkomst in het Witte Huis met topmensen uit de olie-industrie.

ANALYSE ENSCENERING

Waarom doen beelden van gevangen Maduro aan die van Hussein denken?

De beelden van Maduro's gevangenneming doen denken aan die van Saddam Hussein of Noriega. Wat is de overeenkomst?

Merlijn Schoonenboom
AMSTERDAM

De eerste foto is altijd weer cruciaal, en dat was het ook bij de eerste foto van de gevangen Venezolaanse president Nicolás Maduro. Op het beeld dat president Donald Trump zondagochtend op Truth Social zette, zien we een grauwe Maduro in een grijs joggingpak, hij draagt een zwarte skibril-achtige blinddoek en heeft een verkreukeld flesje water in zijn handen. Is dit de gevreesde dictator?

Als dit beeld iets wil laten zien, is het dat van een hulpeloze overwonnenene. Geen wonder dat direct na dit beeld associaties met eerdere, vergelijkbare beelden loskwamen. Sommige commentatoren deed het denken aan de gevangenneming van Saddam Hussein door VS-soldaten in Irak in 2003, al was dat beeld nog niet een stapje heftiger: de Iraakse dictator was destijds gevonden in een gat in de grond, en werd met verwarder blik en baard op de eerste foto's gezet.

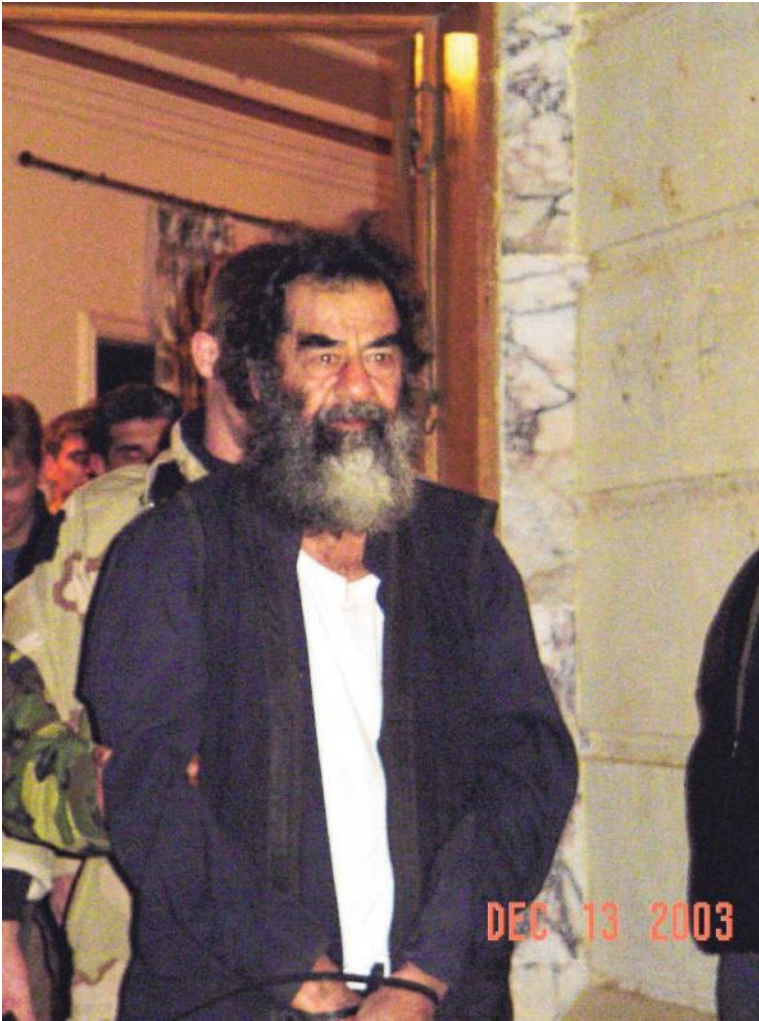
Alleen: de overeenkomsten tussen Hussein en Maduro zorgden afgelopen dagen ook voor scepsis. Want: als de beelden zo op elkaar lijken, is deze Maduro-foto dan wel echt, is het geen encscenering, of misschien zelfs een AI-beeld? De eerste uren na het nieuws van de gevangenneming waren namelijk ook AI-beelden van de gevangenneming op de sociale media verschenen, onder meer op Facebook, Instagram en X, en die waren al miljoenen keren gedeeld voordat Trump met ‘zijn’ eerste, echte beeld kwam.

De wrange ironie: deze AI-foto's lijken óók op de latere echte foto. Zo circuleerde er een AI-beeld van Maduro in een witte pyjama in een vliegtuigrui, geflankeerd door VS-militairen. De suggestie erbij was hetzelfde als de foto van Maduro in zijn joggingpak: de VS-actie moet zo snel zijn geweest dat de dictator geen tijd had om zich om te kleden – en tegelijk geeft ook dit AI-beeld in pyjama aan de gevangen machthebber iets hulpeloos.

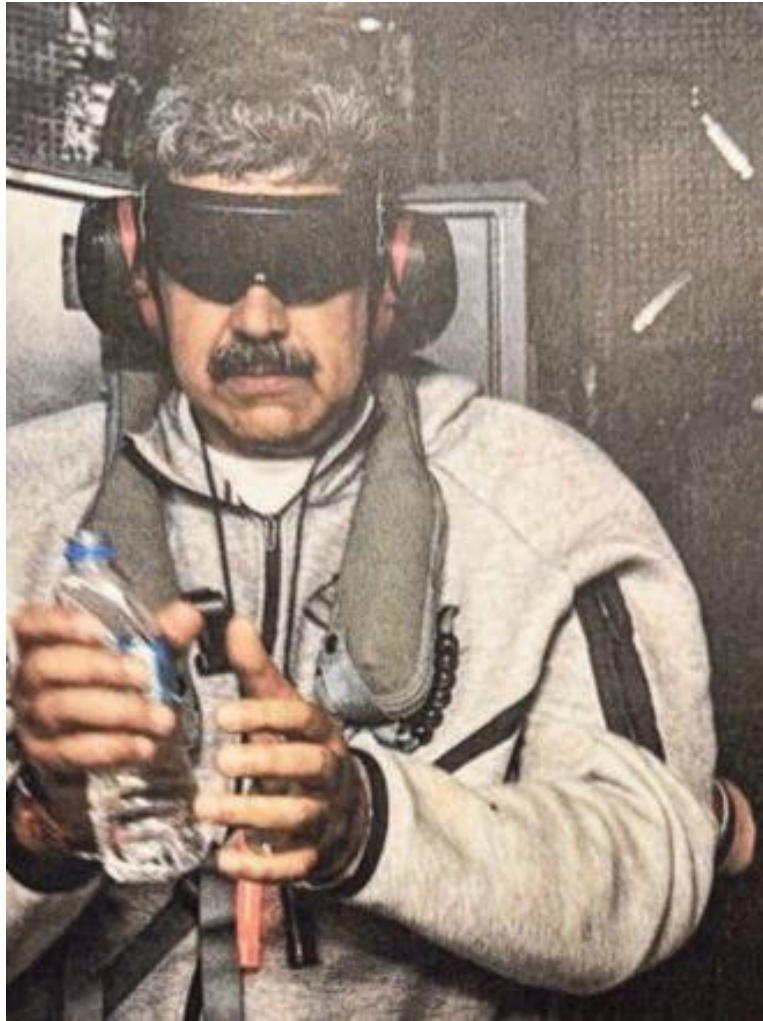
Gebogen houding

De echte én de AI-beelden hebben dus dezelfde ingrediënten, en dat is geen toeval. Een dergelijke foto, ook al is hij echt, istenslotte per definitie een encscenering; het is een keuze van de overwinnaar welk beeld van de overwonnenene er naar buiten wordt gebracht, welke kleding, blik en houding eretoond worden. Het beeld is een boodschap: het slappe joggingpak tegenover de stevige uniformen van de soldaten, hulpeloze verwarving tegenover daadkrachtige actie, verwildering tegenover de suggestie van fatsoen.

De oudere kijkers kunnen zelfs hebben teruggedacht aan de gevangenneming van generaal Manuel Noriega in Panama in 1989, waarvan het bekendste beeld ook opvallend op dat van Maduro en Saddam lijkt.

Saddam Hussein, gevangen in 2003. FOTO ANP/POLARIS

De eerste foto van de gevangen Maduro. FOTO AFP

Noriega staat hierop tussen twee VS-agenten, eentje met duidelijke logo van de Drug Enforcement Administration (DEA) in beeld, terwijl Noriega het hoofd wat gebogen heeft. Op het eerste beeld van Maduro's aankomst in New York zagen we Maduro ook gebogen tussen Amerikaanse DEA-agenten, al kwam die houding simpelweg omdat hij niet uit een helikopter stapte.

Het patroon in deze beelden van Amerikaanse militaire acties is duidelijk – en ze zijn niet voor niets uitgekozen, zeker ook omdat het alle drie acties zijn die internationaal zeer omstreden waren. Met de foto's van de overwonnenene wilde Trump laten zien dat het optreden van de VS fier, daadkrachtig en rechtchapen is, terwijl de voorma-

lige dictator zijn kracht moet worden ontnomen, zodat de aanhangers hun bewondering en zijn tegenstanders hun vrees verliezen.

Julius Caesar

Natuurlijk, het belang van een dergelijke encscenering is in de huidige beeldcultuur van AI en sociale media steeds groter geworden. Maar dat neemt niet weg dat de beeldding van overwonnen tegenstanders een langetraditie heeft – en in die geschiedenis wordt tegelijk ook het grote gevaar ervan duidelijk.

De aartsvader van de encscenering van de overwonnenene zou je Julius Caesar kunnen noemen. Hij liet graag en vaak triomftochten houden, waarbij het zichtbaar vernederen van overwonnen vijanden een

vast bestanddeel was. Tijdens een van deze triomftochten haalde hij de overwonnen en verwaarloosde Gallische leider Vercingetorix uit de kerker, en liet hem achter zich aanslepen – later werd hij na een tribunaal gewurgd. Het doel was de publieke vernedering van de overwonnenene, de visuele onderstreping van de overwinning van Caesar op héél Gallië. Maar qua historische symboliek trok Caesar uiteindelijk wel aan het kortste eind, want Frankrijk heeft sinds de 19de eeuw de vernedering van Vercingetorix in schilderijen en monumenten veranderd in een symbool van de onverzettelijkheid van de Gallische vrijheidsstrijder – een effectief motief tot in de *Asterix*-strips van nu.

Dat is het gevaar bij de encscenering

van een overwinning: mochten de historische omstandigheden weer wijzigen, dan kan de overwonnenene het verhaal en de beelden in zijn eigen voordeel ombuigen.

Duimen omhoog

Trump wil snel scoren, en zette de eerste foto op zijn eigen kanaal online. Misschien had Maduro al een joggingpak aan, of misschien kreeg hij het pas na de gevangenneming van Amerikaanse soldaten. Feit is: met zijn latere rechtbankbeelden (duimen omhoog) probeert Maduro de beeldvorming alweer naar zijn eigen hand te zetten. Beide mannen weten: bij de encscenering van de overwonnenene mag je niets aan het toeval overlaten.

Manuel Noriega, gevangen in 1989. FOTO AFP

Maduro, aankomst in New York met DEA-agenten. FOTO ADAM GRAY/REUTERS

Sneeuwpret in Almelo en Amsterdam. FOTO'S ERIC BRINKHORST

REPORTAGE WINTERWEER

De eerste keer sneeuw: 'Hij wil helemaal niet meer naar binnen'

Advertentie

WINTERAVONTUUR CANADA

Dit is de ultieme reis om het beste van Edmonton en Jasper in de Canadese Rocky Mountains te beleven!

- Non-stop KLM-vlucht naar Edmonton
- 9 nachten in Edmonton en Jasper
- 3-daagse skipas Marmot Basin
- 3 spectaculaire excursies
- Gratis eigen ski's mee

Boek nu via [CanadaPlus v.a. €2242 p.p.](#)

EDMONTON-JASPER.NL/NRC

EDMONTON JASPER

De sneeuw is lastig, maar zorgt ook voor plezier. In de Almelse wijk Goossenmaat wordt duchtig met sleeën en sneeuwballen gespeeld. „Zoveel winters hebben we niet. Ga lekker naar buiten.”

Freyan Bosma

ALMELO

Donkerblauwe capuchon diep over zijn hoofd getrokken, pokémonrugzakje om, brede glimlach. Zo klieft de zesjarige Jaylano Alfing woensdagmiddag op een rode plastic slee door de witte wereld die zijn woonplaats, het Twentse Almelo, is geworden. „Een sneeuwschuiver”, wijst hij opgetogen. Op de stoep van openbare basisschool Step stond oma Monique van Ommen (54 jaar, beroep: „Ik ben in het huis”) hem daarnet, in volle sneeuwbuï, op te wachten. In haar lange mantel met panterprint trekt ze Jaylano nu de hoek om, langs de apotheek van het winkelcentrum. Daarna, belooft ze hem, gaan ze naar het

Goossenmaatspark. Daar, in het hart van een volksbuurt vol rijtjeshuizen waar Van Ommen al jaren woont, mag hij naar hartenlust in de sneeuw spelen. „Heerlijk, het is alweer een paar jaar geleden dat het zo hard heeft gesneeuwd”, zegt Van Ommen. „Wij gaan niet met de trein, dus daar hebben we allemaal geen last van”, verwijst ze naar de ellende op het spoor. Amper treinen of vluchten, lege winkelschappen en recordlange files: het winterweer speelt Nederland danig parten. Toch zorgt het dikke pak sneeuw ook voor veel plezier. Zo werd inwoners van Den Haag opgeroepen op het Malieveld deel te nemen aan een sneeuwballengevecht. Onder het mom van „hoe vaak kan je dit nou doen?” daagden zo’n twintig volwassen op, schrijft Omroep West. Of neem het Sprookjesbos van de Efteling. Met vuurkorven, een rode muts op het hoofd van Langnek en sparrenbomen voorzien van een laagje nepsneeuw, doet het Brabantse park er ’s winters sowieso al alles aan een wintergevoel te construeren. Maar de tientallen, vooral volwassen, bezoekers die dinsdag door het Sprookjesbos glibberden, glimlachten pas écht bij de aanblik van een daadwerkelijk besneeuwd kasteel van Doornroosje, zag NRC bij een bezoek. IJsvrij Ook in het Almelse Goossenmaatspark lees je de winterpret van de gezichten af – althans van de enkele buurtbewoners die de vrieskou durven trotseren. Het grootste deel van het park ligt er nog onaangeroerd wit bij – op de pootafdrukken van een groepje ganzen na. Maikel (38) en Milan (13) Willemsen, vader en zoon, hebben elkaar net bekogeld met sneeuwballen. Milan, zijn middelbare school gaf hem ’s middags ijsvrij, staat nog met een sneeuwbal ter grootte van een voetbal in zijn handen. Het geheim van een goede bal? „Deze handschoenen, daarmee plakt de sneeuw beter”, zegt hij. Vader Maikel Willemsen haalt zijn handen uit zijn jaszakken. Ze zien

Elders in Europa

Ook in beter op sneeuw ingestelde Europese landen worden extra maatregelen genomen vanwege hevige sneeuwval. „De winter heeft Duitsland nog steeds stevig in zijn greep”, meldt de Norddeutscher Rundfunk. In Hamburg mogen inwoners tot en met 21 januari strooizout uitstrooien over bevroren voet- en fietspaden. Normaliter is dat verboden vanwege de negatieve gevolgen voor de natuur. In de Noord-Duitse stad is in vijftien jaar tijd niet zoveel sneeuw gevallen. In de regio Île-de-France, waar Parijs ligt, stond woensdagochtend 800 kilometer file. Omdat naast snelwegen ook landingsbanen sneeuw- en ijsvrij gemaakt moeten worden, annuleerden luchthaven Paris-Charles de Gaulle en het vliegveld in voorstad Orly vluchten. Ook sommige Eurostar-treinen tussen Londen en Parijs, Rotterdam en Amsterdam zijn uitgevallen. De BBC meldt dat circa vierhonderd Schotse scholen in het noorden en noordoosten sneeuwvrij hebben. Op dinsdag moesten leerlingen van 350 scholen verplicht thuisblijven.

rood van de kou. Hij wijst naar zijn zoon. „Toen ik zo oud was als hij, had ik geen last van de kou, maar nu...”. Hij is blij dat zijn kind de sneeuw nog eens mag ervaren. De link met klimaatverandering legt Willemsen niet. „Ik denk überhaupt niet zo aan het klimaat.” Soraya Wiggers (24 jaar, huismoeder), trekt een slee door de vers gevallen sneeuw, richting het water met het eilandje, aan de rand van het park. Op de slee, een houten exemplaar met ijzeren handgrepen, zit haar tweejarige zoon Kai. De peuter draagt een gebreide muts met pompon, die bijna net zo groot is als zijn hoofd. „Voor hem is het de eerste keer”, zegt Wiggers. „Mooi he?” Kai wiebelt heen en weer op zijn slee. „Ik denk dat hij nou wel weer een beetje klaar is met

die kou”, zegt Wiggers. Ze maken rechtsomkeert, naar huis. Verderop ervaart ook Lukcy voor het eerst in zijn leven sneeuw. Hij springt enthousiast op een neer. De labradoodle van Ronnie Velt (49 jaar, pakketbezorger van zeepjes die een dagbesteding produceert) is acht maanden oud. „Hij wil helemaal niet meer naar binnen, zo leuk vindt ‘ie het”, zegt het baasje. „Vanmorgen op de weg was het niet te doen, maar dit is zo lekker, een beetje wandelen door sneeuw. Lekker buiten. Wat wil een mens nog meer?” Het valt hem op dat weinig buurtgenoten zijn voorbeeld volgen. Zonde, vindt Velt. „Zoveel winters hebben we niet. Ga lekker naar buiten, het valt wel mee. Tegen de kou kan je je kleden.”

Advertentie

SRC
Laat je al ruim
40 jaar méér zien

Ga cultuur snuiven op heerlijk Sicilië

Ontdek de mooiste groepsreizen

Boek uw vakantie naar **Sicilië**

SRC-reizen.nl

Trustpilot 4.6

Twee auto's zijn van de weg af en te water geraakt bij bedrijvenpark Twente. FOTO ERIC BRINKHORST

Sneeuw bij Station Zuid in Amsterdam. FOTO ZARA NOR

Verkeer in de sneeuw, Almelo. FOTO ERIC BRINKHORST

REPORTAGE FILELEED

Toch de weg op: 'Ik rijd vóór de sneeuw uit en zie later wel hoe ik terugkom'

Rijkswaterstaat mag reizen afraden, deze automobilisten hebben hun eigen dringende redenen om de auto in te stappen. „Niet gaan werkt bij ons niet. Het is vandaag bestellen en morgen in huis.”

Arjen Schreuder

OOSTERHOUT

Het sneeuwt nog niet als de Belg Danny Roelants op een parkeerplaats langs de snelweg in de auto op zijn telefoon zit te turen. Het is 's ochtends, kwart over zes. Roelants (50) is veel te vroeg voor zijn afspraak in Oosterhout, waar hij als projectleider de voorbereidende werkzaamheden uitvoert voor de renovatie van zeventienhonderd meter riool in het centrum van de stad. „Een heel mooie opdracht”, vertelt hij. Maar eentje die geen uitstel duldt. „Voorwaarde was dat het karwei vóór carnaval is afgerond.” En dus heeft Roelants de waarschuwingen om de weg niet op te gaan, in de wind moeten slaan. De rit van Temse naar Oosterhout verliep goed, zegt hij. „Ik vind persoonlijk al dat alarm licht overdreven. Maar daardoor blijven wel veel mensen thuis en is het voor mij nu aangenaam rijden.”

Het is op deze koude sneeuwdag niet druk bij de twee tankstations aan weerszijden van de snelweg A27 bij het Brabantse Oosterhout. „We hebben bijna de helft van het normale aantal klanten”, zegt Nick Schaareman (26), locatiemanager van tankstation Galgeveld. „Dat scheelt vele honderden mensen.” Wat ze het meest verkopen? „Ruitensproeiervloeistof, die is nu helemaal op.”

Veel automobilisten die we hier aanspreken, redeneren als volgt: Rijkswa-

terstaat mag volkomen terecht afraden de weg op te gaan vanwege gevaarlijke sneeuwval en gladheid, maar zelf hebben ze een dringende reden om toch te rijden. Zoals klusser Koen Hermes (21) uit Breda, die in Oosterhout gaat schilderen. „Als zzp'er moet je geld verdienen.”

Winterbanden

Reinier Atzema (50) uit het nabijgelegen Dorst is vanochtend een uur eerder vertrokken om in Rotterdam een nieuwe collega uit Duitsland te ontmoeten. „Ik zorg dat ik vóór de sneeuwbuien aankom, en vanavond zien we wel hoe ik terugkom.” De tankende reiziger is zich zeker bewust van de risico's. Zijn vrouw, vertelt hij, vertrok gisteravond uit Amsterdam, strandde op de snelweg bij Utrecht en was uiteindelijk, na twee uur opontproude, om één uur 's nachts thuis. Voorzichtig rijden dus. „Ik heb vierwielaanrijding en winterbanden, maar als er iets ligt ga je toch glijden.”

Ook de Belg Simon Geuens (24) is welgemoed op weg van Antwerpen naar Amsterdam, als storings- en onderhoudstechnicus van industriële liften. Geuens: „Het sneeuwt momenteel nog niet. We hebben met onze chef afgesproken dat we terugkeren als het weer op de weg extreem wordt, of het te gevaarlijk is op de bouwplaats waar de lift van onze klant staat. We moeten ook aan onze eigen veiligheid denken.”

Even verderop staat trucker Marco Kragt (51). Vanmorgen vroeg om vijf uur, een half uur eerder dan gebruikelijk, is hij vanuit zijn woonplaats Eindhoven vertrokken. „Ik dacht dat het moeilijk zou kunnen worden.” Hij is op weg naar 's Gravenmoer, de eerste van een lange reeks adressen, om producten van een grote bouwmarkt af te leveren. Kragt: „Niet de weg opgaan werkt bij ons niet. Het is vandaag bestellen en morgen in huis. En als wij vandaag niet rijden, is het morgen dubbel zo druk.”

Andere reizigers hebben persoonlijke redenen om toch te gaan rijden. Ylene Haacke (59) is „eigenlijk een angsthaas op de weg” en had deze week, onder meer vanwege het slechte weer, vrij genomen van haar werk als coach van managers en engineers. Ze heeft zojuist haar dochter, die bij haar in Geertruidenberg logeerde, naar haar woonplaats Breda gebracht. „Bij het bedrijf waar mijn dochter werkt, mocht vanavond iedereen thuis werken, behalve de mensen die in Breda wonen. Daarom heb ik haar gebracht.”

Nu is ze op de terugweg, ze staat haar elektrische auto op te laden. Het begint te sneeuwen. Ze gaat straks heel langzaam rijden. „Ik heb het vermoeden dat sommige mensen denken 'weer een oma op de weg'. Vroeger werd ik daar zenuwachtig van. Nu interesseert me dat niet meer. Als ze achter mij gaan duwen, denk ik: prima.” Aan de overkant van de snelweg, bij tankstation Galgeveld, staat Clenn Scholten de voorruit van zijn bestelauto zorgvuldig te drogen en de ruiten-

wissers van ijs te ontdoen. Scholten (37) is gisteravond alvast vertrokken vanuit zijn woonplaats Hoorn en vanochtend vroeg vanuit Amsterdam, de woonplaats van zijn vriendin, om vandaag een klus in Brussel te kunnen afmaken.

Hij werkt bij een bedrijf dat entresolvloeren vervaardigt, en self-storage opslagruimten bouwt. Rijden lukt nog goed, „als je maar voldoende afstand houdt”. Zijn schoonmoeder vroeg: „Waar begin je aan?”, maar zijn werkgever bepaalde dat hij moest gaan rijden als dat zou lukken. „En als het niet lukt, dat we dan gewoon rustig terugrijden.”

70 kilometer per uur

Naast een andere elektrische auto staat Niels de Hart (49) uit Utrecht even uit te rusten. Net als enkele andere weggebruikers vertelt hij dat door de kou en de sneeuw de actieradius van een elektrische auto relatief snel daalt. „Waardeloos”, zegt hij. „Normaal haalt m'n auto vijfhonderd kilometer en nu maar driehonderd.” Hij is op weg naar een school in Breda, waar hij docent is. „Ik neem de waarschuwingen van Rijkswaterstaat echt wel serieus.” Maar er zijn vandaag leerlingen die, hoewel ze dat niet verplicht zijn, toch naar school komen. En ik heb daarom besloten daar ook te zijn. Dat is een afweging.”

Hij rijdt niet harder dan zeventig kilometer per uur, maar komt toch op tijd, zonder vroeger van huis te zijn vertrokken. „Ik vertrouwde erop dat het goed zou komen.”

Ingmar Vriesema en Juliette Vasterman

AMSTERDAM

Haar moeder is deze woensdag jarig, ze is 88 geworden. Maar Petra Mast (62) kan haar niet bezoeken. In Rijswijk ligt zoveel sneeuw dat haar straat onbegaanbaar is. Juist op zo'n dag niet kunnen komen, doet pijn. „Ik wil mijn moeder gewoon even vasthouden en knuffelen”, zegt ze. Haar ouders wonen zelfstandig, in een appartement binnen een zorginstelling in Rijswijk. Ze krijgen daar zorg aan huis: verzorgenden komen langs voor medicatie en praktische hulp. „Maar als mantelzorger ga ik elke dag langs”, vertelt Mast.

Gelukkig bezorgde Albert Heijn dinsdag wel de boodschappen. „De tien pakken melk waar mijn moeder stress over had, zijn veilig binnen.” In de vriezer ligt nog een maaltijd en de zusters van de zorginstelling zullen voor haar moeder zingen. „Dat is fijn”, zegt Petra Mast. Toch overweegt ze om straks alsnog haar kaplaarzen aan te trekken en het door de sneeuw te proberen. „Mischien lukt het toch.”

Hoe verloopt de zorg aan thuiswonende ouderen in ondergesneeuwd Nederland? Dat vroeg NRC aan zorgverleners verspreid over het land, van wijkverpleegkundigen tot mantelzorgers.

Noodzakelijke zorg heeft voorrang

Amber de Wild (31) werkt voor zorginstelling Amaris en geeft leiding aan verpleegkundigen die langsgaan bij thuis-

wonende ouderen in de regio Gooi en Vecht - Weesp, Hilversum, Bunschoten. Ze stuurt een nachtteam aan, een thuiszorgteam en een „wondteam” voor inspectie en verzorging van onder meer doorligwonden. Door de sneeuw en de gladheid is de „planbare zorg” uitgesteld tot eind deze week of begin aanstaande week, vertelt ze.

„Rijden is voor iedereen spannend nu. Vanochtend gleed een collega weg, het ging goed maar ze zat daarna met angst achter het stuur.” Noodzakelijke zorg krijgt voorrang. „Het toedienen van antibiotica, daar kun je niet mee stoppen. Maar het verwijderen van katheters om te zien of cliënten zonder kunnen: dat kan even wachten.”

Door alle uitstel wordt het volgende week extra druk, zegt ze. „Het zou kunnen dat het aan nemen van nieuwe cliënten lastig wordt.” Haar thuiszorgteam krijgt doorgaans tien à vijftien nieuwe cliënten per week. De Wilds nachtteam bezoekt ouderen na een melding via een alarmsysteem. Streven is er binnen een half uur te zijn. „Dat is nu niet altijd haalbaar.” De Wild heeft haar mensen laten weten: bel de cliënt na alarmering op, stel gerichte vragen, check of je er écht heen moet. En het wondteam werkt meer digitaal: ze inspecteren wonden zoveel mogelijk door te videobellen, tenminste: als een zorgverlener van het „reguliere wijkteam” wél fysiek aanwezig is.

Ongestrooide hofjes

In Zuid-Holland ging Heleen de Mooij (65), verpleegkundige in de thuiszorg

bij WoonZorgcentra Haaglanden, woensdagochtend extra vroeg op pad, de klok sloeg zes uur. De wegen in haar werkgebied, Leidschendam en Leidschenveen, zijn ijsbanen. „Zeker in de smalle straten van de woonwijken waar niet gestrooid is, glijdt de auto alle kanten op. Lopen is ook lastig.” De Mooij werkt al veertig jaar in de zorg. In de jaren tachtig was het ook eens zo glad, vertelt ze. „Maar toen was ik negentien en nog niet bang om te vallen.”

Bij drie cliënten ging ze niet langs. Mensen die oogdruppels nodig hebben of geholpen moeten worden met douchen, zijn een dag later aan de beurt. Voorrang krijgen de cliënten die hun medicatie op vaste tijden moeten innemen en dat zelf niet kunnen, bijvoorbeeld vanwege dementie, en mensen die terminaal zijn of afhankelijk zijn van insuline, een katheter of wondzorg. „Zij kunnen niet zonder ons”, zegt De Mooij. Woensdag ging ze langs bij elf mensen. Ze waren extra blij haar te zien. „De sneeuw maakt indruk”, zegt ze.

„Kind, moest je door dit weer naar mij toe?” aldus een thuiswonende oudere tegen de zestigjarige wijkverpleegkundige Marijke van Schaik, werkzaam even ten noordwesten van Tilburg voor de Brabantse zorginstelling Mijzo. Op haar beurt vraagt zij dezer dagen aan de ouderen: heeft u voldoende eten in huis? Wie kijkt er naar u om? Ook Van Schaik gleed weg vanochtend. „Ik kwam een helling niet op”, pas na vijf minuten „gassen en wegslibben” lukte het. Voor ouderen woonachtig

aan glibberige boerenweggetjes en in „ongestrooide hofjes” heeft ze een „noodmaatregel” getroffen: waar mogelijk nemen familieleden of burend de zorg tijdelijk over.

Dichtgevroren sleutelkluis

Ook Lex Kampen (66) uit Soest nam werk over van een professionele zorgmedewerker. Om acht uur woensdagochtend belde de thuiszorg hem op: ze stonden voor de deur van zijn moeder (93) maar die sliep nog. En het geval wilde: het sleutelkluisje aan de buitengevel, met daarin haar huissleutel, ging niet open. Dichtgevroren. Dus liep Kampen in zijn gevoerde laarzen „door een sneeuwstorm” de tien minuten naar het huis van zijn moeder.

De thuiszorgmedewerker had een druk schema en was alweer vertrokken, op naar de volgende cliënt. Dus haalde Van Kampen zijn moeder uit bed, druppelde haar ogen, zette koffie en schootelde haar een sneetje brood voor met boter en hagelslag. Toen inspecteerde hij het sleutelkluisje, veegde de sneeuw eraf, zag ijsklonten zitten, liep de badkamer van z'n moeder in, pakte haar föhn en vond een verlengsnoer. „Toen ben ik buiten in de sneeuwstorm die kluis gaan föhnen.” En al föhnend merkte hij: „Sjongejonge, je moet er toch een hoop voor over hebben.”

Wandelen zit er niet in voor zijn moeder, „dat vindt ze jammer, maar het gaat gewoon niet met een rollator”. En de dagbesteding is gesloten; normaal haalt een ouderenbus haar eens per week op. „Ze is volledig aan huis gekluisterd.”

Bij ouderen aan glibberige weggetjes en in ongestrooide hofjes nemen familieleden of burend de zorg tijdelijk over

Links: Pieter van Oord, president-directeur van Schiphol, zoekt dekking achter een sneeuwschuiver.
Rechts: gestrande reizigers overnachten op veldbedden. FOTO'S ZARA NOR

Jan Benjamin

SCHIPHOL

En ijzige wind blaast sneeuwvlokken over de Zwanenburgbaan. Pieter van Oord, president-directeur van Schiphol, zoekt dekking achter een grote gele sneeuwschuiver. In slagorde staan de machines opgesteld, om straks in formatie een baan schoon te maken.

Verderop maakt de volgende ploeg medewerkers van een lokaal aannemersbedrijf zich klaar voor hun koude werk. Dicht ingepakte mannen verlaten hun kantine, een aantal grijze containers die samen de Skihut worden genoemd.

„Overall in de wereld zorgen sneeuw en ijs voor verstoringen in de luchtvaart”, zegt Pieter van Oord op het sneeuwde platform. „Ook in Noorwegen, ook in de Verenigde Staten. De luchthaven van Chicago gaat soms uren dicht vanwege heftige sneeuwstormen.” Uitzonderlijk aan de situatie van deze week op Schiphol, zegt Van Oord, is dat de winterse periode zo lang duurt.

Van Oord neemt woensdagmiddag een aantal journalisten mee op het platform van Schiphol, naar de sneeuwschuivers en de mensen die vliegtuigen de-icen, en naar een opvangplek bij de E-pier waar honderden gestrande passagiers de nacht hebben doorgebracht. „Ik leef erg mee met de passagiers die zijn gestrand”, zegt Van Oord naast de bedden in de opvanghal. „Maar deze situatie is echt uitzonderlijk. Collega's die al jaren hier werken zeggen dat ze dit in geen tien jaar hebben meegemaakt.”

Schiphol annuleerde woensdag ze-

SCHIPHOL

De-icing van vliegtuigen en veel gestrande reizigers: chaos op Schiphol

Het winterweer in Nederland houdt een stuk langer aan dan gebruikelijk, en dat levert Schiphol en luchtvaartmaatschappijen problemen op.

venhonderd vluchten, dinsdag ging het om zeshonderd vluchten en afgelopen weekend om pakweg duizend. „Ik denk dat wij woensdag een derde van het normale aantal passagiers hebben verwerkt”, zegt Van Oord. „En de afgelopen dagen circa de helft.” Ook in Parijs, Brussel en op de luchthaven New York JFK werden veel vluchten geannuleerd door het winterweer, benadrukt Van Oord.

Drie oorzaken noemt de Schiphol-topman voor de problemen op de luchthaven: de beperkte capaciteit van de banen, die keer op keer schoongeveegd moeten worden, het langdurige proces van sneeuw- en ijsvrij maken van de vliegtuigen (de-icing) en de annuleringen van vluchten waarvoor allerlei oplossingen gevonden moesten worden.

„Veel passagiers blijven op de luchthaven hangen”, zegt Van Oord terwijl hij door de terminals beent. „We hadden vrijwel iedereen online kunnen helpen, maar mensen zijn onzeker en willen toch steeds horen dat er wordt gewerkt aan hun problemen.”

De communicatie met passagiers, en ook onderling tussen de luchthaven, de luchtvaartmaatschappijen en de afhandelingsbedrijven die verantwoordelijk zijn voor onder meer de bagage en het de-icen, kan wel beter, zegt Van Oord. Diplomatiek: „Zodra deze situatie voorbij is wil ik een rapport en met de lessen die daar hopelijk in staan gaan we zeker wat doen.”

Van Oord wil niet beamen dat Schiphol meer regie had moeten nemen tijdens de winterchaos van de afgelopen dagen. Ook al heeft de luchthaven zich voorgenomen – na problemen met onder meer de bagageverwerking enkele jaren geleden – om meer de controle te nemen. Nu werken vooral de grondafhandelingsbedrijven en de luchtvaart-

maatschappijen ieder voor zich.

Hoeveel schade lijdt Schiphol door de sneeuw en het ijs? „De winterse problemen kosten de luchthaven miljoenen”, zegt Van Oord. „En de luchtvaartmaatschappijen tientallen miljoenen. Denk aan de gemiste inkomsten, de vergoedingen voor gestrande passagiers, het thuisbrengen van de koffers. Economisch is dit geen feest voor de luchtvaart en voor Schiphol.”

Passagiers maken de luchthaven en de luchtvaartmaatschappijen scherp verwijten. „Ik begrijp de frustraties van veel passagiers”, zegt Van Oord. Maar, zegt hij, het is te vroeg om nu al aan te wijzen waar de leiding van het vliegveld of de luchtvaartmaatschappijen mogelijk dingen verkeerd hebben gedaan. „Dit is niet de tijd van vinger wijzen”, zegt Van Oord terwijl zijn gezelschap opwarmt in de Skihut.

Zou Schiphol meer moeten investeren in het ‘winterbestendig’ maken van de luchthaven? „Dat kan ik op dit moment nog niet zeggen”, aldus Van Oord. „Deze winterse omstandigheden zijn heel zeldzaam. Moet je daar extra maatregelen voor nemen? Dat zou kunnen, maar laten we dat evalueren, samen met de luchtvaartmaatschappijen en de afhandelingsbedrijven.”

Van Oord ontkent dat Schiphol te weinig capaciteit heeft om vliegtuigen te de-icen. In het najaar van 2023 stopte een van de drie dienstverleners (KLM en twee externe bedrijven) met deze activiteit. Dat leidde destijds tot behoorlijke paniek bij Schiphol. Inmiddels hebben vier grondafhandelingsbedrijven ook het de-icen in hun pakket.

Dat vindt op twee locaties plaats op het vliegveld: naast de A4, bij de Zwanenburgbaan, waar KLM een centrale locatie heeft waar de maatschappij voor een kleine vijftig andere maatschappijen de toestellen sneeuw- en

ijsvrij maakt. En aan de gates, op de zogeheten vliegtuigopstelplaatsen.

Het is niet juist, zoals woensdag elders in de pers verscheen, dat Schiphol heeft verboden om het de-icen aan de gates te doen. Volgens Van Oord heeft het vliegveld de afgelopen jaren een afwateringssysteem in gebruik genomen waarbij het afvalwater van het de-icen, inclusief het antivriesmiddel glycol, wordt opgevangen en na verloop van tijd afgevoerd. „Er verdwijnt geen antivries in de grond.”

Van Oord kijkt ook naar andere maatregelen tegen extreme weersomstandigheden, maar zegt ook dat hij terughoudend is om bijvoorbeeld extra

Collega's die al jaren hier werken zeggen dat ze dit in geen tien jaar hebben meegemaakt

airconditioning te installeren bij de pieren. „Afgelopen zomer was het enkele dagen meer dan 30 graden Celsius in een pier. Moeten we voor die zeldzame omstandigheid dan ook meer maatregelen nemen? Dat is dezelfde vraag als het vergroten van de capaciteit voor onze winterse werkzaamheden.”

Na de tour met Pieter van Oord langs de crisislocaties op Schiphol nodigt ook KLM de pers uit om te vertellen hoe hard de grootste luchtvaartmaatschappij op de luchthaven heeft gewerkt om alle gestrande passagiers weer thuis te krijgen.

„Dit was echt heel uitzonderlijk weer”, zegt Marjan Rintel, president-directeur van KLM, in een gesprek met NRC in het behaaglijk warme Bemanningscentrum op de luchthaven. Rintel

werkt zelf al drie dagen continu mee met haar collega's, vertelt ze. Dinsdag draaide ze mee bij de transferbalie, om passagiers naar vluchten te brengen die wel gingen. Of om ze te helpen een hotel te vinden.

Ook Rintel zegt dat ze de klachten en de zorgen van haar passagiers heel goed begrijpt. „Wij doen er alles aan om hun frustraties weg te nemen.” Zo heeft KLM besloten om geen transferpassagiers meer via Schiphol te laten vliegen. Op die manier houdt de maatschappij capaciteit over om zoveel mogelijk mensen die het slachtoffer zijn van annuleringen of vertragingen thuis te krijgen.

Rintel verwacht dat donderdag een iets rustiger dag zal zijn, met minder annuleringen dan de afgelopen dagen. „Maar ik heb nog geen idee hoe de rest van de week zal verlopen.” Zij vindt het te vroeg om te schatten hoeveel schade de luchtvaartmaatschappij heeft opgelopen door deze winterse problemen. „Daar zijn wij nog helemaal niet mee bezig. Onze eerste prioriteit is om iedereen weer veilig thuis te krijgen.” Maar, zegt ze, het is duidelijk dat deze crisis „behoorlijk in de papieren gaat lopen”. En dat kan KLM slecht gebruiken. KLM worstelt al langer met zijn winstgevendheid. Binnen Air France-KLM doet de Nederlandse dochter het veel minder goed dan enkele jaren geleden – vanwege hoge loonkosten, problemen met het onderhoud en de hoge hangvelden op Schiphol.

De maatschappij heeft een uitgebreid reorganisatieprogramma lopen, Back on track, om minder kosten en meer opbrengsten te genereren. Maar dat krijgt een behoorlijk knauw door deze winterchaos, beaamt Rintel. „Dit is een enorme aderlating. Je wilt natuurlijk een andere start van het nieuwe jaar dan deze.”

Kort nieuws

Sneeuw nog niet voorbij

■ **Het KNMI verwacht ook donderdag nog sneeuwbuien. Op de meeste plaatsen zal 1 à 3 centimeter extra vallen, op enkele plaatsen kan tot 5 centimeter nieuwe sneeuw vallen.** Voor donderdag geldt vooralsnog code geel in het hele land, voornamelijk wegens de verwachte gladheid, waarvoor het KNMI ook voetgangers en fietsers waarschuwt. Rijkswaterstaat voorspelt voor donderdag een „zware” spits in de ochtend en de avond. Dat wil zeggen dat in de piek, die rond half negen 's ochtends ligt, tot 500 kilometer file kan staan. Woensdagochtend was sprake van een „zeer zware” spits, wat files tot maximaal 600 kilometer betekende – in werkelijkheid stond in de ochtendspits van woensdag ruim 700 kilometer file. Schiphol verwacht donderdag geen vluchten meer te hoeven annuleren.

■ **Ook donderdag rijden de treinen nog volgens de (beperkte) winterdienstregeling.** Dat betekent dat er minder treinen rijden en reizigers vaker moeten overstappen om op hun bestemming te komen. Het ziet er volgens de NS naar uit dat dit ook vrijdag nog zal gelden.

■ **Het strooizout in een aantal gemeenten is bijna op. Onder meer in Heiloo, Bergen, Sint-Michielsgestel en Leiderdorp, meldde ANP woensdag na een rondgang.** Hierdoor zijn deze gemeenten genoodzaakt om alleen op de belangrijkste wegen te strooien of het strooizout te mengen met zand. Er is door Rijkswaterstaat, dat strooit op de rijkswegen, deze winter al bijna 93 miljoen kilo zout gestrooid. De gemiddelde hoeveelheid gestrooid zout per winter in de afgelopen dertig jaar is ongeveer 76 miljoen kilo. Toch heeft Rijkswaterstaat nog geen last van tekorten: voor deze winter is er zo'n 250 miljoen kilo aan zout ingeslagen.

■ **Voetbalbond KNVB heeft woensdag een streep gezet door alle amateurwedstrijden die aankomend weekend gespeeld zouden worden, zowel zaterdag als zondag.** Ook het betaald voetbal ondervindt de gevolgen van de sneeuw en de voor het weekend voorspelde vrieskou. Alle vrijdagavondwedstrijden zijn geschrapt. De KNVB beslist later over de wedstrijden in het betaald voetbal die zaterdag, zondag en maandag op de agenda staan.

■ **Studenten die woensdag tentamens hadden op de universiteit, moesten in de meeste gevallen gewoon komen opdagen. Ook ging op veel universiteiten het onderwijs door.** Wel hebben sommige opleidingen de fysieke colleges vervangen door online onderwijs. Alleen de Universiteit Utrecht heeft alle fysieke colleges en tentamens woensdag afgelast. De universiteit besloot dat dinsdag al.

FISHER INVESTMENTS NEDERLAND®

Op welke leeftijd kunt u met
€ 500.000 met pensioen?

45-55

56-64

65-74

75+

**Beleg goed voor
een zorgeloos pensioen.**

Hoelang gaat uw spaargeld mee? Voor
particulieren met een portefeuille van € 500.000,
ontvang **Een pensioenplan in 15 minuten**
en periodieke inzichten.

Meer informatie

7 VRAGEN OVER DEMONSTRATIES IN IRAN

Steeds meer protesten in Iran – wat drijft de betogers en hoe reageert het regime?

De afgelopen dagen hebben de protesten in Iran, die elf dagen geleden begonnen, zich uitgebreid. De autoriteiten slaan demonstraties met geweld neer, maar gebruiken ook begripvolle woorden. Zeven vragen en antwoorden over de gespannen situatie.

Or Goldenberg en Hugo Schiffers

AMSTERDAM

W at op 28 december begon als een demonstratie van ‘bazari’ (winkeliers) in Teheran tegen de economische malaise, is uitgegroeid tot een landelijke protestgolf met op meerdere plaatsen openlijke oproepen tot de val van het theocratische regime van op-
perste leider ayatollah Khamenei. Wat

is er aan de hand en wat is de rol van Donald Trump?

1 | Hoe omvangrijk is het protest?

Uit een analyse van de BBC van dinsdag 6 januari blijkt dat er de afgelopen dagen in minstens 17 van de 31 Iraanse provincies demonstraties werden gehouden. Volgens mensenrechtenorganisaties proberen de autoriteiten de protesten met geweld neer te slaan. Inmiddels zijn 34 demonstranten

gedood, aldus het in de Verenigde Staten gevestigde Human Rights Activists News Agency (HRANA). Ook zijn er volgens de organisatie ruim tweeduizend mensen gearresteerd. De Iraanse autoriteiten hebben geen officieel dodelijk bekendgemaakt, maar hebben wel gemeld dat drie veiligheidsfunctionarissen zijn omgekomen.

2 | Hoe zien de protesten eruit?

Vanwege de zeer beperkte persvrijheid in Iran is daar moeilijk een beeld van te krijgen. Online circuleren tientallen video’s waarop de demonstraties te zien zouden zijn, waarvan een gedeelte is geanalyseerd door BBC Persian.

Onder meer is te zien hoe een groep mannen en vrouwen in de stad Yasuj, in het zuidwesten van het land, „vrijheid, vrijheid, vrijheid” scandeert. In een andere video zou te zien zijn hoe een groep demonstranten in Sari, een stad ten noorden van Teheran, „dood aan de dictator” roept. Persbureau Reuters deelde beelden van joelende betogers bij een omgekeerde auto en branden buiten een politiebureau in de stad Azna, in Centraal-Iran.

Dinsdag organiseerden demonstranten een *sit-in* in de grote bazaar van Teheran, aldus persbureau AP, waarna veiligheidstroepen traangas op de groep afvuurden en de markt werd gesloten. De bazaar van Teheran heeft grote symbolische waarde, omdat die een centrum van de oppositie was in 1979 en de val van de sjah.

3 | Hoe reageert het Iraanse regime?

Het regime reageert zowel met begripvolle woorden, als met dreigementen, traangas en ander geweld. „Relschoppers moeten op hun plek worden gezet”, zei opperste leider ayatollah Ali Khamenei zaterdag over de demonstranten. De demonstraties van winkeliers tegen de instorting van de wisselkoersen, waarmee de protestgolf begon, noemde hij „legitiem”. Hij be-
weerde ook dat mensen „door de vijand waren geïrriteerd” om hier misbruik van te maken en anti-regeringsleuzen te roepen. Zaterdag verscheen een video, ge-
rifleerd door *The New York Times* en andere internationale media, waarop is te zien hoe een groep demonstranten wegvlocht nadat er schoten te horen zijn. Minstens één persoon blijft bloeddend op de grond liggen.

De Iraanse legerleider **Amir Hatami** (midden) zei woensdag in Teheran dat Iran geen ‘vijandige retoriek’ tolereert. FOTO AFP

Op andere beelden lijkt te zien hoe met traangas wordt geschoten op een ziekenhuis in de provincie Ilam, nabij de Iraakse grens. In die regio wonen veel Koerden. Het ziekenhuis, waar veel gewonde demonstranten naartoe werden gebracht, werd daarna door veiligheidstroepen bestormd. De spanningen liepen op na confrontaties tussen demonstranten en veiligheidstroepen, waarbij met scherp lijkt te zijn geschoten.

„Wat moet de politie doen als een groep een ziekenhuis bezet?” reageerde vicepresident Mohammad Jafar Ghaempanah volgens BBC Persian.

4 | Wat doet het regime om de demonstranten tegemoet te komen?

Het regime kan niet zoveel doen. Iran gaat gebukt onder internationale economische sancties. Afgelopen september stelden de Verenigde Naties nieuwe sancties in vanwege het Iraanse nucleaire programma. Die kwamen bovenop de al vergaande Amerikaanse sancties.

Wel maakte de Iraanse overheid bekend burgers maandelijks tien miljoen rial (circa zes euro) te betalen. Dit moet helpen met het „vermindere van de economische druk op mensen”, aldus regeringswoordvoerder Fatameh Mohajerani op Iraanse staatstelevisie.

Het gemiddelde salaris in Iran ligt rond de 170 euro per maand. Momenteel kun je met tien miljoen rial in Iran honderd eieren, een kilo rood vlees of een paar kilo rijst of kip kopen, aldus *The New York Times*. Maar door de inflatie is dat veranderlijk.

5 | Wat drijft de protesten?

De huidige demonstraties zijn de

grootste demonstratiegolf sinds de ‘Vrouw, Leven, Vrijheid-beweging’ in 2022, die ontstond als reactie op de arrestatie en dood van Mahsa Amini, de jonge Koerdische Iraanse vrouw die werd gemarteld en gedood omdat haar hijab volgens de zedenpolitie niet goed zat. De protesten van de afgelopen tijd zijn zijn mede veroorzaakt door de inflatie die opliep vanwege nieuwe sancties en een gekelderde nationale munt (rial) die dinsdag tot recorddiepte daalde.

Volgens de Iraanse politieke wetenschapper Ammar Maleki is ruim drie kwart van de Iraanse bevolking ontevreden met het islamitische regime. Dit onderzocht hij met stichting GAMAAN door middel van een anonieme enquête in Iran.

„Een belangrijke factor is dat het regime nu veel zwakker is dan ten tijde van de Vrouw, Leven, Vrijheid-beweging,” zegt hij telefonisch. „Dat komt omdat veel generaals en commandanten tijdens de Twaalfdaagse oorlog met Israël van afgelopen juni zijn gedood. Daarnaast heeft Trump gewaarschuwd voor het doden van mensen, waardoor demonstranten internationale steun voelen”.

6 | Welke rol spelen de VS en Israël?

De Amerikaanse president Donald Trump herhaalde zondag zijn dreigement dat de Verenigde Staten de situatie in Iran „nauw in de gaten houden” en de Iraanse autoriteiten „ervan langs zouden geven” als er meer demonstranten om het leven komen. Dat zei hij tegen verslaggevers in *Air Force One*. Eerder zei Trump dat de VS klaar stonden om het Iraanse volk „te redden”.

De Iraanse autoriteiten nemen

Trumps dreigement serieus. Anonieme bronnen binnen de regering melden aan persbureau Reuters dat Iraanse leiders vrezen na de Amerikaanse aanval op Venezuela „het volgende slachtoffer te worden van Trumps agressieve buitenlandse beleid”.

In de Israëlische premier Benjamin Netanyahu heeft Trump mogelijk een gewillige helper. Afgelopen juni was het Netanyahu die Trump juist wist te overtuigen zich aan te sluiten bij de Israëlische bombardementencampagne op Iran. De Amerikaanse luchtmacht wierp toen onder meer zware bunkerbommen op de ondergrondse Iraanse nucleaire faciliteiten. Volgens Reuters houdt Teheran rekening met een herhaling van zo’n operatie.

7 | Heeft data invloed op het regime?

Iran-analist Ali Vaez van denktank International Crisis Group ziet die invloed wel. „Het Iraanse leiderschap is voorzichtig om niet te veel mensen te doden en Israël in de kaart te spelen”, zegt hij tegen *NRC*. „Ze houden misschien één oog op de binnenlandse onrust, maar richt het andere zeker op Washington en Jeruzalem”.

Woensdag gaf de Iraanse president opdracht aan de veiligheidstroepen niet hard op te treden tegen demonstranten, waarbij hij onderscheid maakte tussen vreedzame demonstranten en gewapende „relschoppers”, aldus een Iraanse minister tegen het Iraanse persbureau Mehr.

Toch zal het regime niet aarzelen om hard op te treden als de protesten verder blijven groeien en escaleren, aldus Vaez. „De agressie van het regime zal in verhouding staan tot de omvang van de protesten.”

Advertentie

BijzondereZaken.nl

Zoek & vind alle zaken die bijzonder zijn!

Zaken & Transacties

GROEPSCURSUS DAYTRADEN 675 ex. btw 2e persoon half geld

PRIVE-CURSUS 1.495- ex. btw 2e persoon half geld

Wat krijgt u voor uw geld?

- ✓Cursus in Hotel vd Valk
- ✓Gratis Handelsrobot
- ✓8 weken live meekijken
- ✓Opfrisdag naar keuze
- ✓100% persoonlijke service

Vragen? www.robwessels.nl 010 519 21 15

Risicoloos leren: Maak alle fouten op een demo-account voordat u met echt geld begint

Originele reacties cursisten

■ Spanje
Met een telefoon hoeft ik niks meer te missen. We gaan tien dagen naar Spanje en ga ik gewoon door handelen. Ik krijg het er nu al warm van.

■ Hippe flow
Ik zat in een hippe flow en sta nu weer glad. Jullie zijn mijn helden.

■ 25000 euro verdiend
Precies een jaar op de DAX en wat denk je? 25.000 euro verdiend!

■ Iets meer risico
Ik heb nu een rendement van meer dan 100% door misschien wel iets risicovoller te traden dan jullie ons hebben geleerd.

Cursus vd Valk Breukelen: vrij 9 jan en vrij 30 jan
Let op! U kunt snel winst boeken maar net zo snel verlies lijden

WWW.ROBWESSELS.NL 010 519 21 15

Advertentie? Zakline Media - info@zaklinemedia.nl - Telefoon 010 - 438 91 24

Robbin Fokker Adam Demirkol

Zie onze Google reviews

Rob Wessels (86)

nrcwebwinkel

Adviesprijs van 129,-

119,-

BLOOMING GOOD

Topkwaliteit kunstbloemen die jarenlang meegaan

- Ontdek de nieuwe boeketten
- Geniet van luxe zijden bloemen
- Duurzaam en onderhoudsvrij

Haal iets bijzonders in huis met de luxe kunstbloemen van Blooming Good. De zijden boeketten, samengesteld door topstylisten, staan garant voor de hoogste kwaliteit en een elegant design. Of het nu voor je woonkamer of kantoor is, de kunstbloemen passen bij elk interieur. Geen gedoe met onderhoud, wel de hele dag door genieten van perfect gestylede bloemen.

Bestel nu nrcwebwinkel.nl/bloemen

Advertentie

OUDEJAARSRELLEN

Politie wil strengere straffen voor ‘excessief geweld’ bij jaarwisseling

De politie wil dat het OM met „meer urgentie” de 236 verdachten aanpakt verantwoordelijk voor 15.277 geweldsincidenten.

Marcel Haenen

AMSTERDAM

Bij de Nationale Politie groeit het ongenoegen over de in haar ogen te lankmoedige opstelling van het Openbaar Ministerie na de oudejaarsrellen van een week geleden.

Veel politiemensen vinden dat het OM na de jaarwisseling de ongeregeldeheden door relschoppers nadrukkelijk had moeten veroordelen. Verscheidene agenten hebben na de jaarwisseling via allerlei media laten weten erg geschrokken te zijn van het vaak goed georganiseerde geweld waarmee politieagenten werden belaagd. Politiemensen zijn in het hele land gericht beschoten met vuurpijlen.

Uit cijfers die de politie woensdag bekendmaakte blijkt dat er tijdens de jaarwisseling 236 verdachten zijn gearresteerd. Ze worden verdacht van delicten variërend van vandalisme, brandstichting, het veroorzaken van explosies tot poging tot doodslag. Er deden zich

15.277 incidenten voor. Minister Foort van Oosten (Justitie en Veiligheid, VVD) spreekt vandaag in een brief aan de Tweede Kamer van „excessief geweld”. Het OM laat weten „geen overzicht te hebben hoeveel van deze verdachten nog vastzitten”. De politie zegt niet te weten of er nog een verdachte gedetineerd is.

Preventieve maatregelen

Korpschef Janny Knol van de Nationale Politie heeft begin deze week in een gesprek met Rinus Otte, voorzitter van het College van procureurs-generaal aangedrongen op „meer urgentie” van het OM bij de aanpak van relschoppers. In *Pauw & De Wit* pleitte Knol maandagavond voor het „nadrukkelijker straffen” van degenen die agenten belaagden. De politie onderzoekt aanwijzingen dat er sprake is van „georganiseerd geweld” tegen agenten en hulpverleners.

De politiebaas pleit ook voor meer preventieve maatregelen. De- genen die zich nu hebben misdra-

gen zouden huisarrest moeten krijgen tijdens de jaarwisseling volgend jaar. Alleen Sue Preenen, lid van het College van procureurs-generaal, schreef een drieregelige steunbetuiging bij een post op LinkedIn van Knol over de rellen: „Agressie en geweld tegen hulpverleners is onacceptabel, en het Openbaar Ministerie zal hier hard tegen optreden.”

De politie wil „meer verdachten op heterdaad aanhouden tijdens ongeregeldeheden”, zegteen woordvoerder van de korpsleiding. „Maar dan moet je ze ook weggezet kunnen krijgen.” Cellentekort is in dit soort gevallen vaak een spelbreker.

De eenheidschef van de politie Oost-Nederland, Gert Veurink, laat op LinkedIn weten nu al buikpijn te krijgen bij de gedachte aan de volgende jaarwisseling. De politiechef klaagt over een gebrek aan „serieuze hulp of erkenning” bij het be- teugelen van ongeregeldeheden. Veurink spreekt van een „waan- zinnige” toestand. „Een hele nacht verandert Nederland en ook Oost-

Nederland in een anarchie.” Hulpverleners, agenten, zorgmedewerkers en de brandweer staan dan „de klappen op te vangen”, aldus Veurink. „Het voelt bizar en zinloos om deze enorm zware en belastende inzet van de collega’s te vragen.”

Strenger optreden

De politie wil ook dat het OM de regels strikter toepast die gelden voor het belagen van agenten. Deze jaarwisseling werden 406 politieambtenaren slachtoffer van geweld. Agressie tegen personen die een publieke taak vervullen, kunnen volgens de huidige beleidsregels van het OM drie keer zo zwaar bestraft worden als vergelijkbare delicten tegen personen zonder publieke taak. In de praktijk worden die hogere straffen zelden gegeven, bleek in 2024 uit onderzoek van het Wetenschappelijk onderzoek en datacentrum (WODC) van het ministerie van Justitie.

Zowel officieren van justitie als rechters onderstrepen het belang

van strenger optreden bij geweld tegen wie publieke taken vervult, maar houden bij het vaststellen van de straf ook rekening met andere factoren, zoals de ernst van het delict, de omstandigheden waarin het is gepleegd en de persoon van de dader. „Het strikt toepassen van de richtlijn zou volgens officieren van justitie leiden tot te hoge straffen die niet in verhouding staan tot het delict”, aldus het onderzoek. De politie betreurt dit. „We verwachten dat geweld tegen mensen met een publieke taak zwaar wordt bestraft”, aldus Knol.

De na de jaarwisseling gebruikelijke snelrechtzittingen van verdachte relschoppers zijn dit jaar goeddeels uitgebleven. Het parket Oost-Brabant was het enige arrondissement dat vandaag twee verdachten in een snelrechtzitting voor de politierechter bracht. Een 40-jarige man uit Eindhoven stond terecht wegens vuurwerk gooien naar twee BOA’s. De man kreeg twee maanden celstraf, wat conform de eis was. Een 39-jarige man moest zich verantwoorden voor het stompen van een agente op haar oog. Hij zat twee dagen vast en kwam niet opdagen voor zijn strafzaak. Ook hij kreeg een straf conform de eis: twee weken cel, waarvan twaalf dagen voorwaardelijk en duizend euro boete. In Amsterdam wordt morgen een 31-jarige man berecht wegens het bespugen van een agent en het uitschelden van een BOA-ambtenaar voor „kan- kerhoer”.

Een hele nacht verandert Nederland in een anarchie

Gert Veurink politie Oost-Nederland

Inmiddels zijn 171 verdachten „aangeleverd bij het OM op verdenking van jaarwisseling gerelateerde delicten”, aldus de politie. Dat is een toename van 42,5 procent vergeleken met de vorige jaarwisseling. Daarmee is sprake van een trendbreuk, omdat in de voorgaande jaren het aantal vergelijkbare arrestaties juist steeds afnam.” De opsporing is op stoom”, aldus de politie.

Het OM laat weten dat negen zaken zijn afgedaan met een geldboete en 22 zaken te hebben ingepland voor een zitting waarin het OM zelf de eventuele straf mag bepalen. In totaal zes zaken zullen worden afgedaan tijdens een snelrechtzitting en dertig verdachten krijgen een dagvaarding voor een reguliere zitting.

Minister Van Oosten schrijft de Kamer „grote zorgen” te hebben over het geweld bij de oud- en nieuwviering. „De incidenten tijdens de jaarwisseling krijgen een steeds gewelddadiger en deels onvoorspelbaar karakter, waardoor de beheersbaarheid afneemt.”

De ME assisteert de brandweer tijdens Oudejaarsavond in het Amsterdamse Floradorp. FOTO LAURENS NIEZEN / ANP

Henri Bontenbal (CDA) na afloop van een gesprek met informateur Rianne Letschert. FOTO LINA SELG/ANP

KABINETSFORMATIE

Ook de financiële kloof tussen D66, CDA en VVD maakt de formatie lastig

De formerende partijen moeten deze week kiezen waar ze de miljarden voor alle investeringen vandaan willen halen.

Marko de Haan

DEN HAAG

Investeer, overheid! Het is dé wens die tijdens de kabinetsformatie telkens terugkeert. Van buitenaf, zoals in het rapport van oud-ASML-topman Peter Wennink over een toekomstbestendige economie. Maar ook aan de formatietafel zelf. De ambities van premier-in-spè Rob Jetten (D66) en Henri Bontenbal (CDA), voor meer woningen, minder stikstof tot een groter stroomnet, vragen forse overheidsuitgaven. Het is een „cruciale week” voor de formerende partijen D66, VVD en CDA (66 zetels), volgens informateur Rianne Letschert (D66). Ze moeten niet alleen kiezen in welke vorm ze willen regeren, als minderheid- of toch als meerderheidskabinet - ook belangrijk is de financiële vraag: waar moeten de miljarden voor investeringen vandaan komen?

Alleen al om aan de nieuwe NAVO-norm te voldoen, moet Nederland in 2035 jaarlijks 16 tot 19 miljard euro extra aan de krijgsmacht gaan uitgeven. De formerende partijen D66, CDA en VVD kampen bovendien met een op punten belabberde begroting met onrealistische bezuinigingen, zoals op de asielopvang en een lagere EU-

afdracht. Om zulke zaken recht te zetten, is ook geld nodig.

D66-leider Jetten noemde de financiële puzzel woensdag „een van de meest moeilijke”. Dat ligt niet alleen aan de enorme bedragen. In de financiële discussie tekent zich ook al langer een ideologische scheidslijn af tussen de VVD enerzijds en CDA en D66 aan de andere kant.

Kettingzaag

Eerst de overeenkomsten. D66, VVD en CDA zetten in hun verkiezingsplannen allemaal in op het afremmen van de uitgaven in de zorg (120 miljard in 2026) en sociale zekerheid (125 miljard euro). Dat zijn de twee grootste kostenposten op de begroting, samen een kwart van alle overheidsuitgaven, die de komende jaren bovendien het hardst groeien. Ook zeggen alle drie de partijen voor houthbare overheidsfinanciën te zijn.

Maar waar bij D66 en in mindere mate het CDA in de doorberekeningen de lasten en uitgaven stijgen, wil de VVD bezuinigen. Vanuit de filosofie: kleine overheid biedt met lage belastingtarieven en weinig regels ruimte aan bedrijven om te werken aan het verdienvermogen.

VVD-leider Yesilgöz onderstreepte dit nog eens in december, toen ze de Argentijnse minister Sturzenegger met een kettingzaag

op zijn revers ontmoette. Ze schreef op X: „Landen verschillen, maar de uitdaging is herkenbaar: bureaucratie verminderen en daarmee ruimte voor vrijheid en groei creëren.”

De andere filosofie van CDA en D66 zie je duidelijk in het politieke debat over lenen en investeren. Het CDA heeft afgelopen jaar al aangegeven dat voor investeringen die zichzelf in de toekomst terugverdienen - zoals uitgaven aan het wegen- en stroomnet - schulden aangegaan mogen worden. Ook gezien

D66-leider Jetten noemde de financiële puzzel woensdag ‘een van de meest moeilijke’

de grote opgaven die nu voorliggen, en hoe laag de staatsschuld nu is (onder de 50 procent, het laagste in decennia). Ook D66 vond lenen een mogelijkheid.

Het komt ook terug in het gezamenlijke formatiedocument dat CDA en D66 publiceerden, begin december. Ze schrijven onder andere: gebruik de extra ruimte die binnen Europese begrotingsregels voor het maximale begrotingste-

kort en de staatsschuld is gecreëerd. Voor uitgaven aan defensie bijvoorbeeld, willen de twee „een beroep doen op de flexibiliteit die de Europese begrotingsregels bieden tot en met 2028”.

Hoe dat zit: officieel is de Brusselsese regel dat het tekort op nationale begrotingen niet hoger mag zijn dan 3 procent. Maar in het in maart gepresenteerde herbewapeningsplan van de Europese Commissie ‘ReArm Europe’ is afgesproken dat landen voor uitgaven aan defensie het tekort de komende drie jaar verder mogen overschrijden. Tot 4,5 procent. Dat geeft Nederland ruim 15 miljard euro leenruimte.

De VVD en haar demissionair minister van Financiën Elco Heinen zijn tegen die ontsnappingsroute en kritisch over het oprekken van begrotingsregels voor investeringen. „Het ligt echt aan onszelf en aan een gebrek aan moed om de moeilijke keuzes te maken”, zei Heinen eind vorig jaar. Ofwel: Heinen denkt vooral aan bezuinigen.

Waar de formerende partijen verder miljarden kunnen ophalen zijn fiscale aftrekposten in het belastingstelsel. Uit evaluaties blijkt dat een deel daarvan het doel voorbij schiet - bijvoorbeeld het verlaagde btw-tarief om minder draagkrachten te ondersteunen - en beter afgeschaft kan worden.

CDA en D66 willen regelingen versoberen en kijken daar momenteel met de VVD naar. Politiek ligt dat soms wel zeer gevoelig. CDA en D66 willen bijvoorbeeld de hypotheekrenteaftrek afbouwen, juist een regeling waar de VVD voor heeft beloofd te vechten.

Machtsverhoudingen

Ook willen D66 en CDA de lasten op vermogens, vervuiling en arbeid beter verdelen, schreven ze begin december. Vermoedelijk zullen ze daar ook meer belastinginkomsten willen ophalen, maar van lastenverhogingen is de VVD geen fan.

De nieuwe machtsverhoudingen in de Tweede Kamer na de verkiezingen maken financiële hervormingen extra ingewikkeld. CDA-leider Bontenbal hintte er woensdag op dat het voor een minderheidskabinet logisch is om steun te zoeken bij vaste gedoogpartners. Al te harde bezuinigingen zijn namelijk moeilijk door te voeren met een uiterst rechte en linkse oppositie die het voor zorg en sociale zekerheid zullen opnemen.

De financieel specialisten van de formerende partijen hebben elkaar intensief gesproken. Hun bevindingen zijn aangeleverd aan hun fractievoorzitters. Die zullen komende dagen, zeiden ze woensdag, „knopen moeten doorhakken”.

INTERVIEW **LYDIA NAMUBIRU** HOOFDREDACTEUR THE CONTINENT

‘Ik wil de mensen over wie ik schrijf nooit van me vervreemden’

Het pan-Afrikaanse blad *The Continent* wil het beeld van Afrika opnieuw ordenen. Hoofdredacteur Lydia Namubiru ziet hoe de oorlog in Soedan in ‘traditionele’ internationale verslaggeving tekort wordt gedaan.

Met *The Continent*, dat zij sinds de oprichting in april 2020 leidt, breekt Lydia Namubiru bewust met de conventies van internationale verslaggeving. FOTO TOMMIE OMINDE

Naïm Derballi

AMSTERDAM

Lydia Namubiru had met verbijstering naar de septemberomslag van *The Atlantic* gekeken. Het Amerikaanse maandblad had de inmiddels duizend dagen durende oorlog in Soedan voorgesteld als iets wat nergens over leek te gaan. Op de omslag van het Amerikaanse maandblad waren twee schuchtere Soedanese kinderen te zien, in een leemkleurige nis, half in de schaduw. *The war about nothing*, was de titel van het coververhaal. Namubiru, hoofdredacteur van het pan-Afrikaanse weekblad *The Continent*, kon wel duizend redenen of motieven bedenken voor de uitzichtloze oorlog. Misschien pasten ze niet in één kop, maar ze streken de werkelijkheid tenminste niet glad.

Voor de Oegandese Namubiru was het iets groters dan één ongelukkige kop, vertelt ze vanuit haar woonplaats Kilifi, in het oosten van Kenia, via videoverbinding. Door de oorlog los te maken van haar historische bedding werd zij voorgesteld als iets wat niemand had veroorzaakt, iets wat zich vanzelf leek af te spelen. Zulke keuzes scheppen een morele afstand tussen de lezer en de mensen die deze oorlog meemaken, zegt Namubiru, die eerder voor de BBC, Al Jazeera en Reuters werkte. „Als historici hier ooit op terugkijken, wil ik dat ze ook onze rol [van *The Continent*] zien. Dat niet iedereen is meegegaan in die vereenvoudiging. Dat sommigen hebben geprobeerd de eerste versie van de geschiedenis ingewikkelder te maken. Ik heb haar niet afgevlakt.”

Met *The Continent*, dat zij sinds de oprichting in april 2020 leidt, breekt Namubiru bewust met de conventies van internationale verslaggeving. Het blad werkt uitsluitend met journalisten met wortels in het continent zelf. Het verschijnt alleen digitaal en is ontworpen om te worden gelezen op telefoons. De redactie kiest voor korte, compacte stukken, waarin gebeurtenissen niet worden losgemaakt van hun context. In een medialandschap waarin verslaggeving over Afrika steeds verder wordt teruggeschroefd, positioneert *The Continent* zich nadrukkelijk als document dat het beeld van Afrika opnieuw ordent.

Neem het verschijnsel dat de oorlog in Soedan vaak wordt bestempeld als ‘vergeten oorlog’. Voor Namubiru is dat niet alleen onnauwkeurig, maar misleidend. Voor Soedanezen zelf is deze oorlog geen dag verdwenen uit hun leven, zegt ze. „Al duizend dagen lang is er online een grote gemeenschap die over niets anders spreekt. In die zin is ‘genegeerd conflict’ een eerlijkere term. We kiezen ervoor het niet te zien, juist omdat de mensen die ermee leven niet degenen zijn wier leefwereld we doorgaans centraal stellen.”

Wat heeft duizend dagen oorlog in Soedan u geleerd over de grenzen van ‘traditionele’ internationale berichtgeving?

„Alle journalisten hebben kennislacunes. Dat is geen harde beschuldiging, maar een erkenning. Maar redacties lijken te veronderstellen dat er één allesverklarend verhaal bestaat zodat lezers niet langer hoeven mee te bewegen met hoe de oorlog zich ontwikkelt. In die houding proef ik een vorm van ongeduld waarvan ze aannemen dat hun publiek die ook heeft. En zelfs als het klopt, dan hoeven journalisten dat gevoel van ongeduld niet per se te honoreren. Als journalist ontnem je jezelf de kans om werkelijk te leren. Je keert telkens terug naar hetzelfde frame, omdat je het conflict niet blijft volgen en noch je eigen begrip, noch dat van je lezers zich verdiept. In het begin werd de oorlog bijvoorbeeld gepresenteerd als een plotselinge uitbarsting tussen twee rivaliserende generaals. Alsof je slechts twee figuren hoefde te begrijpen om de oorlog te vatten. In werkelijkheid ging om het een voorlopig hoogtepunt van een lang en gelaagd proces dat het land uiteen was gevallen.”

Wat doet *The Continent* anders dan ‘traditionele’ internationale media?

„Het uitgangspunt is dat degene die het dichtst bij de zaak staat het eerste recht heeft om het verhaal te vertellen. Lokale mensen, niet iemand invliegen of een correspondent die tien jaar geleden naar Khartoum is verhuisd. Mensen die zich al in de context bevinden, wiens leven met de situatie verweven is. Je kent de waarheid niet alleen beter, je hebt er ook veel meer in geïnvesteerd.

„We wachten daarnaast niet op dat ene grote verhaal dat alles moet verklaren. Ook zonder doorbraak keren we terug, simpelweg om lezers bij te houden. Dat houdt ons eerlijk, scherp. Er zit een zekere nederigheid in: ook wij moeten blijven schrijven om het te blijven begrijpen. We hebben geen heilige huisjes als het gaat om journalistieke tradities. Er is geen vast idee dat journalistiek altijd op één manier moet worden bedreven. We leren al doende. We zijn wendbaar. En we zijn bereid om nieuwe manieren van verslaggeven uit te proberen.”

Julie zijn niet alleen inclusief, maar ook bewust exclusief.

„We richten ons bewust niet op publiek dat elders al ruimschoots wordt bediend. Ik zie weinig meerwaarde in het

opnieuw informeren van lezers voor wie talloze beter gefinancierde media dat al doen. Ik ben opgegroeid met vakgenoten die zeiden: leg het uit alsof je het aan je grootmoeder in Arkansas vertelt. Maar ik merk dat ik harder moet werken wanneer ik schrijf voor een lezer die al een basisbegrip heeft, die geïnteresseerd is en die mijn fouten, mijn versimpelingen en mijn aannames kan herkennen. Omdat ik dan gedwongen word zorgvuldiger te zijn en nog meer trouw te blijven aan de werkelijkheid. Je kunt jezelf uitputten door te proberen voor elk publiek tegelijk te schrijven. Ook als lezer heb ik moeten afleren dat elk verhaal voor mij bedoeld zou moeten zijn.”

Waarom is die verschuiving voor traditionele media zo moeilijk te maken?

„Zal ik het maar op de westerse cultuur afschuiven (lacht)? De professionele journalist is steeds meer gaan functioneren als een impliciete expert: voorzichtig om zichzelf zo te noemen, maar wel opererend alsof langdurige ervaring automatisch gezag oplevert over wereldpolitiek en geopolitiek. Onderweg is daar iets essentieels verloren gegaan. Journalistiek is in de kern documentatie, vastleggen wat er gebeurt, en daarin is context alles. Dat is iets anders dan narratief vakmanschap of het slim managen van bronnen. Zeker in de internationale journalistiek is het construeren van een verhaal zwaarder gaan wegen dan het zorgvuldig vastleggen van de werkelijkheid.”

Wat bent u als journalist verschuldigd aan de mensen over wie u schrijft?

„Ik probeer me voor te stellen dat de gemeenschappen waarover ik schrijf ook het primaire publiek zijn. Een van de functies van journalistiek is het creëren van een gedeeld begrip van onze werkelijkheden. Telkens wanneer ik schrijf, schrijf ik in zekere zin ook over mezelf. Ik wil de mensen over wie ik schrijf nooit van mij vervreemden. Dat komt ook voort uit mijn eigen ervaring als lezer. Veel van de boeken of reportages waar ik van houd, zijn geschreven door mensen buiten het traditionele kader. Ik heb ontzettend veel Afrika-verslaggeving gelezen waarin ik onmiddellijk voelde dat de auteur er nooit rekening mee heeft gehouden dat iemand zoals ik die zou lezen. Internationale media vergeten vaak dat degenen die onder-

werp zijn van het nieuws óók lezers kunnen zijn. Journalistiek werd ooit gezien als een spiegel die een samenleving zichzelf voorhoudt. Maar als het nieuws zich afspeelt in een andere samenleving dan die waarop die spiegel is gericht, verandert ook de manier van vertellen. Dan verschuiven de frames, worden andere details belangrijk en krijgt uitleg voor buitenstaanders voorrang boven nauwkeurige vastlegging.”

Denkt u dat buitenstaanders het verhaal van Soedan ook op een waardige manier kunnen vertellen?

„Ik geloof het wel. Iemand die nederig is, nieuwsgierig en die zichzelf altijd ziet als een leerling, kan leren om verslag te doen van een gemeenschap die niet de zijne is. Zeker als die put uit een diverse groep bronnen en collega's. De waarheid is bijna altijd meervoudig. Je kunt niet één verhaal vertellen en daarmee de volledige waarheid vangen. Mensen die én *The Continent* lezen, maar ook *The Atlantic* en de *Washington Post* lezen en de BBC kijken, komen het dichtst bij de waarheid. In theorie leren al die perspectieven van elkaar. Dat gebeurt nu te weinig, omdat er nauwelijks waarde wordt toegekend aan journalistiek buiten een kleine, gesloten kring. Wie zich binnen het circuit van internationale journalistiek beweegt, kijkt zelden serieus naar werk dat daarbuiten wordt gemaakt. Daardoor wordt de eigen verslaggeving niet echt bevraagd of aangescherpt. Als één traditie de enige is die wordt erkend, blijft ze zichzelf herhalen. Jaar na jaar. En dat is precies de traditie die dit continent zo slecht heeft verslagen.”

Waar gaan journalisten het vaakst de mist in als het om macht gaat?

„De weg naar de top van de mondiale journalistiek vereist privilege. Sommige opleidingen kosten wel honderd-duizend dollar per jaar en zijn daarmee slechts toegankelijk voor een kleine, zeer bevoorrechte elite. En hun verhouding tot macht is per definitie anders dan die van de mensen over wie zij berichten. Neem een BBC-presentator die in Oxford of Cambridge heeft gestudeerd, uit een welgestelde familie komt, en voor wie macht altijd heeft gefunctioneerd als iets dat orde brengt en het goede vertegenwoordigt. Zij zullen meer geneigd zijn macht te vertegenwoordigen dan haar uit te dagen in hun journalistiek. Zo iemand vertrekt vanuit de vraag hoe hij of zij door de macht als geloofwaardig

wordt gezien. De mensen over wie wordt bericht, staan daar meestal haaks op. Zij zijn juist structureel uitgesloten van macht. Zo ontstaat een fundamentele spanning tussen journalisten voor wie macht heeft gewerkt en hoofdrolspelers van het nieuws voor wie diezelfde macht het leven heeft beperkt of zelfs verwoest.”

Hoeveel ruimte laat het huidige systeem überhaupt nog om macht te bevragen?

„Wereldwijd krijgen journalisten steeds minder tijd om bij een verhaal te blijven, om te leren en om beter te worden. Budgetten voor internationale verslaggeving worden structureel teruggeschoefd. Afrika-verslaggeving is daarbij traditioneel het eerste slachtoffer. Internationale redacties bewegen ondertussen steeds meer richting één enkele Afrika-redacteur voor een hele redactie, terwijl correspondenten verdwijnen. Je wijst dan één redacteur aan voor het continent, van wie wordt verwacht dat die de nuances van 53 verschillende landen begrijpt en daarover bericht. In de praktijk springt zo iemand van het ene verhaal naar het andere, van de ene context naar de volgende, zonder de ruimte om zich ergens echt in te verdiepen of een gelaagd begrip op te bouwen. *The New York Times* bijvoorbeeld heeft ook niet één gewone algemene New York-verslaggever. Het plaatst deze journalisten in een positie waarin falen onvermijdelijk is.”

Wat zou de fairste kritiek zijn op de manier waarop jullie journalistiek bedrijven?

„We besteden veel aandacht aan het benoemen van misstanden, maar te weinig aan de vraag hoe we het gedrag van machthebbers kunnen beïnvloeden. Alleen verontwaardiging leidt niet automatisch tot verandering. Op dit moment bestaat onze redactie grotendeels uit Oost-Afrikanen, en dat zie je terug in de focus van onze berichtgeving: een duidelijke bias richting Engelstalig Afrika. Ik ben ontevreden over hoe weinig aandacht we besteden aan niet-Engelstalig Afrika. Portugeestalig Afrika komt nauwelijks aan bod. Hetzelfde geldt voor Franstalig en Arabischtalig Afrika. Daarnaast is er het ongemmaakelijke idee dat we dekoloniaal willen werken maar publiceren in een koloniale taal. Wie goed kijkt, ziet genoeg zwakke plekken. Dat ontken ik niet. Maar voor die tegenstrijdigheden bestaan geen eenvoudige oplossingen.”

DE OPKOMST EN ONDERGANG VAN DE HANZE

Hoe een los netwerk van middeleeuwse kooplieden en steden zonder staat of centrum uitgroeide tot een economische grootmacht – en waarom dit systeem uiteindelijk uiteenviel.

Luister de podcast NRC Onbehaarde Apen

NRC Onbehaarde Apen – Elke week
NRC Audio-app

nrc.nl/onbehaardeapen
Ook via Spotify en Apple Podcasts

nrc

REPORTAGE **KABELBAAN C1**

Kabelbaan brengt inwoners voorsteden Parijs dichterbij de hoofdstad én werk

Een aantal voorsteden van Parijs is sinds kort verbonden door een glimmende kabelbaan.

Floor Bouma

VILLENEUVE-SAINT-GEORGE/CRÉTEIL

Rondom kabelbaan C1 zie je geen blauwe en groene pistes, maar witte en grijze flats. Je hoort niet het geroetsj van ski's op sneeuw, maar het geruis van drukke verkeersaders. In de ei-vormige cabines worden geen kinderen in kleurrijke skipakken vervoerd, maar jongeren in joggingsbroeken, een vrouw met een boodschappentrolley, een man in pak. Je hebt geen skipas nodig, maar een ov-kaart om de ritprijs van 2 euro te betalen.

De half december geopende kabelbaan C1 verbindt een aantal voorsteden ten zuidwesten van Parijs: de 4,5 kilometer lange *téléphérique urbain* loopt van het stadje Villeneuve-Saint-Georges via Valenton en Limeil-Brévannes naar Créteil, net onder de Franse hoofdstad. „De C1 is bovenal een sociaal project”, zegt geograaf Yoann Rispal (38) van de Communistische Partij, die het project jarenlang leidde. „Het zijn een paar van de armste gemeenten van de regio en onder bewoners heerst het gevoel dat ze geïsoleerd en achtergesteld zijn”, zegt hij in een eitie dat bijna geruisloos langs enorme flats en een rangeerterrein met ontelbaar veel spoorlijnen glijdt.

Gek is dat niet, zegt Rispal: „De voorsteden liggen geografisch vlak bij Parijs, maar door natuurlijke scheidingen als de Seine en het gebrek aan ov-verbindingen zijn het een soort enclaves.” Naar Parijs reizen duurt soms wel twee uur en ook vliegveld Orly – een van de belangrijkste werkgevers in de regio – is slecht bereikbaar. „Dit maakt dat inwoners zich tweedegrangersburgers voelen”, zegt Rispal.

Inspiratie uit Medellín

Het idee voor een kabelbaan kwam halverwege de jaren 2000 van Joseph Rossignol, de toenmalige burgemeester (Socialistische Partij) van Limeil-Brévannes – een stadje vol hoogbouw, zonder metrostation en met beperkte busverbindingen. „Hij had een documentaire gezien over hoe een kabelbaan in het Colombiaanse Medellín achtergestelde wijken had verbonden met het stadscentrum en dacht: waarom doen wij dat niet ook?” Omdat de destijds 21-jarige Rispal zijn scriptie had geschreven over kabelbanen wereldwijd, werd hij aangetrokken als stagiair bij de departementsraad. Later werd hij projectleider.

„In het begin geloofde niemand erin”, blikt Rispal terug. „Technici waren bang dat de kabelbaan stormen of vorst niet aan

Kabelbaan C1 tijdens de officiële opening. De onderkant van de cabines is ondoorzichtig, voor de privacy van de woningen. FOTO THOMAS SAMSON/AFP

zou kunnen – terwijl ze ook in skigebieden worden gebruikt. Op [de radicaal-rechtse televisiezen-der] CNews werd gedaan alsof vrouwen zouden worden verkracht in de cabines. Sommige omwonenden vreesden geluids-overlast en hadden zorgen over hun privacy.”

Het kostte jaren, vele onderzoeken en gesprekken met omwonenden, politici en technici om hen te overtuigen van het nut van de kabelbaan. Rispal en zijn team zochten bijvoorbeeld uit dat de aanleg van een metrolijn praktisch onmogelijk zou zijn vanwege de vele auto's en spoorlijnen in het volgebouwde gebied. Ook toonden ze

aan dat het aantal banen die binnen een reisaanstand van dertig minuten bereikbaar is met 300 procent zou toenemen door de kabelbaan. „Mensen kunnen makkelijk naar Parijs, maar ook in Créteil is een universiteit, een groot ziekenhuis en zijn er 8.000 banen bij publieke diensten.”

Om de zorgen weg te nemen, werden talloze aanpassingen gedaan, vertelt Rispal. „De kabelbaan is bij Créteil extra hoog en de onderkant van de cabines is ondoorzichtig zodat niet in de woningen gekeken kan worden. De stations zijn altijd bemand en er hangen camera's in de cabines. En op verzoek van de omwonenden

hebben we geïnvesteerd in kunst: zo zijn er muurschilderingen gekomen op omliggende flats.”

Rond 2013 kwam er vaart in het project. „Zodra de bewoners om waren, hoorde je de politici die bezwaren hadden niet meer”, zegt Rispal. Zelfs het prijskaartje van 138 miljoen euro – het maakt de kabelbaan de duurste ter wereld – leidde niet tot veel conflict. Hierbij speelt mee dat de aanleg van de kabelbaan rendabeler is dan de aanleg van een metrolijn. „In de media praten politici honderduit over de noodzaak tot bezuinigen, maar in de praktijk zie ik dat niet terug. Iedereen wist dat deze kabelbaan vanwege de ligging nabij Parijs een voorbeeldfunctie zou krijgen, dus een sobere uitvoering was geen optie.”

De banlieue ontdekken

Naar verwachting zal de kabelbaan uiteindelijk dagelijks 11.000 mensen vervoeren. De eerste weken sinds de opening verliepen voorspoedig, zonder onderbrekingen of veiligheidsproblemen. Op deze koude dinsdagmiddag in de kerstvakantie zitten in veel cabines maar één of enkele mensen. Velen maken foto's van de eities en het uitzicht waarin met enige moeite de Eiffeltoren te ontwaren is. Meermaals rennen kinderen enthousiast op de *téléphérique* af.

De kabelbaan bespaart de 45-jarige ict'er Abdoulaye Sylla dagelijks een uur reistijd, vertelt hij nadat hij uitstapt in Villeneuve-

Saint-Georges. „Ik woon in Valenton en werk in Parijs. Normaal gesproken kost het me een uur en twintig minuten om op kantoor te komen, dat is nu minder dan een uur. En de kabelbaan stelt me in staat om nieuwe plekken te bezoeken: ik ben hier nu voor het eerst.” Ook de 67-jarige Sylvie Ly-Kim uit Parijs zegt „dankzij de kabelbaan de *banlieue* te ontdekken”.

Toen de bewoners om waren, hoorde je de politici niet meer

Yoann Rispal geograaf

Ziekenhuisdienstmedewerkster Sarah (65), die haar achternaam niet wil delen, zegt te balen omdat haar buslijn werd omgelegd. En ze vindt dat het eitie te hard schudt bij aankomst. Toch stapt ze in. „Een voordeel is dat er altijd een eitie is – de bus rijdt op gezette tijden en het is überhaupt de vraag of die komt.”

Rispal hoopt dat andere gemeenten zullen volgen – eerder werden kabelbanen gebouwd in onder meer Toulouse, op Réunion en onlangs op Corsica. „Het is absoluut geen manier van transport die op elke locatie werkt. Maar Frankrijk kent vele enclaves, het is de moeite waard om uit te zoeken of we daar meer mensen uit kunnen ontsluiten.”

De grootste winkel van de Bijenkorf staat aan de Dam in Amsterdam. FOTO LEBRINA LATUPEIRISSA

WARENHUISKETEN

Reorganisatie bij de Bijenkorf aangekondigd

De reorganisatie betreft zowel de winkels als het hoofdkantoor. Hoeveel banen geraakt worden, is nog niet bekend.

Timo Nijssen

AMSTERDAM

Warenhuisketen de Bijenkorf heeft een reorganisatie aangekondigd die gevolgen zal hebben voor personeel in zowel de winkels als op het hoofdkantoor. Hoeveel banen daarbij getroffen zijn, maakt de Bijenkorf pas later deze week bekend.

Volgens het luxe winkelbedrijf is de ingreep „noodzakelijk” om in te spelen op „veranderende marktomstandigheden”. De Bijenkorf werkt aan een „aange-

scherpte strategische koers” die om een efficiëntere bedrijfsvoering vraagt.

In 2024, het meest recente boekjaar waarover cijfers zijn gepubliceerd, boekte de Bijenkorf een verkoopomzet van bijna 474 miljoen euro. Dat leverde een winst van 9,4 miljoen euro op. Bij het opmaken van die cijfers in mei vorig jaar zei de Bijenkorf nog dat het geen grote wijzigingen in het personeelsbestand meer verwachtte.

Er werken zo'n 4.500 mensen bij de Bijenkorf, goed voor ruim 2.300 voltijdswaarden. In 2023 was er ook al een ontslagronde waarbij ruim 100 banen verdwenen. Verkopers in de met marmer beklede boutiques van luxemerken zoals Cartier en Hermès worden niet door de reorganisatie geraakt, omdat zij niet bij de Bijenkorf zelf in dienst zijn.

Afgelopen oktober werd daarnaast aangekondigd dat de Bijenkorf zijn eigen centrale bakkerij per 1 juni gaat sluiten. Daar werken zo'n dertig medewerkers die de taarten en gebakjes voor alle filialen van de keten maken. De bakkerij in Amsterdam-West moet weg omdat de gemeente op die locatie plannen heeft voor woningbouw. Een verhuizing is volgens de Bijenkorf geen optie, omdat de gebakafdeling daarvoor niet rendabel genoeg is.

Sinds afgelopen zomer heeft de Bijenkorf een nieuwe topman, de lers-Thaise Amerikaan Sean Hill. Hij is een telg van de Thaise ondernemersfamilie Chirathivat, met duizenden warenhuizen, winkels en hotels in bezit. De familie is ook meerderheidsaandeelhouder van de Bijenkorf. Hill loste Matthijs Visch af, die al na een half jaar was vertrokken bij het bedrijf.

BIOTECHBEDRIJF

Galapagos stopt met celtherapie tegen kanker, sluit ook meerdere vestigingen

AMSTERDAM

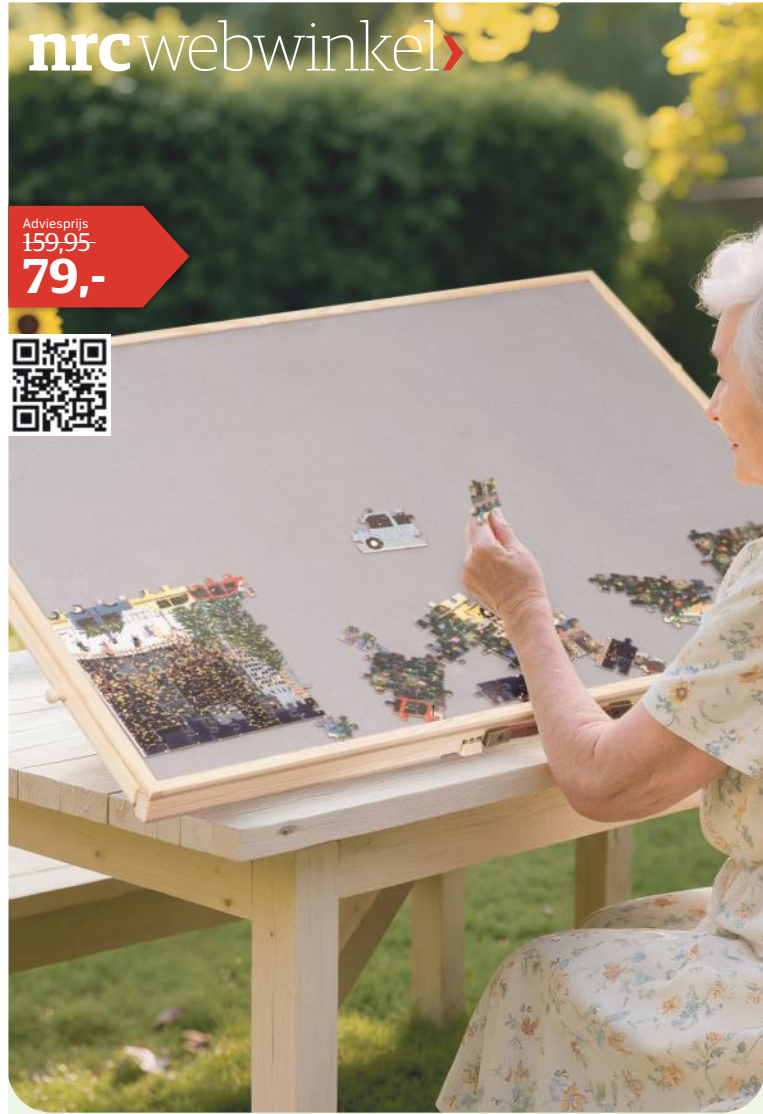
Het beursgenoteerde biotechbedrijf Galapagos stopt definitief met celtherapie tegen kanker. Het bestuur sprak dit voornemen al in oktober uit, net als het plan vestigingen te sluiten, waaronder die in Leiden. Na overleg met ondernemingsraden in België en Nederland meldt het nu de plannen dood te zetten.

In het persbericht schrijft het bedrijf: „Het overlegproces over onze intentie om de celtherapieactiviteiten van het bedrijf af te

bouwen is nu afgerond. We danken onze toegewijde collega's voor hun inzet tijdens deze periode van onzekerheid, terwijl we nu overgaan tot de uitvoering van de afbouw.”

Door het besluit verliezen 365 werknemers in Europa, de VS en China hun baan. Vestigingen in Leiden, Basel, Princeton, Pittsburgh en Shanghai gaan dicht. Het hoofdkantoor in Mechelen blijft wel open. Met een flink gevulde kas van 3 miljard euro gaat het bedrijf op zoek naar „nieuwe investeringsmogelijkheden”.

Het besluit te stoppen met celtherapie is niet onomstreden. Oncologen schreven na de aankondiging een brandbrief aan Galapagos. Het bedrijf probeerde de activiteiten eerst te verkopen en zette ze in mei 2025 in de etalage. Er waren geïnteresseerde partijen, waaronder een collectief rond oud-topman Paul Stofels. Volgens zijn opvolger bij Galapagos, Henry Gosenbuch, zat daar „geen financieel haalbaar voorstel tussen waarmee de [celtherapie] activiteiten langdurig voortgezet zouden kunnen worden”. (NRC)

Adviesprijs

159,95

79,-

Puzzelbord met draaisysteem

- Voor puzzels tot 1000 stukjes | 77 x 57 centimeter
- Met 360° draaibare ringstandaard en kantelfunctie
- Voor optimaal puzzelplezier

Wat dit puzzelbord bijzonder maakt, is de ingebouwde draaibare ringstandaard. Dankzij deze slimme functie kun je het gehele bord moeiteloos ronddraaien zonder het op te tillen of te verschuiven. Ideaal wanneer je alle kanten van de puzzel comfortabel wilt bereiken. Dankzij de kantelfunctie kun je het puzzelbord op de gewenste hoek plaatsen. Perfect voor comfortabel puzzelen, waar je ook bent. Het puzzelbord heeft vier handige opbergladen en is bekleed met vilt.

Bestel nu ➤ nrcwebwinkel.nl/puzzelbord

GOKKEN OF BELEGGEN

Pikt Trump dit jaar nog Groenland in? Die kans is 15 procent, voorspelt Polymarket

Bij Polymarket kan je op werkelijk alles wedden. Ook op de vraag of de Venezolaanse president vóór eind januari zou zijn afgezet. En je winst krijg je in crypto. Is dit gokken of beleggen?

Marloes de Koning

AMSTERDAM

De persoon die een paar uur voor de ontvoering van Maduro ruim 32.000 dollar inzette op de mogelijkheid dat de Venezolaanse president vóór eind januari zou zijn afgezet, is nu vier ton rijker. De weddenschap liep via voorspellingenmarkt Polymarket, en heeft na de gewelddadige Amerikaanse actie een duidelijke winnaar gekregen. De winst is automatisch uitgekeerd.

Op de site van Polymarket is te zien waar deze gokker nog meer op inzet. Zo verwacht-ie voor het einde van de maand een Amerikaanse invasie in Venezuela. En dat Trump de speciale bevoegdheden zal gebruiken die hij in oorlogstijd heeft. Voor Groenland lopen talloze vergelijkbare weddenschappen.

Polymarket is een online platform - site en app - waarop gebruikers weddenschappen met elkaar kunnen aangaan over de uitkomst van allerlei gebeurtenissen, bijvoorbeeld sportwedstrijden of verkiezingen. Gebruikers kunnen zelf een voorspelling aanmaken of inzetten op weddenschappen die anderen hebben geformuleerd. Polymarket is de bekendste voorspellingenmarkt, maar er zijn er meer. In de Verenigde Staten is bijvoorbeeld ook Kalshi groot.

Kansspelautoriteit doet onderzoek

In de VS kregen de voorspellingenmarkten een enorme impuls rond de jongste presidentsverkiezingen. Wie de inzetten op Polymarket en Kalshi in de gaten hield, kon de winst van Donald Trump eerder voorzien dan wie bijvoorbeeld CNN zat te kijken en de exitpolls volgde. Inmiddels zijn grote nieuwsmidia in de VS samenwerkingsverbanden aangegaan met voorspellingenmarkten.

Ook vanuit Nederland worden weddenschappen via deze markten afgesloten, rondom de afgelopen parlementsverkiezingen voor enkele tientallen miljoenen euro's. Onduidelijk is of dat legaal is. De Kansspelautoriteit is kritisch. De toezichthouder doet onderzoek en is in gesprek met Polymarket, zegt een woordvoerder. De vraag waar het om draait: is dit puur gokken, of moet je het vergelijken met voorspellen en beleggen?

Gebruikers zijn vooral mannen onder de 40 die het leuk vinden om te gamen, met cryptovaluta te speculeren, en om te beleggen

Bart Mol neigt naar het laatste. Hij is cryptovaluta-analist en presenteert de podcast Satoshi Radio. Om Polymarket uit te proberen heeft hij rond de jongste Nederlandse verkiezingen aan een paar weddenschappen meegedaan. Door te voorspellen dat Rob Jetten het zou winnen van Geert Wilders, verdubbelde hij zijn inzet van ongeveer 250 euro.

Wedden op Polymarket is anders dan een pure loterij, legt hij uit. Je moet bij die weddenschappen nadenken; informatie geeft je een voorsprong. „En je wedt niet tegen ‘het huis’, maar tegen de markt [de inzetten van andere gebruikers].” Daardoor kun je je kansen beter beoordelen.

De voorspellingenmarkten lijken zo op financiële markten en cryptobeurzen, die dag en nacht vraag en aanbod tonen en het effect daarvan op de prijsvorming. Dat is transparanter en rationeler dan gokken. De inzetten bij de talloze weddenschappen zijn bovendien te lezen als graadmeter voor de opvattingen over bepaalde onderwerpen. Je kunt er informatie uit halen, zegt Mol. „Maar”, voegt hij eraan toe, „het vóelt wel als gokken.”

Inname van Groenland

De homepage van Polymarket oogt als een nieuwssite. Hij staat bol van de actualiteit, platgeslagen tot weddenschap. Geopolitiek is nu populair. Zal er nog een land voor 31 maart Somaliland erkennen? Is Khamenei op 30 juni nog hoogste leider van Iran? Trekt Trump de VS uit de NAVO terug voor 31 december 2027? Van de deelnemers aan een weddenschap over de inname van Groenland door Trump denkt 15 procent dat dit voor 2028 zal gebeuren. Een percentage dat op 7 januari langzaam steeg.

De marktplaats is gebouwd op dezelfde techniek die onder cryptovaluta ligt. Je hebt die digitale valuta ook nodig om mee te wedden, maar doordat je die gelijk met je weddenschap via PayPal of een creditcard kunt aanschaffen, merk je dat amper. De weddenschappen worden vastgelegd op een blockchain, een openbare en onveranderlijke online database. Via *smart contracts*, virtuele robotjes die automatisch opdrachten uitvoeren, wordt de uitbetaling na een weddenschap geregeld. Polymarket krijgt zo'n 2 procent van de winst.

Maar voordat winst wordt uitge-

keerd, moet de uitslag wel duidelijk zijn: een 'ja' of een 'nee'. Je kunt niet een beetje zwanger zijn, een beetje winnen bij voetbal, of een beetje een land veroveren - zoals nu gebeurt bij Venezuela.

Een weddenschap op Polymarket is in feite een digitale versimpeling van de echte, complexe en veelkleurige wereld. En daarmee kan de gok een bron van conflict worden als het in de echte wereld ook ingewikkeld wordt en bijvoorbeeld rechters een oordeel moeten vellen. Polymarket heeft spelregels om te beslissen wie heeft gewonnen, maar probeert te voorkomen dat die nodig zijn. Beter zijn de weddenschappen helder geformuleerd en staat erbij op welke datum en op basis van elke bron de uitslag vast komt te staan. Een onduidelijke weddenschap leidt altijd tot gedoe.

In de commentaren onder een weddenschap op Polymarket over een Amerikaanse invasie van Venezuela wordt nu flink gediscussieerd. Want wanneer heet iets een invasie, en wanneer is die geslaagd? Hoeveel grondgebied moet je daarvoor besturen? Bij wie ligt de macht? Trumps claim dat de Amerikanen Venezuela 'runnen' volstaat niet, heeft Polymarket gedeeld. Er moet volgens het platform een militair offensief zijn om het bestuur van een deel van het land in handen te krijgen. Daar zijn lang niet alle deelnemers aan de weddenschap het mee eens.

Dopamine voor het cryptovolk

Het is gissen wie de voornaamste gebruikers zijn van de voorspellingenmarkten. Op basis van anekdotisch bewijs liggen enkele veronderstellingen voor de hand: het zijn vooral mannen van onder de veertig; mensen die het leuk vinden met cryptovaluta te speculeren, te gamen en te beleggen. „Het cryptovolk dat een dopamine-rush na jaagt en graag snel geld wil verdienen is hiernaartoe getrokken”, ziet crypto-analist Bart Mol.

De overlap met gamers, beleggers en cryptospeculanten blijkt ook uit de aard van de bedrijven die van de populariteit van voorspellingenmarkten hopen te profiteren. Beleggingsapp Robin Hood heeft tegenwoordig een ingebouwde voorspellingenmarkt, in samenwerking met Kalshi. Je kunt in de app cryptovaluta kopen of aandelen,

waarmee je bijvoorbeeld speculeert op wijziging van het Amerikaanse rentetarief. Maar op een beslissing daarover kun je dus ook wedden.

De ceo van gamingplatform Roblox, David Baszucki, is een „enorme fan” van voorspellingenmarkten, omdat ze volgens hem razendsnel accurate informatie kunnen opleveren. Dat zegt hij in een recent interview met de *New York Times*. Hij fantaseert daarin over integratie van voorspellingenmarkten in Roblox, dat veel jonge gebruikers heeft. Als het legaal kan, lijkt hem dat een nuttige vorm van financiële educatie, zegt hij.

De snelle groei van de voorspellingenmarkten leidt in Amerika tot debat. Journalist Max Read, die er veel over publiceert, ziet op platformen als Polymarket en Kalshi vooral jonge mannen met rechtse en reactionaire ideeën. Vergelijkbaar met die op een sociaal medium als X. Dat baseert hij vooral op de commentaren onder de weddenschappen.

Read noemt die opmars onderdeel van wat hij de „*male suckerfication crisis*” heeft gedoopt, een proces waarin met name jonge mannen die veel online zijn worden bespeeld en beïnvloed door influencers, podcasters, cryptomiljonairs en figuren als Elon Musk. Dat komt uiteindelijk politici als Donald Trump ten goede, en vult de zakken van ondernemers in de uitdijende sector van gokken en gerelateerde activiteiten.

Aandelenmarkten zijn gereguleerd. En de cryptowereld inmiddels ook ten dele. Wat de status van voorspellingenmarkten is, is nog een stuk vager. Wie

Een billboard van Polymarket in New York City, rond de presidentsverkiezingen in de VS van 2024, tussen Donald Trump en Joe Biden, die toen nog kandidaat was. FOTO CHARLES GUERIN/ANP/ABACA PRESS

Wie een weddenschap aangaat en daar geld mee hoopt te verdienen, laat zijn inzet niet alleen beïnvloeden door zijn politieke analyse, maar ook door hoe anderen handelen. En dat maakt de voorspellingenmarkten minder accuraat en informatief, blijkt uit een recente wetenschappelijke publicatie. Onderzoekers analyseerden daarvoor ruim 2.500 weddenschappen rondom de Amerikaanse presidentsverkiezingen. In totaal was daar 2,4 miljard dollar mee gemoeid.

Wat Louwerse betreft zijn die markten daarom „een interessant experiment” en een „aardig tijdverdrijf” - maar niet meer dan dat. Bij de Nederlandse verkiezingen bleek al snel dat de voorspellingenmarkten zich hier minder goed lenen voor duidelijke voorspellingen dan in Amerika. In de VS gaat de keuze immers tussen slechts twee partijen, en zweven relatief weinig kiezers.

Wie naar de markten kijkt ziet de koers van de verschillende ‘voorspellingsaandelen’, zegt Louwerse. „Maar geen verklaringen voor stemgedrag. Dat vind ik een gemis. Ik wil sowieso minder aandacht besteden aan dagkoersen en meer aan verklaringen.”

harkte bijvoorbeeld vier ton binnen op basis van een goede voorspelling over het einde van het bewind-Maduro? Werkt die persoon bijvoorbeeld in het Witte Huis, met voorkennis van de operatie?

Pogingen de identiteit te achterhalen zijn voornamelijk mislukt. Hij of zij noemde zich eerst Burdensome-Mix, maar heeft de naam nu veranderd in een lang rij cijfers en letters, vergelijkbaar met het ‘rekeningnummer’ van een cryptowallet.

Hyperkapitalistisch narratief

Nadat de winst van Donald Trump eerder goed was voorspeld op de voorspellingenmarkten kwam er in de VS een golf aan positieve berichten over het fenomeen. De teneur daarvan was dat mensen veel betrouwbaarder blijken als ze hun opvattingen delen door er ook eigen geld op in te zetten. En mensen die verstand van zaken hebben - of voorkennis - kunnen daar via de weddenschappen financieel beter van worden. Zo zouden de voorspellingen-

Wedden op Polymarket is een digitale versimpeling van de echte, complexe en veelkleurige wereld

markten de ‘wijsheid van de massa’ kunnen aftappen.

Met dit „hyperkapitalistische narratief” heeft de Leidse politicoloog Tom Louwerse weinig, zegt hij telefonisch. Hij is maker van de Peilingwijzer, die de uitkomsten van diverse Kamernetpellers samenvoegt. De voorspellingenmarkten zijn vaak redelijk accuraat, zegt hij, maar niet perfect. Ze moeten bovendien niet verward worden met opiniepeilingen, want ze meten niet hetzelfde.

Advertentie

ZO SIMPEL IS HET NIET

STELLING & SCHINKEL OVER ECONOMIE

WAAR BLIJFT DE RECESSIE?

Recessies komen steeds minder vaak voor. Is de economie weerbaarder dan we denken? Of zijn we té goed geworden in het vermijden van crises? Want recessies kunnen ook nuttig zijn.

Luister elke donderdag in de gratis NRC Audio-app of andere podcastapps

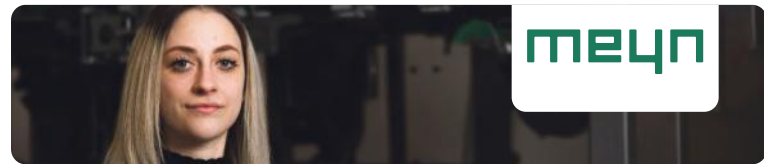
nrc.nl/zosimpelishetniet

Fotografie Folkert Koelewijn

Detachering • Recruitment • Tech Solutions

Druk jouw stempel op morgen

Zet je volgende carrièrestap met YER

Product Manager

Company

Meyn is a leading partner in the poultry processing industry, with expertise, equipment, systems, and services available worldwide. They are proud of their collaboration with renowned companies in over a hundred countries.

Function

You will manage your product portfolio and lead new products and updates through the NPI process. You will work closely with the Chief Engineer and a multidisciplinary team to define technical solutions based on customer needs. Are you driven and analytical with a passion for innovation? Apply now and play a key role!

Location: Oostzaan / **Experience:** 3-5 years / **Industry:** Manufacturing / **Education:** Bachelor / **Compensation:** €80,000 - €115,000/year

Contact person YER

Kim Steenkamp, +31 6 515 278 12

Senior Jurist/Advocaat

Bedrijf

Het Onderwijskantoor is dé juridische partner voor onderwijsorganisaties. Zij spreken onderwijs en vertalen complexe wetgeving naar praktische oplossingen. Met diepgaande kennis en een betrokken team staan zij schoolbesturen in heel Nederland bij.

Functie

Als Senior Jurist/Advocaat adviseer en procedeer je voor schoolbesturen in heel Nederland. Je combineert juridische expertise met ondernemerschap en draagt actief bij aan kennisdeling en klantrelaties. Daarnaast lever je een bijdrage aan nieuwsbrieven, verzorg je presentaties en lezingen.

Locatie: Heemstede / **Ervaring:** +5 jaar / **Sector:** Legal / **Opleiding:** Wo Master / **Voorwaarden:** Uitstekende arbeidsvoorwaarden

Contactpersoon YER

Faye Fartoux, +31 6 516 015 13

YER. Al bijna 40 jaar specialist in topfuncties binnen het hogere segment

Senior HR Business Partner

Bedrijf

Samen, positief, duurzaam en doen zijn de kernwaarden van Greenchoice. Greenchoice laat slimme keuzes werken voor iedereen: van huishoudens tot grootzakelijk en alles daartussen.

Functie

Als Senior HR Business Partner ben je tactisch en strategisch sparringpartner voor MT's. Je adviseert over leiderschap en HR-thema's als bezetting, functioneren, verzuim en ontwikkeling. Je leidt projecten, begeleidt veranderingen en coacht HR-adviseurs. Zo verbind je team, business en locaties en draag je bij aan professionalisering en organisatieontwikkeling.

Locatie: Rosmalen/Nijmegen / **Ervaring:** +5 jaar / **Sector:** Energy / **Opleiding:** +5 jaar / **Voorwaarden:** € 70.000 - €90.000

Contactpersoon YER

Kim Steenkamp, +31 6 515 278 12

(Aankomend) Partner | Pensioenexpert

Bedrijf

KWPS is een top nichekantoor dat adviseert over pensioen, arbeidsvoorwaarden en complexe verzekeringsoplossingen. Met een team van ervaren fiscalisten, juristen en economen bieden ze diepgaande kennis en een praktische aanpak, zodat cliënten altijd "in control" zijn.

Functie

Ben jij een ondernemende pensioenexpert met visie, communicatieve kracht en een sterk netwerk? Bij KWPS bouw je aan je eigen cliëntenportefeuille, werk je aan complexe vraagstukken en groei je mee als partner in een hecht, multidisciplinair team.

Locatie: Amsterdam / **Ervaring:** +7 jaar / **Sector:** Consultancy / **Opleiding:** Wo Master / **Voorwaarden:** € 75.000 - € 135.000/jaar

Contactpersoon YER

Faye Fartoux, +31 6 516 015 13

BEN TIGGELAAR MOOI WERK

Ben Tiggelaar schrijft wekelijks over leiderschap, werk en management.

Ik ken er een paar: mensen die vrijwel elke dag met plezier naar hun werk gaan. Niet omdat hun team zo professioneel geleid wordt. Niet omdat hun bedrijf zo relevant is voor de wereld. Maar gewoon vanwege de leuke werksfeer.

Een sfeer waarin collega's elkaar een handje helpen als dat nodig is. Bijvoorbeeld bij het voorbereiden van een belangrijk gesprek. Of door een klus over te nemen als iemand met een van z'n ouders naar het ziekenhuis moet.

Wat zegt onderzoek hierover? En kun je zo'n positieve werksfeer organiseren?

'Extra' gedrag waar je blij van wordt

Een praatje maken bij de koffieautomaat doet iedereen wel eens. Maar bijspringen als een belangrijke deadline gemist dreigt te worden, dat gaat een stapje verder. Daarmee help je een collega én het bedrijf.

Dit soort gedrag heet in de bedrijfskunde *Organizational Citizenship Behavior* (OCB). Oftewel: organisatorisch burgerschapsgedrag. OCB is gedrag dat verder reikt dan je officiële takenpakket en bijdraagt aan de sfeer en het goed functioneren van de organisatie.

Het grappige is dat niet alleen collega's en managers daar blij van worden. Een overzichtsstudie naar prosociaal gedrag van antropoloog Oliver Scott Curry en collega's laat zien dat mensen die regelmatig anderen helpen daar zelf ook gelukkiger van worden. Sterker nog: we worden gelukkiger van anderen helpen, dan van onszelf verwennen.

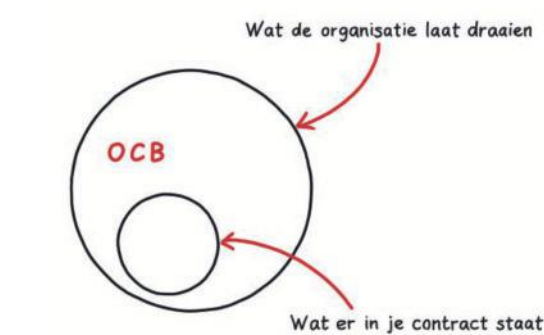
De vijf smaken van OCB

OCB is geen nieuw idee. Organisatiepsycholoog Daniel Katz stelde in de jaren zestig al dat bedrijven alleen maar kunnen overleven wanneer medewerkers meer doen dan precies volgens het boekje werken. (Niet voor niets zijn stiptheidsacties een grappige manier om werkgevers onder druk te zetten.)

Managementwetenschapper Dennis Organ bouwde in de jaren tachtig verder op de ideeën van Katz en introduceerde de term *Organizational Citizenship Behavior*. Hij onderscheidde vijf soorten organisatorisch burgerschapsgedrag.

1. Behulpzaamheid: bijvoorbeeld helpen bij het inwerken van een nieuwe collega.
2. Zorgvuldigheid: zoals op tijd komen bij vergaderingen.
3. Geduld: bijvoorbeeld niet meteen klagen wanneer iets tegenzit.
4. Hoffelijkheid: denk aan tijdig overleg bij een beslissing die anderen raakt.
5. Betrokkenheid: zoals actief meedoen wanneer collega's iets organiseren.

Organizational Citizenship Behavior (OCB)

Besmettelijk gedrag

Goed. Wat weten we nu? Organisatorisch burgerschapsgedrag heeft aardig wat voordelen. Collega's worden er blij van. Jijzelf ook. En het bedrijf draait beter. Maar er zitten meer kanten aan.

- Positief gedrag op het werk kan een kettingreactie op gang brengen. Onderzoek laat zien: wanneer iemand iets aardigs voor jou doet, heb je niet alleen de neiging om iets aardigs terug te doen, maar ook om aardige dingen te doen voor andere mensen. Dit wordt ook wel het *pay it forward*-effect genoemd.

- Positief gedrag is soms een noodzakelijk tegengif. Het effect van negatief gedrag blijkt namelijk sterker dan dat van positief gedrag. Zo laten experimenten die zich richten op de verdeling van geld en werk zien dat egoïsme en hebzucht zich sneller verspreiden dan altruïsme en vrijgevigheid.

- OCB kan ook nadelen hebben, laat onderzoek zien. Medewerkers die altijd hun best doen voor een ander, maar zelf weinig steun van collega's of de organisatie ervaren, lopen het risico zichzelf uit te putten.

De twaalf vragen van Gallup

Stel nu dat je dit als ondernemer of manager leest en denkt: waar zit die OCB-knop? Wat kan ik doen om dit gedrag bij ons op de zaak te stimuleren?

Een aardig begin is om eens te kijken naar de Q12 van Gallup. Dat is een vragenlijst waarmee nu zo'n dertig jaar wereldwijd onderzoek wordt gedaan naar de bevlogenheid van medewerkers en de relatie met bedrijfsresultaten - ik schreef er al eens eerder over.

Mijn ervaring is dat deze twaalf vragen ook een praktische, nuttige checklist vormen voor managers. Hier zijn de vragen, samengevat in mijn eigen woorden.

1. *Weet ik wat er van mij verwacht wordt?*
2. *Heb ik de materialen om mijn werk goed te doen?*
3. *Krijg ik dagelijks de kans om te doen waar ik goed in ben?*
4. *Krijg ik wekelijks erkenning of complimenten?*
5. *Geeft mijn teamleider of iemand anders op het werk om mij als persoon?*
6. *Is er iemand die mijn ontwikkeling stimuleert?*
7. *Telt mijn mening op het werk?*
8. *Maakt de missie van ons bedrijf mijn werk de moeite waard?*
9. *Streven mijn collega's naar kwaliteit?*
10. *Heb ik een beste vriend op het werk?*
11. *Wordt met mij halfjaarlijks gesproken over mijn progressie?*
12. *Krijg ik elk jaar kansen om te leren en te groeien?*

Naarmate medewerkers meer vragen positief kunnen beantwoorden, is er een grotere kans op bevlogenheid. En dat vergroot de kans op organisatorisch burgerschapsgedrag.

Praktisch

We lezen graag nieuwe dingen. Ik ook. Maar voor een organisatie is het eigenlijk slimmer iets 'ouds' te kiezen, iets eenvoudigs waar ruim bewijs voor is, en daar gewoon eens een tijdje echt mee aan de slag te gaan.

Stel dat een teamleider de komende tien jaar niets nieuws zou leren, maar simpelweg de Q12 uitprint, boven haar of zijn bureau hangt, en deze dagelijks gebruikt als checklist voor het werk. Daar wordt niet alleen het bedrijf, maar ook die teamleider zelf waarschijnlijk een stuk gelukkiger van.

PROFIEL MIKEL ARTETA HOOFDTRAINER ARSENAL

De man van zakkenrollers en citroenen moet Arsenal naar de landstitel leiden

Vrijwel zonder trainerservaring werd Mikel Arteta aangesteld bij Arsenal. Hij wist er het verval te stoppen en bracht de Londense club terug naar de top. Nu breekt de tijd aan om prijzen te winnen, na drie achtereenvolgende tweede plaatsen.

Joost Pijker

AMSTERDAM

Mikel Arteta heeft een kistje citroenen laten aanrukken. Zijn vierde seizoen als hoofdtrainer van Arsenal FC (2023/24) is volop bezig en de club uit Londen maakt goede kans op de landstitel. Die week wacht een wedstrijd tegen Manchester City, de grote concurrent dat jaar, en Arteta wil zijn spelers prikkelen. Hij roept ze bijeen in een klein grijs kamertje. Allemaal krijgen ze een citroen, een beker en een scherp keukenmes.

De opdracht: pers zo veel mogelijk sap uit de gele vruchten en vul daarmee een grote kom middenin de kamer. Die staat symbool voor de „team-magie“, vertelt vleugelverdediger Olexandr Zintsjenko er later over tegen *The Sun*. Op een video die Arsenal deelt op Instagram is te zien hoe onder meer aanvoerder Martin Ødegaard en verdediger Gabriel Magalhães geconcentreerd over hun glas gebukt staan.

„Op een gegeven moment stopt Mikel de tijd“, herinnert Zintsjenko zich. „Hij liep naar een van de spelers en vroeg: heb je er genoeg uit gehaald?“ De voetballer vindt van wel, maar Arteta pakt de citroen, buigt zich over het glas en balt zijn vuisten samen. „Hij kneept, en er kwam nog een heel klein beetje uit. ‘Dit is de boodschap’, zei hij. ‘Je kunt er altijd nog iets meer uit halen.’“

”

Mijn hele loopbaan ben ik al geïnteresseerd in meer dan alleen het veldspel.

Voor Arteta (43) is dat waar het in het topvoetbal om draait. Hij verwacht dat zijn spelers zich inspinnen voor de druppels die concurrenten te veel moeite vinden. Die volharding is voorwaarde voor succes, zei hij halverwege december op een persconferentie. Voor wie in de Premier League wil meedoen om de prijzen is „heel, heel goed“ voetballen niet genoeg. Omdat er elk seizoen wel een tegenstander is die „uitzonderlijk“ speelt.

Vooralsnog is de oud-voetballer er nog niet in geslaagd om zelf die laatste stap te zetten. In de ruim zes jaar sinds zijn komst wist Arteta het sportieve verval, ingezet onder zijn voorgangers, te stoppen. Arsenal hervond zijn plek als topclub. Maar in de prijzenkast is dat vooralsnog amper zichtbaar: een FA Cup in 2020, en tweemaal de Community Shield. In de competitie eindigde de club de vorige drie seizoenen telkens als tweede.

Dit seizoen krijgt Arsenal een herkansing. Na twintig speelrondes gaat de club aan kop, zes punten los van Manchester City. Deze donderdag wacht een topwedstrijd, thuis tegen Liverpool FC, de kampioen van vorig seizoen. Arteta's 319e wedstrijd als hoofdtrainer in Londen, ongewoon in een competitie waar de gemiddelde coach het tegenwoordig amper twee jaar uithoudt.

Wie is de man die praktisch zonder ervaring hoofdtrainer werd van een Britse topclub? En die Arsenal na bijna 22 jaar weer naar de landstitel moet leiden?

Geen woord Engels

De gelijkenis is onmiskenbaar. Zelfde positie, zelfde opleiding, een soortgelijke techniek en spelinzicht. Als Ronald de Boer in de zomer van 2002 zijn nieuwe teamgenoot op het veld ziet, denkt hij meteen aan Pep Guardiola, in die tijd waarschijnlijk hét bekendste product van de jeugdopleiding van FC Barcelona. De Boer kan het weten: hij en Guardiola speelden er twee jaar samen op het middenveld.

Ook Arteta, dan net 20, begon er zijn loopbaan. Maar door een overvloed aan goede middenvelders krijgt hij bij Barcelona amper speeltijd. Hij wordt verhuurd aan Paris-Saint Germain, destijds een tamelijk onbeduidende club, en valt daar zodanig op dat Glasgow Rangers hem wil overnemen. Hij belandt in een ploeg vol Nederlanders: De Boer, maar ook Arthur Numan, Bert Konterman en Fernando Ricksen.

De Boer kan zich de middenvelder nog goed herinneren. Bedeesd, goed gemanieerd, intelligent. „Hij was heel fanatiek in het voetbal, maar daarbuiten niet iemand die het voortouw nam.“ En: hij sprak bij zijn komst geen woord Engels. „Maar ik sprak Spaans, dus ontfermde me een beetje over hem. Vaak ging ik naar leuke tentjes buiten Glasgow om te eten, en dan nam ik hem mee.“

Vrijwel meteen is de Bask een succes. Hij lijkt spelsituaties beter in te schatten, een stap verder te denken dan veel anderen, ziet De Boer. In zijn

eerste jaar in Glasgow wordt Arteta kampioen, na twee seizoenen vertrekt hij. Via een tussenstop bij Real Sociedad, in zijn geboortestad San Sebastián, belandt hij bij Everton FC, en later bij Arsenal. Arteta is er meteen basis-speler, en na een jaar ook aanvoerder. Het resultaat: twee FA Cups, maar geen landstitel.

Het is in die periode dat Arteta warmloopt voor het trainersvak. „Mijn hele loopbaan ben ik al geïnteresseerd in meer dan alleen het veldspel“, zegt hij als hij na zijn afscheid als voetballer in 2016 wordt aangekondigd als assistent-trainer bij Manchester City. „Ik heb altijd een voorliefde gehad voor het ontwikkelen en vooruit helpen van het team, los van mijn eigen rol als speler.“

Het betekent een weerzien met Gu-

Arteta won in 2023 de Community Shield door Manchester City te verslaan. FOTO GETTY IMAGES

Mikel Arteta in zijn tijd bij Manchester City, waar hij assistent was onder Pep Guardiola (links) FOTO GETTY IMAGES

Advertentie

nrcwebwinkel

Adviesprijs 56,95
44,95

DE RADIATOR VENTILATOR

SPEEDCOMFORT

Verwarm je ruimte 2x zo snel en bespaar tot 22% energie

- › Fluisterstil
- › Geen gereedschap nodig
- › 10 jaar garantie
- › Verbruik: slechts 32 cent stroom per jaar

De SpeedComfort radiatorventilator plaats je in een handomdraai. Je voelt direct meer en sneller warmte-comfort. Dat betekent dat de thermostaat lager kan en je dus tot wel 22% energie bespaart.

Bestel nu > nrcwebwinkel.nl/speedcomfort

ardiola, die hij kent uit zijn Barcelona-tijd, en die bij City Manuel Pellegrini is opgevolgd als hoofdtrainer. Een betere leermeester is nauwelijks denkbaar. Guardiola werkt al acht jaar in de top, wordt beschouwd als een van de architecten van het moderne voetbal. Hij is uniek in zijn visie, zegt Arteta er later over tegen de clubkanalen van Arsenal, maar ook in de „gretigheid waarmee hij te werk gaat“ en de „manier waarop hij de boodschap overbrengt“.

Potentiële topcoach

Ondanks zijn rol in de luwte en zijn beperkte trainerservaring valt Arteta al snel op, zegt Marcel Brands. De directeur van PSV is in die tijd technisch directeur bij Everton en moet na het ontslag van Marco Silva eind 2019 op zoek naar een nieuwe hoofdtrainer. Hij polst Arteta, dan bezig aan zijn vierde seizoen als assistent. Ze ontmoeten elkaar bij de Spanjaard thuis, voor een gesprek van zo'n drie uur.

Brands is meteen onder de indruk,

vertelt hij. „Mikel had zich uitstekend voorbereid, wist alles over onze selectie. Had al zijn plannen al op papier uitgewerkt: hoe hij wilde trainen, de invulling van zijn werkweek, hoe hij de stad zag, de jeugdopleiding. Hij kende de club bovendien, zijn beleving maakte mij enthousiast.“ Voor Brands is dan duidelijk: hij zit hier tegenover een „potentiële topcoach“.

De eigenaren van Everton besluiten anders. De jonge Arteta is een te groot risico, hoort Brands, omdat hij „nooit op eigen benen heeft gestaan“. Everton gaat voor de ervaren Carlo Ancelotti, maar het duurt niet lang voor een andere club zich meldt. Ook Arsenal zoekt een nieuwe hoofdtrainer, nadat Unai Emery eind 2019 wordt ontslagen vanwege de slechte resultaten.

Bij Arsenal treft Arteta een club in verval. Meer dan twintig jaar was Arsène Wenger er hét gezicht. Onder hem kende Arsenal grote successen, maar in de nadagen van zijn loopbaan toonde de Fransman zich conservatief,

Dat de tijd om te oogsten is aangebroken, wordt ook duidelijk uit de aanwinsten van afgelopen zomer

waardoor Arsenal de moderniserings-slag miste die veel andere concurrenten wel maakten. Opvolger Emery kon het tij niet keren. En dus blijft er voor de Amerikaanse miljardair Stan Kroenke, sinds een jaar eigenaar, maar één oplossing over: de club volledig opnieuw opbouwen.

Marcel Lucassen werkt op dat moment in de jeugdopleiding van Arsenal. Als directeur voetbalontwikkeling is hij er de rechterhand van opleidingshoofd Per Mertesacker, die bij Arsenal ooit teamgenoot was van Arteta. Zodra Emery wordt ontslagen, is het de Duitser die de suggestie doet. „Hij zei intern: volgens mij zou Mikel een heel goede optie zijn.“

Een delegatie reist af naar City, om te kijken naar trainingen. Ze zien hoeveel inbreng Arteta er heeft, vertelt Lucassen. „Hij deed heel goede dingen op het veld: georganiseerde trainingen, deed de coaching van spelers, hielp bij het ontwikkelen van de speelwijze.“ Datzelfde hoorde ook Brands

toen hij een paar weken eerder informeerde bij City. „Mikel was er niet zo maar assistent. Hij was nadrukkelijk aanwezig.“

Zakkenrollers

Van onervarenheid merken ze bij Arsenal weinig, als Arteta kort erop begint. Hij krijgt volop tijd en ruimte om te bouwen aan een „geraamte“ van spelers die jarenlang met elkaar moeten gaan trainen en spelen, zag Lucasen. Onder Arteta wordt de jeugdopleiding weer belangrijk, voor de aanvoer van talent. Het valt op hoe breed hij zoekt naar verbeteringen zoekt en manieren om zijn spelers te raken.

De citroenen zijn er een voorbeeld van. Zoals ook het diner dat hij organiseert en waarvoor hij professionele zakkenrollers inhuurt. Na afloop zijn veel spelers hun portemonnee of telefoon kwijt, schrijft *The Athletic* er in 2024 over. De boodschap: het is belangrijk om altijd alert en voorbereid te zijn, waar dan ook. „Hij denkt echt na over hoe hij jongens kan raken“, ziet ook De Boer. „Want hij weet: op dit niveau kan iederéén goed voetballen. Dan kan twee procent extra al een wereld van verschil maken.“

Arteta lijkt hij in veel op Guardiola, in zijn voorkeur voor verzorgd positie-spel, voor aantrekkelijk, aanvallend voetbal. Allebei hebben ze dezelfde onvermoebaarheid. „Mikel werkt alles in detail uit“, zag Brands, „tot aan de aanpak bij vrije trappen, corners en ingooien.“

Allebei hebben ze ook moeite hun passie te onderdrukken, en staan ze regelmatig vol emotie langs de zijlijn. Een belangrijk verschil: Arteta zag meteen het belang van een stevige restverdediging, zegt Brands. Hij boekt daardoor zelden reusachtige overwinningen, maar krijgt ook minder doelpunten tegen dan de concurrentie.

Wie ruim zes jaar na de entree van Arteta naar een elftalfoto van Arsenal kijkt, ziet een vrijwel compleet nieuwe ploeg. Alleen Bukayo Saka and Gabriel Martinelli zijn nog over. Ze worden omringd door spelers die Arteta in de loop der jaren bijeen sprokkelde, vaak toen ze nog heel jong waren. Zoals Magalhães en Ødegaard, maar ook middenvelder Declan Rice en vleugelverdedigers Ben White en Riccardo Calafiori.

Het resultaat is een verzameling voetballers die de laatste jaren zijn toegroeid naar hun piek, veel tijd hebben gehad om op elkaar ingespeeld te raken, maar van wie de meesten nog maar halverwege de twintig zijn. Dat de tijd om te oogsten is aangebroken, wordt ook duidelijk uit de aanwinsten van afgelopen zomer. Daarbij middenvelders Martin Zubimendi en Eberechi Eze en aanvaller Viktor Gyökeres. Allemaal een stuk ouder dan de dure aanwinsten van voorgaande jaren. Het soort aankoop dat een club doet als er geen tijd meer te verliezen is.

De uitgangspositie is uitstekend, al is Arteta inmiddels ervaren genoeg om te weten hoe snel een bijna zekere landstitel uit zicht kan raken. In het seizoen 2023/24 overleefde hij de topwedstrijd tegen City, die van de citroenen, maar kort voor het einde ging het tegen Aston Villa alsnog fout. Zoals hij een seizoen eerder ook kampioen leek te gaan worden, totdat zijn ploeg in april vier keer op rij puntverlies leed en City langszij kwam.

Voor het eerste duel van 2026, tegen Brentford FC, werd de Spanjaard geconfronteerd met een statistiek: Arsenal was sinds 2004 al vijf keer als koploper het nieuwe jaar begonnen, en telkens zonder prijs geëindigd. Zijn antwoord was kort. „Laten we daar snel verandering in brengen.“

Overleden

Tot ons intens verdriet
is totaal onverwachts overleden
onze lieve zus en tante

Wien
Fabius - Labouchere

Guyon en Marion Labouchere – Brouwer
Veronique en Paul

Het Leiden Asia Center en zijn Raad van
Toezicht hebben met leedwezen kennis
genomen van het overlijden van

Stan de Klerk

Zij maakte van 2017 tot 2024 deel uit van
de Raad van Toezicht, waarin zij het Leids
Universiteits Fonds vertegenwoordigde. In die
hoedanigheid heeft Stan een grote bijdrage
geleverd aan het succes van het Leiden Asia
Center. Wij wensen haar naasten alle kracht
bij dit grote gemis.

Namens de Raad van Toezicht, de directie en
alle medewerkers van het Leiden Asia Centre,

Floris Harm directeur
Ed Kronenburg Voorzitter RvT

Intens verdrietig maken wij bekend, dat als gevolg van de ziekte
Alzheimer, mijn liefderijke vrouw, onze lieve moeder, schoonmoeder
en oma is overleden.
Wij zijn dankbaar voor de zorg en liefde waarmee zij ons heeft
omringd.

Henny
Hendrika Gezina Benjamins – Zuidema

Kerkenveld, 9 januari 1944 Venlo, 5 januari 2026

bijna 60 jaar echtgenote van Henk Benjamins

Arcen	Henk Benjamins
Verrières-le-Buisson	Minke Benjamins en Fabrice Beutier Romain Mathieu en Sandrine
Megen	Bernadette Benjamins Myrthe Teunis

Lingsforterweg 70
5944 BE Arcen

De afscheidsbijeenkomst zal op maandag 12 januari om 12.00 uur
plaatsvinden in Zaal 7, Maasheseweg 80A, 5804 AD te Venray.

Wij begeleiden haar in besloten kring naar Natuurbegraafplaats
Weverslo.

Colofon familieberichten

Opgave van een familiebericht
Een familiebericht kunt u opgeven via nrcadverteren.nl/familieberichten of een e-mail
naar familieberichten@nrc.nl
Afdeling familieberichten
Bereikbaar op telefoonnummer: 020-7553052 (ma t/m vr 08.30 uur - 17.00 uur)
of via e-mail: familieberichten@nrc.nl
Sluitingstijden
Dinsdag t/m zaterdag tot uiterlijk 14.00 uur op de dag vóór plaatsing.
Voor plaatsing op maandag uiterlijk vrijdag 16.00 uur.

BRIEVEN

FOTO: FREDERIC L. BROWN / AFP

GROENLAND

De EU moet gezamenlijk optreden tegen Trump

Vol ongeloof volg ik de geopolitieke ontwikkelingen in de wereld. De rol van de Verenigde Staten springt daarbij onmiskenbaar in het oog. De arrogantie waarmee de VS het wereldtoneel betreden en het gedrag dat daarbij wordt vertoond, zijn moeilijk te verenigen met het beeld van een betrouwbare bondgenoot. De bemoeienis met Venezuela draagt bij aan een internationale dynamiek waarin ook China en Rusland zich gesterkt voelen in hun ambities richting respectievelijk Taiwan en Oekraïne. Daarnaast zetten de Verenigde Staten de wereld economie steeds nadrukkelijker naar hun hand en ondermijnen uitspraken over Groenland het vertrouwen in de NAVO en de Europese Unie.

Dat de EU hierin geen eenduidig en krachtig antwoord weet te formuleren, is zorgwekkend. Het gebrek aan gezamenlijk optreden ondermijnt haar geloofwaardigheid. Juist nu ligt er een momentum voor verdere Europese integratie, met name op het gebied van gezamenlijke defensie en strategische autonomie. Alleen door minder afhankelijk te zijn van de Verenigde Staten kan Europa als serieuze geopolitieke speler optreden. Wordt deze kans niet benut, dan dreigt de EU verder te worden tot een lege huls. Als overtuigd Europeaan hoop ik dat men in Brussel deze urgentie tijdig onderkent.

Ronald Kramer Sneek

GROENLAND

Trump kan het vragen

De Amerikaanse president Trump wil Groenland, een onderdeel van het koninkrijk Denemarken, inlijven. Twee landen, beide lid van de NAVO. Trumps argument is dat hij dat eiland nodig heeft voor de veiligheid van zijn land, als buffer jegens Rusland dat ook een groeiende belangstelling heeft voor toegang tot het Poolgebied. Amerika heeft nog steeds meerdere militaire bases en havens in de wereld, ook in Europa en in Groenland. Hoe eenvoudig zou het zijn als Trump mede-NAVO-lid Denemarken zou vragen of hij nog een basis of haven mag vestigen in het noordoosten van Groenland. De kans op afwijzing lijkt mij nihil. Het maakt de NAVO ook gelijk sterker. Dit is de urgente boodschap die Rutte als secretaris-generaal van de NAVO naar Trump moet overbrengen. Daarna kan hij hem ook nog een lesje geven over het fenomeen vrede. Beste Mark, doe je best. Jij bent wellicht een van de weinigen waar Trump nog naar wil luisteren.

Willem van Katwijk Velp

lucht over de annexatieobsessie van de VS. Iets meer beschouwing zou nuttig zijn. Want hoe is de huidige situatie ontstaan? Strikt genomen door niets meer of minder dan door Scandinavische kolonisatie. En wat is een wenselijke situatie voor Groenland en zijn bewoners gezien het feit dat de internationale rechtsorde een fata morgana blijkt? Gegeven de ligging en de cultuur ligt Canada meer voor de hand dan de VS. Maar als de VS in plaats van bullebakken stille diplomatie hadden ingezet, zou democratische aansluiting van Groenland als 51ste staat helemaal zo gek niet zijn.

Geen populaire boodschap maar wel een realistische.

Ludo Grégoire Leiden

IMPERIALISME

Jaren dertig

Michel Keres schrijft dat imperialisme dit jaar weer de norm lijkt te worden en geeft daarvan enkele voorbeelden (4/1). Trump en Poetin willen hun land vergroten en buurlanden domineren of onderwerpen. Zonder verder op Xi en Poetin in te gaan zou ik met betrekking tot Trump en zijn medewerkers willen opmerken dat zij enkele landen al vanaf hun aantreden in januari 2025 rechtstreeks bedreigen of zelfs werkelijk hebben aangevallen. Je kunt dit imperialisme noemen, maar het past

meer bij het gedrag van Adolf Hitler die in de jaren dertig achtereenvolgens Oostenrijk, Tsjecho-Slowakije en Polen bedreigde en deze korte tijd later ook veroverd heeft.

Harrie Seeverens Edam

OPVOEDEN

Grenzen aanleren

Het advies in de rubriek *Opgevoed* is pedagogisch gezien rond uit verbijsterend (*Onze kleindochter wordt te toegeeflijk opgevoed*, 6/1). Dat twee pedagogen het beschreven opvoedgedrag niet alleen niet tegenspreken, maar zelfs normaliseren, is moeilijk te bevatten. Het gaat hier niet om een onschuldig verschil in stijl, maar om een fundamenteel gebrek aan gezaghebend opvoedgedrag. Het advies dat „grenzen vanzelf wel komen” is zowel naïef als strijdig met de kennis over de

ontwikkeling van zelfregulatie en frustratietolerantie. Grenzen komen niet vanzelf. Ze worden aangeleerd door volwassenen die voorspelbaar, consistent en sensitief begrenzen. Ook de suggestie dat grootouders hun zorgen maar moeten „relativeren” miskent hun rol als secundaire opvoeders én hun terechte observaties. Hun zorg is een herkenbare waarschuwing voor de risico's van een te permissieve opvoedstijl – veel warmte, weinig sturing – die kinderen kwetsbaar maakt in de ontwikkeling van executieve functies zoals impulscontrole en emotieregulatie. Natuurlijk is sensitieve responsiviteit belangrijk. Maar responsiviteit zonder richting is geen moderne pedagogiek; het is een misinterpretatie ervan. Een kind dat nooit „nee” hoort, ontwikkelt geen realistisch beeld van wederkerigheid, sociale grenzen en de behoeften van anderen. Grenzen aanleren is geen detail maar een ontwikkelingspsychologische noodzaak.

Elfriede Schropp Maastricht

REIZEN

Mooi uitstapje

Wat een magistraal meanderend essay schreef Arjen van Veelen (*Op bedevaart naar de Lorelei*, 2/1). Beeldend, rond, vol contrasten, met verrukkelijke uitstapjes naar literatuur en

geschiedenis. Zijn beschrijving van de oer-Rijn riep bij mij herinneringen op aan de ongerepte Donaodelta en de machtige Zambezi. En zijn zin „Vertragen voelt als stilstaan in de stationshal tijdens de spits” deed me denken aan het verhaal *De bommelgende* van Toonder, in 1960 gepubliceerd in deze krant. Mag Arjen vaker reisesjes maken voor NRC?

Anne Schram Ouweneel Zuiderwoude

CORRECTIES/AANVULLINGEN

Chemours

In *Al zijn rechtszaken tegen Chemours in de VS gewonnen*, de *PFAS is niet weg* (20/12, p. E12-15) stond dat rondom de Chemours-fabriek in Dordrecht het drinkwater alleen uit grondwater wordt gewonnen. Correct is dat het drinkwater zowel uit grondwater als oppervlaktewater (uit de Maas) komt. De kleine hoeveelheden PFAS worden daarnaast niet in het grondwater gevonden, maar in het drinkwater. Het grondwater is door dikke kleilagen juist beschermd tegen vervuiling.

Radiohead

In het artikel *Radiohead klinkt als die net iets slimmere vriend* (10/11, p. C5) stond een citaat toegeschreven aan de kinderen van zanger Thom Yorke, het waren de kinderen van gitarist Ed O'Brien.

Geluk, emotie, herinnering

Op een eenvoudige, snelle en zekere manier uw
familiebericht samenstellen en plaatsen in NRC

nrcadverteren.nl/familieberichten

Dit winterweer onthult een generatieverschil

Terwijl de jongeren behoedzaam hun fatbikes aan de hand nemen, trappen ouderen stoïcijns door. Sneeuw onthult iets over voorzichtigheid bij verschillende generaties, schrijft *Christiaan Weijts*.

ILLUSTRATIE HAJO

Hoewel mijn straat de aanfietsroute is van meerdere middelbare scholen, is er niet gestrooid. Daar komt bij dat we hier, achter de Haagse duinen, op een heel lichte helling leven. Al dagen kijk ik mijn ogen uit.

Al die jongens en meiden die hier gewoonlijk met z'n drieën naast elkaar fietsen en langszrazen op fatbikes en scooters met zoveel mogelijk klasgenoten achterop, hangend aan schouders, of voortduwend met een voet tegen de bagagedragers - ineens schuifelen ze over de stoep. Voetje voor voetje. Voorovergebogen duwen ze hun fatbikes voor zich uit, alsof het hulpmiddelen zijn die ze in evenwicht moeten houden.

Tegelijkertijd fietsen degenen bij wie je juist zo'n rollator zou verwachten doorgemoederd voorbij. Hun e-bikes staan heus niet in de turbostand, maar het lijkt alsof ze simpelweg niet zien wat er aan levensgevaarlijk spul op straat ligt. Alsof ze weigeren zich te laten dwarsbomen. Sneeuwblind: is dat wat er met de oudere generatie aan de hand is?

Maandagmiddag - hier was het 'code geel' - waagde ik een ommetje, en ik glibberde op het kruispunt bijna onderuit. Het was gaan dooiën, maar juist dan krijg je een spiegelglad laagje op het ijs. Een man op een degelijke herenfiets naderde deze onheilsplek. Weliswaar droeg hij felgele helm over zijn grijze haar, maar zijn stuur wiebelde, en je zag dat het balanceren al zijn concentratie vergde.

Ik waarschuwde. „Pas op hoor, het is hier spekglad.” Ik dacht dat hij me niet had verstaan en riep: „U moet hier echt even afstappen!”

Maar hij had me wel verstaan. „Ach, schei toch uit,” zei hij, en trapte stoïcijns door, met een gekrenkte blik op de weg, die hij zonder problemen doorkruiste.

Ik keek hem na en schaamde me. Of misschien was ik wel jaloers op hem. Ik heb de

Sneeuw is niet langer wit maar geel, oranje of rood

overdreven voorzichtigheid van onze rubber-tegelsamenleving vaak bespot. De veiligheidsprotocollen. Ik was kritisch op de coronalockdowns, waar deze sneeuwweek een verre echo van lijkt.

En hier stond ik een man te betuttelen die opgroeide onder het gesternte van een vrijere tijdgeest die ik benijd. Speelser. Vrijmoediger. Lacherig naar autoriteiten.

Trams vol scholieren

Dinsdag - hier was het nog steeds code geel, maar het oranje rukte al op - nam ik de tram naar het centrum. Ik had mijn dochter (14) aangeraden ook de tram te nemen, maar ze wilde per se fietsen. Ik keek haar overdreven lang na en hield mijn hart vast.

Na zag ik dat de Laan van Meerdervoort prima te befetsen was. Alleen: vrijwel niemand deed dat. De trams zaten ramvol scholieren. Wie zich wel over de fietsstroken waagden? Vijftigplussers.

Een vriendin speelt in een orkest en had dezelfde observatie: bij de ouderen kwam het niet eens op om de repetitie af te blazen. Die stapten gewoon de auto in. De jonkies bleven thuis. Het winterweer onthult een generatieverschil.

De *snowflakes* kunnen niet meer tegen sneeuw, was de gedachte die zich opdrong, maar zo gemakkelijk is het niet. Vergeleken met die ouderen is sneeuw ook iets uitzonderlijks voor wie dit millennium is geboren. Ouderen hebben domweg meer sneeuwkilometers gemaakt. Hun lijven herinneren zich nog hoe je over gladheid loopt en rijdt.

Maar het is vooral de mentaliteit. Zeur niet, zoals dat bij Annie M.G. Schmidt heette: *'Als er sneeuw is / Als er mist is / Als het ijzelt en je minnaar een sadist is (...)* Sla dan woedend met de deuren / Ga je avondjurk verscheuren / Maar niet zeuren.'

Zelfredzaamheid was voor de babyboomer heilig. Je gaat gewoon, je regelt het. De jongere generatie groeit op met de instructie dat voorzichtigheid iets positiefs is. Er zijn schema's,

waarschuwend apps, begripvolle werkgevers.

Daar komt alle media-opwinding bovenop. Sneeuw is niet langer wit maar geel, oranje of rood. Woensdagochtend volg ik een extra lange NOS-uitzending „over het sneeuwfront dat over het land trekt”.

Tussen boomer en snowflake

We zien reportages en livecams vanaf dat front. Verslaggevers zitten met oranje veiligheidsjes in bergingswagens. In de studio zijn de strategische analisten ingevlogen voor het duiden van schermutselingen en tactische manoeuvres van de vijand. „Rozemarijn, waar sneeuwt het nu het meest?”

Van alle kanten horen jongeren dat sneeuw een risico is. Niet in de laatste plaats van hun eigen ouders - mijn eigen generatie, ergens tussen boomer en snowflake.

Eerlijk gezegd had ik mijn kinderen ook op het hart gedrukt de tram te nemen, wat ze niet deden. Angstvallig checkte ik in de schoolapp of ze niet als afwezig zijn geregistreerd, en dus veilig waren aangekomen.

Inmiddels weet ik dat een vervelende val langdurige consequenties kan hebben. Zo bezien neigt die roekeloosheid van die oudere man in mijn straat naar een vorm van nostalgie, even achterhaald als rijden zonder gordel en met alcohol op.

Maar als we niet oppassen is het onze eigen controledrang die de sneeuwvlokjes baart. Zelf ben ik zo vaak door de sneeuw naar school gefietst. En kinderen moeten af en toe onderuitgaan om ervaringen op te doen.

In de jaren 80 en 90 hadden we geregeld 'ijsvrij'. Dat was niet uit voorzorg, maar omdat we dringend het ijs op moesten. Ijsvrij betekende: naar buiten, niet naar binnen. Nu eindigt de rector een bericht over de schoolsluiting met: „Doe hoe dan ook voorzichtig.”

Zojuist heb ik voor mijn kinderen voor het eerst in vijf jaar de slee weer uit de kelder gehaald. In de hal hoor ik mezelf zeggen: „Wel uitkijken, want daar steken wat schroeven uit.”

COLUMN
HUBERT SMEETS

Poetin blij en bang

Het Kremlin zwijgt. Lagere Russische regeringsfunctionarissen hebben de Amerikaanse interventie in Venezuela meteen veroordeeld. Uiteraard, dat staat in hun cao. Maar Poetin zelf heeft vijf dagen geen woord gezegd. Waarom? Omdat hij in een complexe positie zit.

Enerzijds biedt de coup in Caracas hem een kans om het met Trump op een akkoordje te gooien: jullie Venezuela, wij Oekraïne - een „swap” die volgens Trumps voormalige Ruslandadviseur Fiona Hill in 2019 al aan de orde was. Vicevoorzitter Medvedev van de nationale veiligheidsraad, die door sommige experts niet al te serieus wordt genomen, hintte daarop door Trump in een interview te prijzen voor zijn „consistentie”. „Onze 'kameraden uit het zonnige Pindostan' [Russisch pejoratief voor VS, vertaald: 'Negerstan'] hebben ons land zelfs formeel niets meer te verwijten.” Tegelijkertijd dreigde hij de „heethoofden” in Europa, desnoods „preventief” nucleair, tot „bedaren” te brengen. In ongeremde beeldspraak ging Medvedev los op het „oude besje” Von der Leyen. „Laffe Euro-degeneraten staan te popelen bij Washington te slijmen”.

Maar de „afzetting van de clown uit Kiev [Zelensky] is een kwestie van zeer korte tijd. [...] Alles is mogelijk. De ontvoering van neonazi Merz zou een geweldige plotwending in dit carnaval zijn”.

Anderzijds komt de machts-greep van de VS op een ongelegen moment. Economisch verkeert Rusland bijna in een recessie. Behalve dat de oorlog een aanslag pleegt op het staatsbudget en inmiddels een wissel trekt op het civiel-innovatieve investeringsklimaat, is ook de lage prijs voor Russische olie verantwoordelijk voor de economische krimp.

Officieel gaat 40 procent van het staatsbudget naar krijgsmacht en veiligheidsdiensten (tegen 4 procent voor onderwijs). Bijna een derde van de totale begroting is vorig jaar gefinancierd uit de export van olie en gas. Minister Siloeanov (Financiën) wil deze afhankelijkheid nu terugbrengen tot 22 procent. Maar hij blijft voor de staatsinkomsten in 2026 wel rekenen op een doorsnee olieprijs van 59 dollar per vat Brent. Hij gaat hij ervan uit dat de prijs voor Russische olie, de *Ural* die wat minder waard is,

niet te veel zal afwijken van de Brent en de olietankers uit Moskou 'schaduwvloot', anders dan de geënterde Marinera, ongestoord kunnen blijven varen.

Dit boekhoudkundige bouw-werk kraakt nu. Sinds vorig najaar, toen de Amerikaanse regering sancties aankondigde tegen de olieconcerns Rosneft en Lukoil, is de Ural uit de pas gaan lopen. De markten gingen de dreigende risico's in handel met Russische olie afdekken met hogere 'kortingen'. Terwijl de Brent na een productie-impuls van de OPEC rond 60 dollar bleef schommelen, zakte de prijs van de Ural even onder de 30 dollar per vat.

Venezuela maakt het budget nog onzekerder. Siloeanovs optelsom kan twee kanten op.

Mocht Trump er uit ideologische verwantschap met Poetin toe overgaan om de sancties tegen Rusland terug te draaien en Oekraïne definitief in de steek te laten, dan valt de schade mee en kan het Kremlin zijn deel in de driedeling van de wereld opeisen.

De machtsgreep van de VS komt op een ongelegen moment

Maar als Trump de onrendabele Venezolaanse energiesector inderdaad gaat 'runnen' en de olieprijs wil drukken ter wille van leuke (benzine)prijzen voor de 'midterms', dan raakt de Russische staatsbegroting serieus in het ongerede en kan de oorlogseconomie ondraaglijk worden. Bij een Ural van 35 dollar (prijs begin dit jaar) daalt het nationaal inkomen met 2,5 procent. Dan zal de staat of moeten bezuinigen of meer gaan lenen. De recessie wordt dan een crisis.

Poetin weet dat blijheid over de finale kwijting, die Trump hem in Oekraïne lijkt te geven, voorbarig is. Europa mag te kijk staan als keizer zonder kleren, Poetin heeft reden om bang te zijn voor de economisch gevolgen van de Donroedoctrine. Vandaar die stilte in het Kremlin.

Historicus en journalist **Hubert Smeets** schrijft een column over binnenlandse en buitenlandse politiek

Commentaar

OLIEPOLITIEK

Olie is terug, en dat voorspelt weinig goeds

Het is nog maar een paar jaar geleden dat aardolie hard op weg leek naar het museum van de wereldeconomie. De strijd tegen klimaatverandering beloofde een snelle afbouw van het gebruik van fossiele brandstoffen. Een steeds beter rendement van groene energieopwekking en -opslag maakte van alternatieve energie uit wind en zon een geloofwaardig en levensvatbaar alternatief.

Vooraf onder invloed van de Amerikaanse regering-Trump lijkt dit proces grote vertraging op te lopen. Een jaar van onverholven machtspolitiek dreigt de verhoudingen en vooruitzichten in de wereld sterk te veranderen. En olie lijkt terug van weggeweest.

De Amerikaanse ingreep in Venezuela van vorige weekende, waarbij president Maduro en zijn echtgenote werden afgevoerd naar een cel in New York, is niet los te zien van de Venezolaanse oliereserves. Die zijn de grootste in de wereld - nog vóór die van Saoedi-Arabië.

Deze reserves komen nu binnen de Amerikaanse invloedsfeer. Amerika's raffinaderijen zijn van oudsher toegesneden op de dikke, stroperige Venezolaanse variant. En als bonus: de weinige olie die de verwaarloosde Venezolaanse olie-industrie produceerde, vond zijn weg naar vijandige landen als Cuba en China.

Zo slaan de VS meerdere vliegen in één klap. Olie is geld én een Amerikaans machtsmiddel. Sinds een jaar of tien draagt het massaal winnen van olie uit steenlagen (fracking) ertoe bij dat de VS meer olie produceren dan zij consumeren. De VS hebben, vanuit het perspectief van de nieuwe machtspolitiek van Trump, baat bij een voortdurende vraag uit het buitenland. Het verbaast dan ook niet dat de Amerikaanse regering juist het alternatief, de opkomst van groene energie, wil frustreren. Te beginnen in eigen land.

Dat draagt ertoe bij dat het tijdstip waarop het gebruik van olie en gas piekt, om vervolgens te dalen, steeds verder opschuift in de toekomst. Volgens het Internationaal Energie Agentschap (IEA) piekt de vraag naar olie wereldwijd in 2030. Daarna zal de vraag structureel dalen. Maar dat is volgens de formele plannen van landen die zijn afgesproken in internationaal verband.

De Amerikaanse operatie in Venezuela is niet los te zien van Trumps fossiele agenda

Het IEA kijkt in een alternatief scenario óók naar het daadwerkelijke beleid. En daaronder stijgt de vraag naar olie nu gewoon door tot ten minste 2050. Hetzelfde geldt voor de vraag naar gas, die bij de afgesproken beleidsvoornemens iets later piekt dan olie, maar in de praktijk eveneens dreigt door te groeien.

Dat voorspelt weinig goeds voor de opdracht de opwarming van de aarde te beteugelen. Het IEA zegt in zijn jongste jaarlijkse prognoses te vrezen dat het doel van maximaal 1,5 procent temperatuurstijging niet wordt gehaald, onder de 2 procent ook niet. Gedacht moet worden aan 2,5 procent tot 3 procent. Dat is catastrofaal.

Nu is Amerika's nieuwe rivaal China wél volop bezig met een groene revolutie. Die heeft eveneens te maken met machtspolitiek - in dit geval het bereiken van energie-onafhankelijkheid en het zo verminderen van kwetsbaarheid. Maar tegen Trumps terugkeer naar fossiel, zeker als die ook aan het buitenland wordt opgedrongen, weegt dat nauwelijks op. In het Witte Huis van vandaag heerst het adagium: na ons de zondvloed. Helaas, letterlijk.

Christiaan Weijts is schrijver en essayist.

IN HET MIDDEN

1	2	3		4	5		6		7	8	9
10				11			12			13	
14			15				16		17		
18					19	20		21			
				22			23				
24	25	26				27			28	29	30
31					32		33	34			
35				36						37	
38							39				

Meer puzzels van Studio Steenhuis op steenhuispuzzels.nl

Vul in en ontdek wie of wat er midden in het nieuws staat

Horizontaal: 1. Haar uitvaart vond gisteren plaats 6. Oogappel 10. __ Kirk Christiane, LEGO-oprichter 11. Marketing-term voor de assertieve 55-plusser 13. __-de-France 14. Zuiveringsinstallaties 16. Code 18. Past voor gram of graaf 19. Haperwoordje 21. Zowel voor de start als op het eind 24. Bayern-keeper die ver van zijn doel speelt 27. Vertrek 28. Ongebleekt 31. Rijden ook amper 33. Tumult 35. __ *Amatoria*, versiertips van Ovidius 36. Introduceerde in 1972 het spel *Pong* 37. Patty, José en Marga 38. Sophia __, Oscar-winnares 39. Deze 16 horizontaal nam haar woorden terug

Verticaal: 1. ' __ begrijpt terughoudendheid kabinet richting VS' 2. Ik ben __ van de wegenwacht, Corrie van Gorp 3. Film-pje op de socials 4. Hotemetoot 5. Laat zien wat er in de printer zit 6. Pooljack 7. __ colada 8. __ Leonard Pfeijffer 9. De ronding van de bal? 12. Terneergeslagen 15. Heeft de Kamer nog tot maandag 17. Bittere plant 20. 'Ten __ nieuwe technische directeur FC Twente' 22. Jenny __ 23. Vierkant theater 25. Betaalt Bulgarije sinds kort mee 26. Viel in 1991 uiteen 29. E. __, ziekmaker 30. Past na po of gene 32. Exact school-profiel 34. Past na sneeuw of valk

Oplossing puzzel 7 januari. Horizontaal: 1. LOTING 6. HYPER 10. IPOD 11. ESSO 14. RIO 15. SNEEUWPOP 17. ETER 18. KASSA 24. MEINE 25. KANS 26. ASO 27. EP-SILON 30. HENS 31. SARI 32. ONNET 33. EXTRAS Verticaal: 1. LIS 2. OPNAMES 3. TOE 4. IDEEËN 5. GEWEI 6. HOPKINS 7. PRISM 8. EI 9. ROMA 12. SPRAKEN 13. SO 16. UTRECHT 19. ASSIST 20. SENORA 21. IMAGO 22. PIOEN 23. LAPSE 28. LAR 29. NIS In het midden: IMPERIALISME

© Studio Steenhuis steenhuispuzzels.nl

Lezers zijn de auteurs van deze rubriek. Een Ikje is een persoonlijke ervaring of anekdote in maximaal 120 woorden. Insturen via ik@nrc.nl

SNEEUWVLOKKEN

In de laatste weken van december lees ik, grootvader van een tweeling die net vier jaar is geworden, kinderboekjes voor over (een vaak witte) Kerst. Op vrijdag 2 januari sta ik hand-in-hand met ze voor het raam naar buiten te kijken, waar de eerste sneeuwvlokken naar beneden dwarrelen.
Plotseling vraagt mijn kleindochter: „Opa, is het nu echt Kerstmis?”

Frederik Schreuder

COLUMN
MARCEL

De geweldige Laurentien/Petra

Ik liep boos door de sneeuw. Gisteren was een dag van een stap vooruit en twee stappen terug, want werkelijk alles liep uit de rails. Of het was vertraagd of het ging niet door en dat begon al met de dwingende apps om je kroost vooral later naar school te brengen omdat leerkrachten die van veel verder moesten komen zich in de grootste sneeuwbergen vastliepen.

‘Waarom overkomt mij dat toch allemaal?’, schoot het door mijn hoofd, ‘En waarom raakt het me zo?’

Misschien moet ik mijn stamboom ook een keer laten napluizen door de experts van Omroep Max. Of door mijn lievelingsprogramma Verborgten Verleden. In ‘Sporen van de slavernij’ van Omroep Max ontdekte prinses Laurentien, de dochter van oud-minister Laurens Jan Brinkhorst die eigenlijk Petra heet, veel over het verdrietige verleden van haar voorouders.

Geweldige televisie. We wisten allemaal al lang dat de bedrading ergens niet klopte, maar hier werd de deksel van de pan gelicht. Nou de stoom kwam ons tegemoet!

Wie het naadje van de kous wil weten moet het terugkijken, maar ze heeft dus Aziatische voormoeders en daar zitten tot slaafgemaakten (en ook slavenhouders) tussen.

Voor Laurentien/Petra vielen er heel veel kwartjes. Dus daarom vielen de pek en veren die ze over zich heen kreeg toen ze zo aan het redderen was voor de toeslagenouders haar zo hard... Het kwam omdat ze ongemerkt altijd al het leed van een deel van haar voormoeders meetorstte. Een stil verdriet dat nooit de ruimte had gekregen. Haar dochter Eloise kunnen we nu ook veel beter diagnosticeren. Dat hele influen-

cergedrag is één grote afleidingsmanoeuvre, ze organiseerde een ‘watch-party’ voor haar besties om samen naar mama te kijken, iets waar heel Nederland overheen viel.

Een driedubbel onbenoembaar onrecht: eerst buiten ze je voormoeders uit, daarna gunnen ze je niet dat je daar aandacht voor vraagt en tenslotte moet jij sorry zeggen... Gekke, omgekeerde wereld. Ondankbaar rot volk, zelf niets meegemaakt, maar er als de kippen bij om anderen de maat te nemen.

*Geweldige televisie.
We wisten allemaal al lang dat de bedrading ergens niet klopte, maar hier werd de deksel van de pan gelicht*

Mijn oudste dochter zit in een plus-klas, ze is wat sneller dan de rest. Is dat genetisch? Jammer genoeg niet. Laat ik het bij mezelf houden: mijn voorouders waren vooral keuterboertjes. Dus daar heeft ze het niet van. Nee, wij danken Laurentien/Petra die ons maar ongevraagd bleef attenderen op het belang van voorlezen. We wisten amper wat een boek was, en dan zag en hoorde je haar weer ergens met die fijne stem voorlezen. Zo goed articulerend kunnen we het natuurlijk niet, maar ze heeft ons wel op een idee gebracht. Dat ze dat kon opbrengen, ondanks alles. Dankjewel, lieve, gewone prinses!

Marcel van Roosmalen schrijft op maandag en donderdag een column.

FOKKE & SUKKE
HALEN GAUW ALLE SNEEUW WEG

JE WIL NIET DAT TRUMP STRAKS DENKT

...DAT DIT ÓÓK GROENLAND IS!

nrc > puzzels

Crux: kleine kruiswoordpuzzel voor grote denkers

Speel alle puzzels op nrc.nl/puzzels

SUDOKU

			3	4				
		1					9	
	4					3		
						7	5	
				1	8			
4			7	5			1	
						9		
	9				2		8	
2		4	1					5051

Meer puzzels en boeken van Peter Ritmeester op pzzl.com

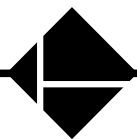
Plaats de cijfers 1 tot en met 9 zo in het diagram dat elk cijfer precies één keer voorkomt in elke rij, kolom, de negen vetomrande 3x3 vakken, én de vier grijze 3x3 vakken.
© Peter Ritmeester PZZL.com
Rechts: de oplossing van gisteren.

1	2	7	9	4	3	6	8	5
5	8	4	1	7	6	2	3	9
3	6	9	2	8	5	1	7	4
2	7	5	3	1	4	8	9	6
9	3	1	8	6	2	5	4	7
6	4	8	7	5	9	3	2	1
7	9	2	5	3	1	4	6	8
4	1	3	6	9	8	7	5	2
8	5	6	4	2	7	9	1	3

Cultuur

CULTUREEL SUPPLEMENT

ZAP

Bert van Leeuwen in 'Het Familiediner'.
BEELD EO

Wonderlijke herenigingspogingen

Na 25 jaar *Het Familiediner* (NPO1) zouden ongeveer alle gebroken families van Nederland nu wel herenigd moeten zijn, maar presentator Bert van Leeuwen gaat onverminderd door om ruziënde zusters en broers samen te brengen in zijn tv-programma. In het *AD* zei Van Leeuwen dat negentig procent van zijn herenigingspogingen slagen - deels buiten beeld, na de uitzending. Toch pakweg honderd herenigde families. Een poging is volgens hem ook geslaagd als ze elkaar voortaan gedogen op verjaardagen en begrafenissen.

Het elfde seizoen opent met een ruzie over benzinegeld - bizarre aanleidingen zijn vaak de lokkertjes van het programma. Moeder en dochter waren heel dik samen, totdat de dochter op vakantie een tegemoetkoming in de reiskosten vroeg. Ruzie. Moeder mocht terug niet meerijden en moest met de trein naar huis.

Daarna werd het vreemder. De dochter verweet haar moeder een miskraam te hebben veroorzaakt. Ook opende ze een snapchat-gesprek met haar moeder, terwijl ze zich voordeed als een onbekende man. Ik had veel vragen. Maar Van Leeuwen ging ze niet stellen want daar is in zijn format geen ruimte voor. En hij wil niet te diep ingaan op de oorzaken want dan beginnen ze weer opnieuw. Het format schrijft voor dat moeder en dochter gewoon uit een witte stretch-limousine stappen, sorry tegen elkaar zeggen, en samen een maaltijd nuttigen.

Belangrijk hierin is de rol van het derde familielid, de zoon of vader die Van Leeuwen te hulp heeft geroepen. Vaak gaan de ruziënde familieleden met tegenzin mee in het wonderlijke wedergutmachingsritueel van *Het Familiediner* omdat ze dit derde lid ter wille willen zijn.

Intrigerend was ook de rol van de Nederlandse mixdrank Flügel - miniflesjes wodka met energiedrank. Alle drie de familieleden dragen dezelfde tatoeage van een flesje Flügel als teken van hun verbond. Dus kwam Van Leeuwen aan de deur bij de ruziemakers verkleed als fles Flügel. Je moet het ad fundum drinken terwijl je de dop op je neus plaatst. Dat deden ze dan ook, ter bezegeling van de hereniging. Nog een vreemd wedergutmachingsritueel. Als het maar werkt.

Doorgaans trekt journalist Sinan Can door oorlogsgebieden langs gebombardeerde ruïnes, maar dit keer is hij op kunstreis langs stralende Europese paleizen en kastelen. Samen met Pieter Roelofs van het Rijksmuseum maakt hij *Onbekend en wereldberoemd: Gebroeders Van Lymborch* (NPO2). De vierdelige reisserie is gewijd aan de drie laatmiddeleeuwse miniatuurschilders uit Nijmegen die tot de absolute top van de schilderkunst worden gerekend. Ze werkten aan de Bourgondische hoven van hertog Filips de Stoute en diens broer hertog Jan van Berry.

Toch zijn ze tamelijk onbekend. Volgens Roelofs omdat ze geen grote schilderijen maakten die je in een museum kunt tentoonstellen. Hun werken zijn klein en zitten in rijkelijk versierde manuscripten die achter slot en grendel worden bewaard. Dit programma wil dat recht zetten. Can, Roelofs en iedereen die ze spreken herhalen steeds hoe geweldig en succesrijk de broers waren. Maar we krijgen weinig van hun werk te zien. Wel veel geklets eromheen. Ik had liever één, gecondenseerde documentaire gewild.

Op het einde van de eerste aflevering mag het duo een exclusieve blik werpen in het getijdenboek *Les Très Riches Heures du duc de Berry* (1411-1416) dat boven Parijs in het kasteel van Chantilly wordt bewaard. Maar dat blijkt een cliffhanger. Nu moeten we weer een week wachten. Op zich wel passend, Roelofs moest twintig jaar wachten voordat hem dit voorrecht werd vergund.

Wilfred Takken

Het marmeren beeld Apollo-David (ca. 1530) van Michelangelo wordt op een sokkel geplaatst tijdens de inrichting van de tentoonstelling 'De mannen van Michelangelo' in het Teylers museum. FOTO ANP RAMON VAN FLYMEN

CULTUURBELEID

Grote private fondsen: geef cultuur een rol in formatie

Steek meer geld in cultuur, schrijven de directeuren van vier grote cultuurfondsen in een brandbrief aan de formerende partijen.

Danielle Pinedo

AMSTERDAM

Verhoog het cultuurbudget met 250 miljoen euro per jaar. Houd de gunstige fiscale maatregelen voor private investeerders in stand. Investeer meer in de regio. Tot die maatregelen roepen vier directeuren van grote private cultuurfondsen de formerende partijen in Den Haag deze woensdag op in een brandbrief. „Publiek geld fungeert als hefboom voor privaat geld”, schrijven ze.

De directeuren, Cathelijne Broers (Cultuurfonds), Henk Christophersen (Fonds 21), Ronald Ockhuysen (VandenEnde Foundation) en Bernt Schneiders (VSBFonds), constateren een scheefgroei: terwijl het aandeel van het cultuurbudget in de totale rijksbegroting de afgelopen twintig jaar daalde van 0,47 procent naar 0,35 procent, bleven de private bijdragen nagenoeg gelijk. Dat strookt niet met de rol van de fondsen, die „aanvullend en niet vervangend is”, schrijven ze. Bij elkaar opgeteld staken de vier fondsen in 2024 zo'n 77 miljoen euro in kunst en cultuur. „We worden overvraagd, de grenzen zijn bereikt”, zegt Broers in een reactie tegen NRC.

Broers en de andere directeuren slaan nu alarm, omdat ze zien dat cultuur bij de kabinetsformatie „nauwelijks een rol” speelt.

Hoewel het belang van cultuur erkend wordt in de verkiezingsprogramma's - als aanjager voor innovatie, betere arbeidsvoorwaarden en ondernemerschap - is daar in de rijksbegroting weinig van terug te zien, constateren zij. „Wij zijn er voor de extra's, de vernieuwing, de projecten - maar het fundament is en blijft een taak van de overheid.”

Budgettaire inhaalslag

In hun pleidooi voelen ze zich gesteerd door een recent advies van de Raad voor Cultuur aan Gouke Moes, demissionair BBB-minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, om de financiering van de cultuursector duurzamer en stabielier te maken. Als de overheid wil dat private financiers meer bijdragen aan cultuur, stelt de Raad voor Cultuur in zijn advies uit november, zal die eerst zelf het goede voorbeeld moeten geven. Er is een „budgettaire inhaalslag” nodig in de komende kabinetsperiode, met 250 miljoen euro extra per jaar.

De rol van cultuur is in een tijd van „grote maatschappelijke opgaven” belangrijker dan ooit, schrijven de directeuren in hun brief. Cultuur is „een randvoorwaarde voor een vrije, veerkrachtige en democratische samenleving”. Want: „Het is niet voor niets dat autocratische regimes beginnen met het inperken van culturele vrijheid.”

Wetenschappelijk onderzoek wijst bovendien uit dat kunst de mentale en fysieke gezondheid van burgers bevordert. Wereldgezondheidsorganisaties zien kunst al langer als strategie voor ziektepreventie en gezondheidsbevordering. „Voor OCVW en SZW is dit een serieuze maatschappelijke opgave: integratie van cultuur binnen gezondheidsbeleid kan bijdragen aan preventie, verlichting bij ziekte en mentale veerkracht.”

Coen van Zwol

AMSTERDAM

Béla Tarr is overleden, na een lange, slopende ziekte. Het zal de maestro nauwelijks verbaasd hebben. Ik sprak Tarr in 2016 langdurig onder de palmenbomen naast het elegant betegelde zwembad van het obscene luxe hotel La Mamounia in Marrakech. Het had het Marokkaanse koningshuis behaagd Béla Tarr - toen als 60-jarige al een tijdje film-pensionado - tot juryvoorzitter te benoemen. We gingen ietwat vroeg aan de drank en rookten erop los. Roomservice, auto met chauffeur, zuilengalerij, mopperde Tarr: film is zo bourgeois. Ben je uit op luxe dan maak je nooit een meesterwerk. Was het fijn dineren met de broer van de koning, vroeg ik. „Volgende vraag”, gromde hij.

Ik sprak Béla Tarr over zijn komende expositie in het EYE Film-museum, die in 2017 geweldig zou uitpakken. Hij was zelf klaar met het regisseren na *Turin Horse* in 2011, een uitgebeende, plotarme film vernoemd naar het afgematte, afgeranselde karrenpaard dat Nietzsche in Turijn over de rand van de waanzin duwde. *Turin Horse* volgde een zwijgzaam boerengezin en hun schonkige paard op een postapocalyptische Hongaarse poesta waar aardappels, weedheid en een glas palinka het enige vermaak zijn. Bélaworld dus, het zwart-wit gefilmde Hongaarse platteland van stoffige kroegen, vette glazen, gure wind en radeloze mannen.

Béla Tarr was daar klaar mee, zei hij. Hij wilde niet in herhaling vallen en legde zich vanaf 2013 toe op zijn film.factory, een driejarige filmschool in Sarajevo waar bewonderaars als Jim Jarmusch, Tilda Swinton, Juliette Binoche en Gus van Sant gastcollege gaven. In 2016 was het geld op; Tarr bleek in Marrakech geschokt over de Syrische burgeroorlog - „Dante's Inferno!” - en de wrede bejegening van vluchtelingen in Europa, met name door Hongarije. Daarom maakte hij voor EYE toch nog een korte film over een Syrisch jochie dat triest en verbeteren aan een accordeon rukt. In zijn expositie belandde je via een goelag-achtige prikkeldraad tunnel - de Hongaarse grens - in de kaal- en platgeslagen wereld die premier Orbán tegen de 'islamitische hordes' beschermde. De broodrij, verlopen kroeg, dansende boeren en opgehitste meute. Het vette, omgewoelde bed, die eenzame boom op de poesta voor een windmachine. Bélaworld.

'Goulash-communisme'

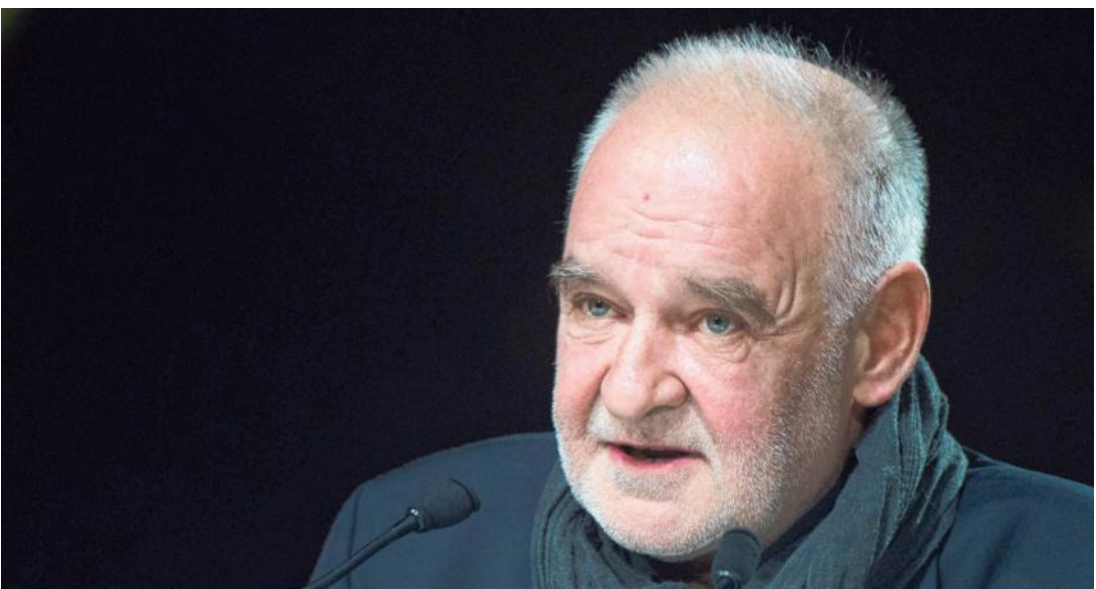
Orbán's Hongarije paste goed in Béla Tarr's nihilistische, pessimistische wereld die niets bood om je voor in te zetten, al was afzijdigheid de grootste zonde. Béla Tarr groeide zelf op onder het relatief liberale Hongaarse 'goulash-communisme' dat volgde op de opstand tegen de Sovjet-Unie van 1956. In Boedapest werkten zijn ouders bij het theater: vader als decorbouwer, moeder als souf-

Actrice Vali Kerekes in Damnation uit 1988. FOTO ANP

Scène uit Béla Tarrs Sátántangó uit 1994. FOTO ANP

Filmmaker Béla Tarr op het Marrakech International Film Festival in 2016, als voorzitter van de jury. FOTO ABDELJALIL BOUNHAR/AP

NECROLOGIE BÉLA TARR (1955-2026) FILMREGISSEUR

Béla Tarr, meester van Hongaars pessimisme

De Hongaarse cineast creëerde zijn eigen Bélaworld: het zwart-wit gefilmde Hongaarse platteland van stoffige kroegen, gure wind en radeloze mannen.

fleur. Als tiener had Tarr wat kleine filmrolletjes, verder was er dat bekende regisseursverhaal, met een vader die hem op zijn veertiende een 8mm-camera cadeau deed.

Twee jaar later was Tarr al mede-oprichter van filmcollectief Dziga Vertov, die in cinéma vérité-stijl het echte leven wilde betrappen. De autoriteiten verboden

hem filosofie te studeren na een kritische amateurfilm, maar Tarr was inmiddels betrokken bij de Béla Balázs Studio, die sinds 1972 nobudget-films produceerde: spontaan, van de schouder gefilmd, scriptarm. Naast experimentele avant-garde was er een richting die levensecht drama met non-acteurs nastreefde. Daartoe behoorde Tarr: zijn speelfilmdebuut *Family*

Nest deed veel critici in 1977 denken aan de toen zeer modieuze acteursregisseur John Cassavetes. Daar had Tarr nooit iets van gezien, zei hij. Het hing gewoon in de lucht.

Die geïmproviseerde spontaneiteit was in 1988 ver te zoeken in zijn nauwkeurig ontworpen mondiale doorbraak *Damnation*, een groezelige, lamledige romance

van een dronkenlap en een kroegzangeres. Béla Tarr stond vanaf toen bekend om die stroperig glijdende camera. Zie de onvergetelijke opening: hypnotische industriële *noise*, de camera die van een mijnlift in de mist achteruit zoomt, een kamer in, en eindigt met een close-up van een achterhoofd. Een normale regisseur was geëindigd met een gewone close-up: de held gaat zijn wereld te lijf. Dit shot benadrukte passiviteit, machteloosheid en melancholie.

Het was Tarrs eerst verfilming van een boek van László Krasznahorkai, de Hongaarse schrijver die in 2025 de Nobelprijs voor Literatuur won. Bij diens gitzwarte pessimisme voelde hij zich thuis. Mensen zijn bij hem wanhopig gekuddedieren, ten prooi aan driften en massahysterie. In feite moreel inferieur aan dieren laten ze zich door demagogen tot gruweldaden opzweepen. Sensitieve zielen verdoven zich, trekken zich terug, plegen zelfmoord. Vaak is dat ook maar het beste.

Niet helemaal hopeloos

Sátántangó, een dorpsvertelling naar Krasznahorkai, volgde in 1994 de verloedering van het communisme op een zieltogende collectieve boerderij. Zeven uur en 19 minuten lang: een meesterwerk van 'slow cinema', met eindeloos trage shots, sfeer boven plot en een groezelig languissante esthetiek. Susan Sontag - die Tarr als redder van de cinema zag - nam zich voor de film elk jaar te bekijken, als ware het de Matthäus-Passion.

In *Werckmeister Harmoniak* (2000) - slechts 145 minuten lang - histst een circusklant een morrend dorp op tot een redeloze pogrom in het lokale ziekenhuis. Daar sloopt men meubilair en rost men patiënten af - tot de meute in de badkamer een naakte, broodmagere, fragiele patiënt aantreft, zo weerloos dat men zich zwigend terugtrekt. Die onverwachte 'ecce homo' is een indicatie dat Bélaworld niet helemaal van hoop verstoken was.

Was Béla Tarr een pessimist? Tegen de één beweerde hij verkeerd te worden begrepen, hij maakte zwarte komedies. Tegen mij: „Oké, je mag best om mijn films lachen, maar alleen omdat het leven zo absurd is.” Genieten van het kleine - een borrel, een dans, een aardappel - bepaalt de kwaliteit van je leven, aldus Tarr. Meer was er niet. Wel een warme aardappel toch? Tarr: „Dat ik überhaupt films maak, getuigt van enorm optimisme. Als je serieus over het leven nadenkt, kan je jezelf maar beter verhangen.”

Maar jezelf verhangen is meer iets voor optimisten. Eén ding maakte de filmmaker vrolijk: na een kwart eeuw wist hij inmiddels zeker dat hij echte kunst had gemaakt. Films waar ze over een eeuw nog naar kijken, om te peinen over hoe we toen leefden. Want Tarr biedt talloze kleine, esthetische genoegens. De rilling van een magisch moment: dat arme paard, die oude man, dat doodge-martelde katje. Die unieke sfeer die je nooit meer van je afschudt. Maar dat is uw probleem, zou Béla Tarr hebben gezegd.

JOYCE ROODNAT

Ik geloofde niet in Bond-schurken. Nu wel

You Only Live Twice was mijn eerste James-Bondfilm. Ik zag 'm als tiener. Het ging aan me voorbij dat Roald Dahl het scenario had geschreven, ik wist niet eens wat een scenario was. Ook besefte ik pas veel later dat Dahl met zijn versie van Ernst Stavro Blofeld de blauwdruk schiep voor de Bond-schurk in alle films, of ze nu Blofeld heetten of niet. Roald Dahls Blofeld was mijn eerste en hij was raak. Ik bedoel: Donald Pleasence! Met die stem, die kop en dat druipog! Angstaanjagend. Maar zo eng vond ik hem ook weer niet, want wat die man doet is toch niet doenlijk? Die massa gewapende mannen (wie zijn dat en hoe komen ze daar) in hun kekke uniformen (zo duur, wie betaalt dat) die voor hem rennen (gewoon lopen is er niet bij), dat kan allemaal niet. Ook zijn luxueuze hoofdkwartier in een vulkaan-krater vol hoogtechnische apparaten was alleen al logistiek onmogelijk. En dan: Blofeld is uit op de wereldheerschappij. Daar kon ik me niks bij voorstellen. Als je die al veroverf, wat moet je er dan mee?

Nu weet ik beter: het kan en het gebeurt en de jakhalzen van deze wereld kunnen er van alles mee.

De autocratische overname van Venezuela past naadloos in Blofelds wereldheerschappijschema. Het is personeelsintensief en onnoemlijk kostbaar, maar geld noch mankracht is een probleem voor wie de almacht toegespeeld kreeg. De vormgeving van de macht lijkt bedacht door de decor- en kostuumontwerpers van de Bondfilms (alleen al het Witte Huis vol goud - zie *Goldfinger*). En president Trump? Roald Dahl had 'm geschreven kunnen hebben, inclusief zijn uiterlijk (een oranje man die altijd hamburgers eet - hoe Dahl wil je het hebben?). De Bond-Blofeld heeft dan nog een kat op schoot: ergens zit toch iets van gevoel, een behoefte aan streling. Trump is zelfs dat niet gegund. Die betrap je niet op een huisdier, op kattenbazen kijkt hij opzichtig neer.

Klinkt dit allemaal kinderachtig? Ja. Maar zo kinderachtig is het. Als tiener geloofde ik niet in Blofeld. Nu weet ik beter. Het kan. Ze bestaan en ze krijgen ruim baan, de mannen (ja, mannen) die *unverfroren* het recht op een heel halfroond claimen (dat is maar de helft van de wereldheerschappij, maar *Rupsje nooitgenoeg* waarschuwt dat een half verlangen niet bestaat).

Ze hebben één probleem en dat zijn de kunsten. Die doen niet mee. Sinds het gerenommeerde Kennedy Center for the Performing Arts in Washington ook 'Trump' heet, annuleerden zoveel artiesten hun optreden dat de agenda daar leeg is. Je kunt die plekken opvullen met andere optredens, maar als de besten opstappen, staat zelfs Blofeld machteloos want dan beland je bij het tweede garnituur. Of neem het tapijt van Bayeux. Dat is verzekerd voor 917 miljoen euro. Veel? Nee, dat bedrag is fictief. Het beduidt slechts dat 'Bayeux' onvervangbaar is. Niet te koop.

De Britse acteur Donald Pleasence (1919-1995) als Ernst Stavro Blofeld op de set van Bond-film 'You Only Live Twice', 1966.
FOTO GETTY IMAGES

Generale repetitie voor de nieuwe kamerooropera 'Brandon's Voyage' van Rens Tienstra door Kameroor Next, onder leiding van dirigent Fokko Oldenhuis. Utrecht, november 2025. FOTO J. CLAERHOUDT

'Het is geweldig als componist om je zo welkom te voelen'

NIEUWE KOORMUZIEK Onder amateurkoren is er veel bevlogenheid voor nieuwe muziek. Ze vormen een broedplaats voor jonge componisten en een community waar gevestigde namen graag voor schrijven. „De passie doet het zogenaamde amateurisme teniet.”

Door **Loni Verweij**

Generale repetitie voor 'Brandon's Voyage' bij **kameroor Next**.
FOTO J. CLAERHOUDT

Huiverig turen 29 zangers gehuld in laarzen, visserstrui en regenjack in de verte: stilte voor de storm. Tot even daarvoor deinden de milde lijnen van het Utrecht String Quintet nog rustig heen en weer. Nu zetten de vijf strijkers fel in met minimal-achtige figuren die als ijskoude striemen regen tegen de wanden slaan. Het eerder zo kalm golvende, op gregoriaans gestoelde koorge-luid onttaart in een tuimeling van stemmen. Aangejaagd door doodsan-gst zwelt het koor aan in een wan-hopig gebed om Gods genade tijdens deze storm op zee.

Op een novemberavond klinkt in het Utrechtse Stads-klooster de première van de voorstelling *Brandon's Voyage*. De nieuwe kamerooropera van de Noordwijkse componist Rens Tienstra (1988) in regie van Zephyr Brüggén (1994) vertelt de legende van de zesde-eeuwse Ierse abt Brandaan, die met twaalf monniken over de Atlantische Oceaan zeilde op zoek naar het Eiland van de Eeuwige Jeugd. Tienstra schreef het vijftig minuten durende werk in opdracht van het Utrechtse Kameroor Next, een amateurkoor dat regelmatig muziek van eigentijdse Nederlandse componisten zingt.

Amateurkoren
Nieuwe Nederlandse koormuziek

Voorjaar 2026. Gala-koor Queer Klassiek met een opdrachtwerk van Joost Kleppe. Info: gala-koor.nl

17/1 & 18/1. Kameroor Venus met *The Flying Dutchman* van Henk Stoeten. Info: kamerkoorvenus.nl

29/1. Koor Neon met composities van studenten HKU voor koor en live elektronica. Info: nicolai-concerten.nl

7/2 t/m 1/3. Nederlands Studenten Kameroor met een opdrachtwerk van Eva Beunk. Info: nskk.nl

1/3 & 7/3. Kameroor Ad Parnassum met *Distance* van Jo Sporck. Info: kamerkooradparnassum.nl

12/4 & 19/4. Capella Brabant met een opdrachtwerk van Jonatan Repokari. Info: capella-brabant.nl

12-14/6. Vocaal Ensemble MUSA met een opdrachtwerk van Frieda Gustavs. Info: musa.nu

Voor de nieuwste koormuziek van Nederlandse bodem kun je zo nu en dan terecht bij professionele koren. Afgelopen oktober ging bij het Groot Omroepkoor *Canto Paradiso* van de Oekraïens-Nederlandse componist Maxim Shalygin (1985) in première en in april zingt het Nederlands Kameroor *Het Lied van Koios* van Mathilde Wantenaar (1993). Toch is het aantal premières - en Nederlandse muziek in het algemeen - bij profkoren te beperkt om er als koorliefhebber je concertagenda mee te vullen. Wie nieuwsgierig is naar wat er in Nederland aan nieuwe koormuziek wordt gecomponeerd - en trouwens ook aan bestaand werk - vindt bij amateurkoren een rijk aanbod. Die laten met regelmaat nieuwe stukken componeren door Nederlandse of hier gevestigde componisten: ter gelegenheid van een jubileum bijvoorbeeld, of als eigentijdse aanvulling op een thematisch programma. Sommige amateurkoren hebben het samenwerken met componisten zelfs tot speerpunt gemaakt.

Bizarre partituren

Kameroor Next-dirigent Fokko Oldenhuis (1967) werd als student al gegrepen door eigentijdse muziek. „In mijn studententijd had je het Koor Nieuwe Muziek, geleid door Huub Kerstens, dat alleen maar nieuwe muziek zong. Hoe kón je die moeilijke of bizarre partituren met doodgewone amateurs voor elkaar krijgen? Geweldig!”, vertelt hij een paar dagen na de première van *Brandon's Voyage* aan zijn keukentafel. Met zijn eigen koor voor nieuwe muziek, Neon, en diverse andere amateurkoren die hij onder zijn hoede heeft, voert hij al zijn hele loopbaan regelmatig opdrachtcomposities uit. „Ik heb stukken gedaan waarvan ik echt dacht: ik heb geen idee hoe dit moet. Hoe gaan we dit voor elkaar krijgen? Hoe laat ik die mensen dit uiteindelijk zingen? Ik ben altijd weer verbaasd over het enorme enthousiasme en de betrokkenheid van de zangers.” Intussen dirigeerde Oldenhuis bij zijn amateurkoren al meer dan honderd opdrachtcomposities. „Van de week was ik de lijst aan het bijwerken en besefte ik: jeetje, op dit moment ben ik bij drie verschillende koren gewoon met tien nieuwe stukken tegelijk bezig.”

Als broedplaats draagt de amateursector wezenlijk bij aan de ontwikkeling van koorcomponisten. Want hoe wel zingen Nederlands grootse hobby is (1,7 miljoen samenzingende Nederlanders, van wie de helft in georganiseerd koorverband volgens de European Choral Association) klinken uit de sector geluiden dat componeren voor koor op het conservatorium wat in de schaduw staat van instrumentale muziek. „Veel componisten studeren af zonder ooit iets voor een cappellakoor te hebben geschreven”, zei aankomend artistiek leider van Cappella Amsterdam Krista Audere en docent koordirectie aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag eerder in een interview.

Hoe het op andere conservatoria zit, durft compositedocent Anthony Fiumara (1968) niet te zeggen, maar voor het Fontys Conservatorium in Tilburg geldt die positie aan de zijlijn voor koormuziek zeker niet. „Je merkt wel dat studenten het orkest een mythi-

sche bezetting vinden: daar wil iedereen heel graag voor schrijven”, zegt hij in een telefoongesprek. „We vertellen ze wel dat ze daar later niet hun geld mee gaan verdienen. Een orkestwerk wordt één, twee, misschien drie keer uitgevoerd en verdwijnt daarna in de kast. Met ensemble- en koorwerken heb je veel meer kans dat ze vaker klinken.”

Fiumara bevestigt de waarde van amateurkoren als kweekvijver voor composietalent. Sinds 2021 werkt hij samen met Capella Brabant: ieder jaar selecteren hij en zijn collega Celia Swart een student die een nieuw werk schrijft voor het koor. „Amateurkoren vinden het ontzettend leuk om met componisten te werken en het is geweldig als componist om je zo welkom te voelen. Je hebt niet de druk van werken met een professioneel koor, bijvoorbeeld dat er een repetitie is met strikte tijden of dat je alleen via de dirigent moet praten. Je hebt heel direct contact met zangers. Die stellen je vragen over wat je hebt opgeschreven en hoe je het precies had bedacht. Dat is niet alleen leuk maar ook leerzaam. Ze leren technische dingen, zoals wat een stem wel of niet kan of hoe je iets handiger op kan schrijven. Of dingen over het repeteren zelf, bijvoorbeeld hoe je op zo'n moment goed communiceert en dat je niet álles hoeft te zeggen.”

Ook componist Joost Kleppe (1963) zette zijn eerste schreden in de koorcompositie bij een amateurkoor, het Utrechtse Venus. Nadat hij zich had gespecialiseerd in vocale muziek en ook opdrachten voor onder meer het Nederlands Kameroor en Groot Omroepkoor had binnengehaald, schrijft hij nog altijd graag en regelmatig voor amateurkoren. Momenteel werkt hij aan een nieuw stuk voor het Galakoor Queer Klassiek Amsterdam, op de speech van toenmalig burgemeester van Amsterdam Job Cohen, 25 jaar geleden, bij de voltrekking van de aller-eerste homohuwelijken.

Componeert hij anders voor professionals dan voor amateurs? „Je schrijft automatisch andere noten: bijvoorbeeld niet al te diepe voor de bassen, niet al te hoge voor de sopranen. Maar dat wil niet zeggen dat het minder

mooi is. Een zekere beperking is juist stimulerend. Het is net of je met een leeg blad begint te tekenen en dat iemand zegt dat je alleen blauw en groen mag gebruiken. Dan ga je vanzelf denken: wat voor moois kan ik tekenen met alleen blauw en groen?” Fiumara kijkt er hetzelfde tegenaan: „De amateurkoren zijn voor mij geen tweede divisie. Ja, ik kan wat verder gaan met bepaalde vocale technieken of complexiteit van de compositie, maar ik schrijf niet wezenlijk anders voor amateurs dan voor professionele zangers. Bovendien is het niveau van amateurzangers echt verbazingwekkend hoog.”

Wie alleen de concertagenda's van professionele koren in de gaten houdt, loopt een levendig deel mee van wat koorcomponisten in Nederland te bieden hebben. Opdrachtwerken voor professionele koren stromen, mits er vocaal-technisch geen al te gekke toeren worden uitgehaald, nog wel eens door naar het amateurcircuit. Andersom gebeurt dat veel minder snel. „Dat is best gek”, zegt Fiumara. „Als ik naar mijn eigen stukken voor amateurkoor kijk, die zijn echt niet te simplistisch ofzo, daar is niks mis mee.” Kleppe sluit zich daarbij aan. „Let wel: stukken worden sowieso niet zo heel vaak in reprise genomen. Maar ik denk dat toch wel 80 procent van de stukken geschreven voor amateurs voor professionals ook fijn zijn. En neem *Donde habite el olvido*, dat ik schreef voor het Nederlands Studenten Kameroor, dat zijn amateurs, maar wel hele goeie. Wat ik voor hen schrijf kan ik niet slijten aan het gemiddelde amateurkoor, dat is vanwege de solo's en divisies in de stemmen te pittig.”

„Ik zou het woord amateurkoor zelf niet eens gebruiken”, zegt Kleppe. „Dat klinkt meteen al zo veel minder dan het is. Het is zijn heel dankbare zangers om voor te schrijven. Als mensen een half jaar of een paar maanden aan een stuk werken, dan gaat het stuk in hen leven. Dat is het grote voordeel van werken met amateurs. Een profkoor moet het vaak doen met drie repetities. De beste koren kunnen dan toch ook muzikaal nog veel doen, maar omdat de noten er zo snel in moeten krijgt het soms ook wel eens iets glads.”

„Dat herkent Oldenhuis: „Je hoort natuurlijk verschil in zangtechniek tussen amateurkoor en professioneel koor. Maar als ik met amateurzangers aan een stuk repeteer, dan ben ik wel bezig: die graven zich in en zitten op een gegeven moment helemaal in dat stuk. Ik ken componisten die hun muziek liever bij een amateurkoor horen dan bij een beroepskoor. Met hun misschien beperktere technische mogelijkheden, zijn amateurs expressief soms sterker.”

De toegewijde expressie van amateurzangers maakt dat technische rafeligheden in de luisterervaring lijken weg te vallen, merkt Kleppe op. „Bij een amateurorkest en proforkest merk je het verschil in technisch kunnen veel sterker: dan kunnen mensen vaak hun instrument technisch nog niet helemaal aan. Bij amateurkoren zitten er natuurlijk ook technisch mindere zangers bij. Maar zingen staat zo dichtbij mensen dat er toch veel gevoel in de muziek kan komen. Zeker bij de betere amateurkoren doet de passie het zogenaamde amateurisme teniet.”

EEN KWART EEUW KUNST (SLOT) GAMES

In de game-wereld van de 21ste eeuw kwam er naast blockbusters als *World of Warcraft* en *Call of Duty* ruimte voor meer diverse en diepgaande, creatieve games, vaak gemaakt door kleinere indiestudio's.

Door **Len Maessen** Illustratie **XF&M**

Hoe games van kinderen en tiener-spelletjes ook 'grote-mensen-cultuur' werden

Het is donker. Er klinken metalen geluiden. Een kalmerende vrouwelijke stem zegt: „Welkom”. Langzaam wordt de binnenkant van de tram zichtbaar: stalen wanden, oncomfortabele stoeltjes, enorme ramen. Kijk je naar buiten, dan vang je misschien een glimp op van bassins vol radioactief afval, een vreemde man in een pak die je aanstaart vanuit een andere tram. Na vijf lange minuten stopt de tram in een donkere hal, met slechts een enkele verlichte deur en een bewaker die zegt: „Goedemorgen, Mr. Freeman. U bent laat.”

Een duister onderzoeksinstituut, een experiment dat fout loopt, kwade aliens – een typisch gameverhaal zoals we er nu zoveel kennen, maar voor de gamesector in 1998 (vooruit, we beginnen deze terugblik twee jaar vóór het begin van deze eeuw) waren alleen al die eerste vijf minuten van *Half-Life* een revolutie. Het draaide nu eens niet om punten of reflexen, het nam de controle niet weg van de speler om via een geregisseerd filmpjes het verhaal te vertellen. *Half-Life* omarmde de interactiviteit die games uniek maken en wist daarmee een narratief te weven vol spanning, dynamiek en thematische gelaagdheid.

Half-Life bewees voor een generatie gamers dat games óók 'grote-mensen-cultuur' konden zijn – al zou het nog wel even duren voordat ook anderen dat erkenden.

Volwassenwording

Over wanneer de videogame geboren werd, valt te twisten. De eerste experimenten begonnen eind jaren vijftig; de eerste commerciële gamehit, *Pong*, volgde begin jaren zeventig. Lang werd het medium primair als entertainment voor kinderen en gezinnen gezien – zeker nadat het Japanse Nintendo in de jaren tachtig zijn intrede had gedaan met lieve, familievrindelijke games als *Super Mario*. Daarna probeerde de industrie met puberale actietitels als *Doom* (1993) en *Duke Nukem 3D* (1996) tieners aan te spreken. De technologie werd beter, het bloed vloeide rijkelijk. Wie volwassen diepgang wilde, moest de niches in. *Fallout* bijvoorbeeld, nu een populaire prestigeserie, was in die tijd al een game met verhalende satire, maar dat sprak de gemiddelde *Doom*-speler nog niet erg aan.

Tot dus die tram en zijn masterclass in spanning. De stilte die alleen doorbroken wordt door het blikkerige geluid van bewegende machines. De relaxte manier waarop Barney naar je toe loopt, de code voor de metro intikt (plik, plik, plik) en weer naar achteren stapt. En dan de lange wandeling door het onderzoeksinstituut, waar wetenschappers het hoofdpersonage Mr. Freeman rustig bijpraten, zonder te weten dat een catastrofe zal volgen.

Zoals meer gamebedrijven in dit tijdperk raakte maker Valve in navolging van het succes van *Half-Life* gegrepen door de onontgonnen mogelijkheden van het gameverhaal. In *Half-Life*

2 (2004) onderzocht Valve hoe je ook via de omgeving een verhaal kon vertellen: ineens kon je voorwerpen oppakken, bestuderen, ermee smijten. *Team Fortress 2* (2007), gebaseerd op een fanbewerking van de game *Quake*, legde een basis voor online shooters met uitgesproken personages, waar games als *Fortnite* en *Apex Legends* op voortbouwden.

Half-Life spin-offs *Portal* (2007) en *Portal 2* (2011) lieten zien hoe je puzzels met verhaal kon combineren en legden een nieuwe grondslag voor gamecomedy. Wanneer robothulpje Wheatley de net ontwaakte Chell vraagt om te bewijzen dat ze geen hersenschade heeft, krijgt de speler de aanwijzing om op de spatiebalk te drukken om te spreken. Maar de game heeft geen spraakknop. Spatie blijkt springen. „...Okee”, zegt de verbouwerde Wheatley, „Nevermind.”

De inventieve aanpak van makers als Valve en generatiegenoten BioWare en Square Enix inspireerde een generatie gamers en gamemakers. Jongens knutselden thuis met digitale poppetjes uit *Half-Life*. Op schoolpleinen zongen tienermeisjes mee met de aanstekelijk sarcastische pestliedjes uit *Portal*. De drang om games op allerlei innoverende manieren verhalender te maken, vlamde in de jaren nul overall op.

Distributiekkanalen

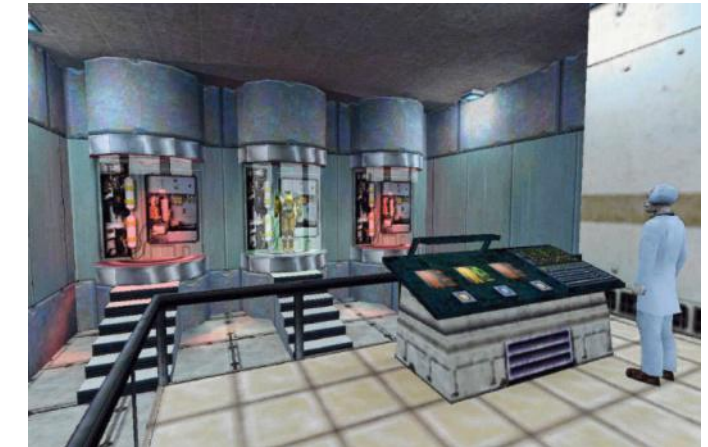
Zo rond 2001 begon het internettijdperk echt voor de game-industrie, en Valve was op zoek naar een betere manier om games bij de consument te krijgen dan simpelweg discs naar de winkel sturen. Met hun nieuwe online-platform Steam (de stoom die uit een ventiel – valve – ontsnapt), dat in 2003 werd gelanceerd, konden ze bovendien foutjes in games achteraf oplossen. Een speler hoefde een game alleen maar via Steam te installeren – daarna zou het spel automatisch worden geüpdatet.

Steam was veel intuïtiever en gemakkelijker dan andere downloadmogelijkheden van het vroege internet. Rond 2005 zette Valve de deuren van Steam open voor andere gamebedrijven. Ook de grote populaire spelcomputermakers besloten hun verkoop te digitaliseren. De zeer populaire spelcomputers Nintendo Wii, de Xbox 360 en de PlayStation 3 hadden allemaal een internetaansluiting, waardoor spelers niet alleen online konden gamen maar ook games konden downloaden. Bovendien was het dankzij de verbeterde internetsnelheden steeds gemakkelijker om zelf thuis gamemaaksoftware te installeren.

Het internet wrikte zo onbedoeld de gamesector open voor kleine makers – in het jargon: *indie devs* – met grote artistieke dromen. Waar amateurs vroeger schijfjes met zelfgemaakte games op feestjes moesten verspreiden, hadden ze nu ineens toegang tot een wereldwijd publiek. Ze konden daar de spelers oppikken die zich hadden afge-

LEES VERDER OP PAGINA C8

Games Invloedrijke games van de 21ste eeuw

1998

Half-Life

Supergamejaar 1998 (vooruit, nog 20ste eeuw, maar belangrijk voor de jaren erna) bracht veel belangrijke titels voort, maar weinig zo invloedrijk als *Half-Life*. Maker Valve liet zien hoe je met interactiviteit een verhaal kan vertellen in een 3D-game, zonder film of literatuur na te apen.

2001

Grand Theft Auto 3

Misdaadgame GTA 3 veroorzaakte grote controverse onder ouders vanwege de gewelddadige inhoud. Gamers sloegen achterover om een andere reden: het spel simuleerde een volledige stad, waarin je op eigen initiatief kon rondlopen.

2004

World of Warcraft

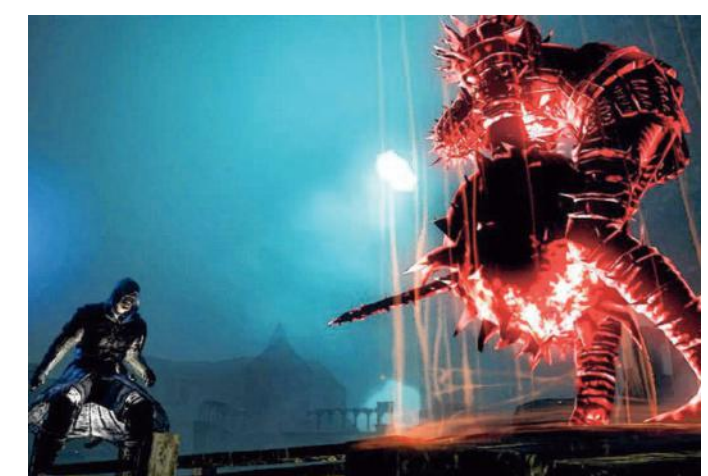
Fantasyspel *World of Warcraft* maakte de 'eeuwige game' tot fenomeen en winstmotor – een online-spel dat jaren of, in dit geval, decennialang draaien wordt gehouden met nieuwe updates. *Fortnite* (2017) volgde in de voetstappen ervan.

2009

Minecraft

Bestverkopende game aller tijden. In *Minecraft* krijg je een wereld vol blokjes voorgeschoteld waarin je alles kan bouwen wat je wilt. Voor het eerst kregen spelers zulke creatieve vrijheid zonder complexe technische kennis.

2011

Dark Souls

Games waren in de jaren nul steeds gladder en frictiøzer geworden. From Software deed het tegenovergestelde en maakte *Dark Souls* expres lastig: je bevecht met enorme moeilijke ondoorgroendelijke wezens. De 'moeilijkheidsfestisj-game' was geboren.

WORLD OF NIX

Dry January
in stijl15%
korting op
alcoholvrije
dranken

Ontdek de voordelen van alcoholvrij

- Prijswinnende alcoholvrije dranken in een pakket
- Geschonken door gerenommeerde sommeliers
- Exclusief samengesteld voor NRC-lezers
- Voel je fitter, heb meer focus en slaap beter

Adviesprijs Dry January
pakket van 90,95
77,31

Steeds meer mensen kiezen voor de kwalitatieve alcoholvrije dranken van World of NIX. Ontdek het nu zelf en proef het verschil met dit exclusief samengesteld pakket vol bekroonde dranken. Deze zorgvuldig geselecteerde dranken, geserveerd in toprestaurants, passen perfect bij een stijlvolle borrel, een verfrind diner of een feestelijk toastmoment. Zo wordt jouw Dry January vanzelf een smaakvol feestje.

Premium bubbel uit de Bordeaux 0.0%

Naam: AURA Louis Vallon
Herkomt: Bordeaux, Frankrijk
Smaakprofiel: Mousseurend, fruitig en fris
Druivensoort: Merlot

Van 16,99
14,44

Frisse Pinot Gris <0,5%

Naam: Saboritz Pinot Gris
Herkomt: Rheinhessen, Duitsland
Smaakprofiel: Licht, fruitig
Druivensoort: Pinot Gris

Van 11,99
10,19

Bekroonde Italiaanse Bitter 0.0%

Naam: Abstinence Blood Orange
Herkomt: Zuid-Afrika
Smaakprofiel: Bitterzoet

Van 16,99
14,44

Award-winning Amaretto 0.0%

Naam: Rebels 0.0% Sweet Amaretto
Herkomt: Zwitserland
Smaakprofiel: Romig, noot, klein bittertje

Van 24,99
21,24

Luxe Sparkling Tea set 0.0%

Naam: Saicho Giftset
Herkomt: Azië
Smaakprofiel: Verfrijnd en complex

Van 19,99
16,99

BEELDTAAL

Of de feestdagen nou fijn waren of
niet - op de foto's lachen we toch wel

LACHEN OP FOTO'S In deze rubriek kijken we naar opvallende beelden in de hedendaagse cultuur, en wat ze te zeggen hebben. Deze week: hoe de lach op foto's steeds groter is geworden.

Merlijn Schoonenboom

Reclamefoto uit ongeveer 1965. FOTO MUSEUM LUDWIG, AGFA WERBEARCHIV

Lachende selfie met Oudennieuw. Is de lach nog iets groter geworden?
TORONTO STAR VIA GETTY IMAGES

Eigenlijk maakt het niet uit hoe de feestdagen echt waren, vol stil geluk, zinderend van de ruzies of onuitgesproken verwijten; grote kans dat op de foto's door de ooms, tantes of meegesleepte liefdes heel erg breed gelachen wordt. Sterker: als je er met een lineaalte werk van zou maken, zou het zelfs kunnen dat de mondhoeven nog weer wat hoger zijn gestegen dan vorig jaar. Onzin? Historisch gezien is het zo. In het midden van de kleine expositie *Smile* in het Keulse museum Ludwig hangt een grafiek die een bekend psychologisch onderzoek naar de 'kromming van de lippen' (*lip curvature*) samenvat: sinds het jaar 1900 is het aanwijsbaar dat mensen steeds breder zijn gaan lachen op foto's. Vrouwen net iets meer dan mannen, maar bij beide geslachten kronkelt de grafiek gestaag omhoog, lachend de toekomst in - ondanks dat 14-jarige neefje dat op de kerstfoto's nadrukkelijk probeert niet te lachen.

De vraag is natuurlijk waar die stijgende mondhoeven nu precies voor staan. Want als de lach in de 20ste eeuw, met zijn toegenomen welvaart en vrijheid, steeds groter wordt, is die lach dan ook de uiting van een steeds gelukkiger mensheid? De expositie over 'hoe de lach in de fotografie terecht kwam', met zijn historische klassenfoto's, reclames en vakantiefoto's uit de eigen collectie, is weliswaar te klein om het thema echt aan te gaan, maar laat wel het belangrijkste zien: een gefotografeerde lach is niet per se een uiting van echt gevoel, maar vooral een culturele constructie.

Schone tanden

Technische veranderingen gaan hierbij al vanaf de uitvinding van de fotografie hand in hand met bredere maatschappelijke ontwikkelingen. Het bekendst is de theorie van de lange sluitertijd in het midden van de 19de eeuw, waardoor het in ieder geval een paar decennia simpelweg onmogelijk was een brede glimlach lang vast te houden. Ook was er de schroom om het gebit te tonen. Deze schroom viel na 1900 steeds meer weg, omdat tandartsen beter werden en daarmee

tanden mooier.

Maar deze praktische omstandigheden worden toch ook begeleid door veranderende conventies wat een gefotografeerd mens nu eigenlijk wil uitdrukken. Tot in de vroege 20ste eeuw overheerste het verlangen om in ieder geval op publieke foto's serieuze waardigheid uit te stralen; de brede lach gold als een vulgair signaal. Die opvatting had eeuwenlang gegolden in de schilderkunst: zo werd in de Hollandse 17de-eeuwse genreschilderkunst de gulle lach voor volkse taferelen toegepast, terwijl bij stijlvolle lieden de geschilderde lach een uitzondering was.

Ook deze conventie veranderde rond 1900, opnieuw door een samenspel van techniek en samenleving. Door de opkomst van goedkope camera's begonnen mensen zelf foto's te maken, bedoeld voor het privé-fotoalbum, waarmee de publieke druk om serieus over te komen wegviel. In diezelfde jaren kwam daarnaast een nieuw cultureel voorbeeld op. Fabrikant Kodak, bekend vanwege zijn goedkope camera's, begon na 1920 met reclames van lachende mensen op reis of thuis: de Kodak-smile was geboren, en dit sloeg via Amerikaanse reclames en films naar Europa over.

De fotolach werd daarmee in de 20ste eeuw steeds meer geassocieerd met het goede, onbezorgde leven. 'Ik lach, dus gaat het me goed': vóór 1940 was die lachende mond vaak nog gesloten, na 1950 mochten de tanden erbij - „Say cheese!“.

Betrouwbaarheid

Maar het kan nóg breder: bij hedendaagse selfies mag de mond ook wijd opengesperd zijn, voor de suggestie van een luid schaterende lach. Het laat zien dat in het huidige digitale tijdperk - helaas onderbelicht in Keulen - de fotolach haast groteske trekken heeft aangenomen. De technische verandering hierbij is duidelijk: op het kleine schermje van de smartphone wil men helder overkomen, dus wordt de lach nóg verder uitvergroot om in de snelle beeldenstroom van de sociale media gezien te worden. Ook kan je dankzij de digitale opslag vijftig keer proberen tot je de

perfecte lach hebt gevonden - iets wat vroeger vaak nog mis ging.

En toch: is het doel van de lach nu echt zoveel veranderd? Er is een mooie cultureel-anthropologische theorie die stelt dat er in landen met een lange traditie van immigratie, zoals de Verenigde Staten, meer wordt gelachen in het openbare leven dan in landen die die traditie niet hebben, zoals Japan. In migratielanden was er lang sprake van een gebrek aan een gedeelde taal of sociale normen, dus zou de lach gebruikt zijn om te laten zien dat je als sociale partner te vertrouwen was.

Deze gewoonte kan de alomtegenwoordige lach in de Amerikaanse fotocultuur verklaren, maar óók die in het digitale tijdperk. In onze online fotolach laten we aan een anonieme publiek zien dat het heel erg goed met ons gaat, én dat we heus heel erg te vertrouwen zijn. De lach is zelfs zo'n culturele gewoonte geworden, dat diverse AI-firma's nu al aanbieden om historische zwart-wit familiefoto's te 'verlevendigen' met kleur en een - historisch volledig incorrecte - lach.

Inmiddels wordt er zo veel en breed gelachen dat je je kan afvragen of een lach überhaupt nog iets uitdrukt. Misschien is het daarom wel dat er sinds de jaren 60 - toen de mondhoeven volgens de grafiek steeds verder omhoog gingen - diverse tegenbewegingen zijn opgekomen. Van nozem tot de hedendaagse *GenZ-stare*, zoals de bewust uitdrukingsloze blik van sommige twintigers weleens wordt genoemd: in de alternatieve cultuur is het beste statement voor een eigen identiteit juist níet te lachen.

Welke blik is het best? Esthetisch gezien is de middenweg tussen beide uitersten het mooist. In Keulen zijn hiervan een paar voorbeelden te zien, die opvallend vaak uit die eerste fase in de vroege 20ste eeuw stammen. De lach doet hier zijn intrede, maar men geeft zich nog niet helemaal bloot; soms schuchter, soms mysterieus als bij de Mona Lisa. Het is een voorzichtige, nauwelijks zichtbare glimlach, nog niet betekenisloos uitgerekt, en die - zeker in het geval van kerstfotografie - nog wat te raden overlaat naar het echte gevoel achter de lach.

WERELDKUNST

Standbeeld van Jefferson Davis, de enige president van de Confederatie, bedekt met de roze verf die actievoerders over hem hebben uitgestort. FOTO STEFANIE KEENAN/GETTY IMAGES/ THE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART

Mag je kunstwerken vernietigen om de geschiedenis te herschrijven?

In de tentoonstelling 'Monuments' in Los Angeles gaan kunstenaars en curatoren direct de strijd aan met de nieuwe politiek van Trump. Het laat zien dat monumenten nooit neutraal zijn, maar altijd onderdeel van een politieke strijd.

Door **Hans den Hartog Jager**

Oké, we hebben dus zojuist besloten dat het standbeeld voor Michiel de Ruyter in Vlissingen niet meer van deze tijd is - weg met die ouwe slavernijverdediger. Maar wat nu? Gelukkig beseft de gemeente Vlissingen dat een goede, prikkelende, inhoudelijke discussie over dit onderwerp belangrijk is. En dus besluit ze een kunstenaar, Joep van Lieshout, Quinsy Gario, patricia kaersenhout, te vragen het beeld tot een nieuw werk te transformeren. Die neemt het beeld, zaagt het in twintig stukken en transformeert die tot een HIMARS-raket, want we zijn tenslotte opnieuw beland

in een elementaire strijd om de vrijheid - wat is vrijheid eigenlijk? Het raket-beeld wordt vervolgens in de hal van het Rijksmuseum in Amsterdam geëxposeerd. Het klinkt, inderdaad, onwaarschijnlijk, maar toch is dit vrij precies op wat er op dit moment in Los Angeles gebeurt. Daar, op de spectaculaire tentoonstelling *Monuments* in The Geffen Contemporary (onderdeel van het Museum of Contemporary Art) en kunstruimte The Brick, staan zeker tien monumenten die tot voor kort nog trots pronkten in de openbare ruimte. Nu zijn ze van hun sokkel gehaald, soms beklad en al, en staan ze in het museum, soms ook nog getransfor-

meerd, of voorzien van bijtend antiracistisch commentaar. Monumenten als gevallen soldaten in een cultuuroorlog. Het indringendste voorbeeld hiervan is *Stonewall Jackson*. Kijk, daar staat ie, in The Brick, het beroemde beeld van de zuidelijke generaal uit de Amerikaanse Burgeroorlog - of: wat er nog van over is. Tot 2021 stond Stonewall fier op een forse sokkel in de historische wijk van Charlottesville, Virginia. Hoog te paard zat hij, door beeldhouwer Charles Keck gevangen in vurige galop, ongetwijfeld op weg naar een volgend slagveld waar hij vocht om de slavernij te behouden. Alleen: Stonewall faalde, verloor een arm en de slavernij werd afgeschaft - typisch gevalletje 'verkeerde kant van de geschiedenis', zou je denken.

Toch werd in 1921, bijna zestig jaar later, alsnog dit beeld voor hem opgericht. En dit was niet het enige: in de eerste decennia van de twintigste eeuw verzeen er honderden monumenten van Zuidelijke 'helden', betaald door diep-conservatieve zuiderlingen die hartstochtelijk terug verlangden naar de situatie van vóór de Burgeroorlog, inclusief de rassenscheiding. Bodem onder hun strijd was de zogenaamde 'Lost Cause': de mythe, die al snel na het einde van de Burgeroorlog was opgekomen, dat het Zuidelijke leger helemaal niet had gevochten voor het behoud van de slavernij, maar een heroïsche strijd had gevoerd voor rechtvaardigheid en zuidelijke cultuur - de goede kant van de geschiedenis. Daarmee waren deze nieuwe 'Confederate Monuments' niet alleen opgestoken middelvingers naar rassengelijkheid, ze waren óók een vorm van maatschappelijke goedkeuring voor het fenomeen 'alternatieve geschiedenis' - dat in de decennia daarna, onder andere in de vorm van Holocaust-ontkenning en mensen die de coronapandemie beschouwen als een complot

van bestaande machthebbers (liefst inclusief wat reptielen), uitgroeide tot een nieuwe 'rijke' traditie. En hoewel de 'Lost Cause' dus een aantoonbare leugen is, trekt het verhaal al honderdvijftig jaar diepe sporen in de Amerikaanse samenleving. Nu, onder Trump, is het zelfs een van de fundamenteën onder de ideeën van (extrem)rechtse Amerikanen die de recente geschiedenis naar hun hand zetten - te beginnen met de aanval op het Capitool van 6 januari 2021, die na een Lost Cause-achtige omdraaiing leidde tot gratie voor de bestormers.

Het is echt oorlog

In 2021, toen de gemeenteraad van Charlottesville Stonewall liet verwijderen, waaide de wind nog heel anders. Dat besluit (nogal opmerkelijk voor een zuidelijke staat) ontstond onder invloed van de Black Lives Matter-beweging, maar ook door een gruwelijke aanslag van een witte terrorist die in 2015 in een zwarte kerkgemeenschap negen mensen vermoordde. En het monument in Charlottesville was niet het enige: in deze jaren werden bijna tweehonderd Confederate Statues ont-manteld, omdat steeds meer mensen begonnen te beseffen dat deze beelden geen neutrale viering van de geschiedenis waren, maar een racistische agenda promootten. Alleen: Charlottesville ging met Stonewall een opmerkelijke stap verder. Nadat het beeld van z'n sokkel was gehaald, werd het ter beschikking gesteld aan Kara Walker om er een nieuw werk van te maken - Walker, kunstenaar, beroemd, veelgeprezen, en in sommige kringen controversieel omdat ze in haar werk op indringende manier laat zien hoezeer de geschiedenis van zwarte Amerikanen, van slavernij, van racisme, tot voor kort in het publieke leven onder het tapijt werd geschoven.

Kara Walkers Stonewall-bewerking is nu het pronkstuk in de tentoonstelling *Monuments*, die een nieuwe visie wil geven op het verwijderen van de vele Confederate Monuments de laatste jaren - in de Amerikaanse pers werd het al meteen een *landmark exhibition* genoemd.

Pfoei. Je voelt meteen de spanning, in The Brick. Om Walkers beeld te bekijken moet je langs twee bewakers, er hangen camera's, en er lopen 'stillen' rond die elke beweging rond het beeld in de gaten houden. Even is er teleurstelling: Walker heeft de bronzen Stonewall en zijn paard Little Sorrel zó grondig in stukken gezaagd en geherordend, dat je niet meteen begrijpt wat je ziet. Het is onmiskenbaar een figuur, een wezen: half-paard, half mens, waarbij niets is wat het lijkt. De buik is Stonewalls oude zadels, de snuit is zijn haar, de neus van het oorspronkelijke paard steekt nu op geslacht-hoogte naar buiten. Het beeld is onmiskenbaar dreigend: het staat op zijn achterste benen, steigerend, een knie is ruw gespleten, vanuit de buik graait de arm van de voormalige Stonewall naar zijn sabel. Ineens beseft je: dit is een *Transformer*, een wezen, als uit de gelijknamige tekenfilmreeks, dat zichzelf steeds nieuwe identiteiten (en krachten) aanmeet door delen van zijn lijf te herordenen. Dat is ook precies de kern van Walkers idee: dit nieuwe beeld heeft geen vaste

Bezoekers in kunstruimte The Brick in Los Angeles, bij het gedeconstrueerde standbeeld van de Zuidelijke generaal Stonewall Jackson, gemaakt door de Amerikaanse kunstenaar Kara Walker. FOTO JASON SEAN WEISS/SHUTTERSTOCK/ANP

Monument van twee Zuidelijke generaals, 'Stonewall' Jackson en Robert E. Lee - met rechts het beeld van Hank Willis Thomas van de oranje auto uit de tv-serie 'The Dukes of Hazzard', die ook General Lee genoemd wordt. FOTO GETTY IMAGES/THE MUSEUM OF CONTEMPORARY ART

identiteit, er is geen herkenbaarheid, laat staan dat er plaats is voor heldenverering - een anti-monument. Niet voor niets noemde Walker het *Unmanned Drone*: voor haar was het originele Stonewall-beeld een wapen in de Lost Cause-strijd tegen de afschaffing van de slavernij, tegen gelijke rechten, alleen hadden ze in het beeld de heroïsche vorm aangenomen van een voortrazende man op een paard. Door haar transformatie laat Walker zien dat het beeld altijd óók al racisme vertegenwoordigde, en kwaadaardigheid - als je het maar wilde zien. Als je het maar wilde beseffen.

En je kijkt naar het steigerende beeld en naar stille toeschouwers er-

Om Walkers beeld te bekijken moet je langs twee bewakers, er hangen camera's, en er lopen 'stillen' rond

omheen en naar de onzichtbare bewakers en beseft: het is oorlog. Het is echt oorlog.

Flagrant foute types

Dat zit zo. Hamza Walker, directeur van The Brick, bedacht het concept voor *Monuments* in 2017. Trump was net begonnen aan zijn eerste termijn, en hoewel er veel onrust was rondom rassenkwesties, hield de president zich in deze discussie relatief op de vlakte. Sterker nog, onder druk van progressieve krachten sneuvelden er juist in Trumps eerste termijn allerlei Confederate Monuments - en onder dit gesterte leek Walkers idee voor *Monuments* interessant, prikkelend, misschien een tikje academisch. Het verwijderen van beelden: kon dat wel? Was dat geen geschiedvervalsing? En als je het toch deed: hoe ver ging je? Haalde je alleen de beelden weg van flagrant foute types als Stonewall of generaal Robert E. Lee? Maar wat te doen met bijvoorbeeld Andrew Jackson: president én voormalig slavenhouder, of met Woodrow Wilson, Democraat, maar ook pleitbezorger van de segregatie? En wat deed je met de verwijderde beelden?

In de jaren onder Biden was dit een relatief veilig onderwerp, al kostte het Hamza Walker en zijn co-curatoren Kara Walker en Bennett Simpson van het MOCA nog steeds veel tijd, geld en moeite om de organisatie rond te krijgen. Maar toen was de tentoonstelling bijna klaar en keerde Trump terug - een, inderdaad, getransformeerde Trump, die onmiddellijk verbeteren de geschiedenis begon te herschrijven, te beginnen met de gebeurtenissen van 6 januari 2021. Meteen was duidelijk dat de geschiedenis weer een strijdperk was geworden, niet alleen in Amerika, maar in de hele wereld.

Natuurlijk komt *Monuments* daarvoor in veel opzichten precies op het juiste moment: een belangrijke én controversiële tentoonstelling die het belang van goede geschiedschrijving benadrukt. Maar je voelt de spanning: hier gaan kunstenaars, tentoonstellingsmakers direct de strijd aan met de nieuwe politiek van Trump. Dat zie je vooral in The Geffen. Daar staan niet alleen tien verwijderde, onteerde Confederate Monuments, er wordt ook nadrukkelijk op ze gereageerd. Soms vrij impliciet: het beeld van Jefferson Davis bijvoorbeeld, de enige president van de Geconfedereerde Staten van Amerika, ligt plat op z'n rug, arm omhoog, nog steeds bedekt met de roze verf die actievoerders over hem hebben uitgestort. Al iets verder gaat het bij het monumentale dubbelportret (een meter of zes, zeven hoog) van onze oude vriend Stonewall en de beroemde zuidelijke generaal Robert E. Lee - naast hen is Hank Willis Thomas' beeld van de oranje auto uit de tv-serie *The Dukes of Hazzard* neergezet die, niet geheel toevallig, óók General Lee heet. Of neem het beeld van de zeer omstreden Josephus Daniels: Democraat, krantenuitgever, supporter van het feminisme en van gratis openbaar onderwijs maar ook: een onverholten racist. Recht tegenover hem hebben de curatoren een serie *'penny portraits'* gehangen die de relatief onbekende fotograaf Hugh Mangum rond de eeuwwisseling maakte van mensen op het

Serie Wereldkunst

In de serie 'Wereldkunst' schrijft kunstcriticus Hans den Hartog Jager maandelijks over kunst die hem opvalt. Lees meer afleveringen van Wereldkunst.

platteland - een enkele witte, maar vooral veel zwarte mensen met prachtige, krachtige blikken. Zij zullen Daniels de hele tentoonstelling lang diep en indringend blijven aankijken.

Geen neutraliteit

Zulke ingrepen maken *Monuments* heel uitdagend. Hier wordt geen neutraliteit meer gesuggereerd, maar juist krachtig benadrukt dat monumenten nooit neutraal zijn, dat ze altijd onderdeel zijn van een politieke strijd. Daar komt het besef nog eens bij dat die strijd al vanaf de oprichting in ze besloten ligt: elk historisch beeld bevat onzichtbare, of weinig populaire betekenissen, die decennialang ongezien of onderbelicht kunnen blijven, en dan door veranderingen in de buitenwereld ineens de boventoon gaan voeren en de interpretatie van het beeld gaan bepalen. Die interpretatie kun je niet beheersen. Laat staan dat je die kunt voorspellen.

Door *Monuments*, en in het bijzonder Kara Walkers *Unmanned Drone*, beseft je hoe belangrijk die strijd kan zijn. Op dit moment heeft de kunst in de vorm van president Trump een machtige tegenstander, die niet schroomt om musea te dwingen zich naar zijn politieke agenda te voegen, beurzen voor progressieve denkers en kunstenaars in te trekken, mensen die een mening verkondigen die hem niet bevalt de toegang tot zijn land te blokkeren. *Monuments* laat zien dat kunst in die discussie een serieuze strijdbare rol kan spelen - niet alleen in Amerika, maar ook in Nederland en Europa, of het nu gaat om de Germaanse held Hermann in het Duitse stadje Detmold, waar Merlijn Schoonenboom in *NRC* pas nog een mooi stuk over schreef, om Michiel de Ruyter in Vlissingen of het Monument op de Dam - zeker niet om ze weg te halen, wat mij betreft, maar wél om te bedenken voor wie deze beelden eigenlijk zijn gemaakt, wat ze betekenen, en welk doel ze in de huidige tijden dienen. *Monuments* geeft de kunst haar vechtlust terug - en claimt daarmee ook opnieuw de breedte van haar betekenis.

nrc art

NAARDEN KLEURT BLAUW

22-25 JANUARI 2026

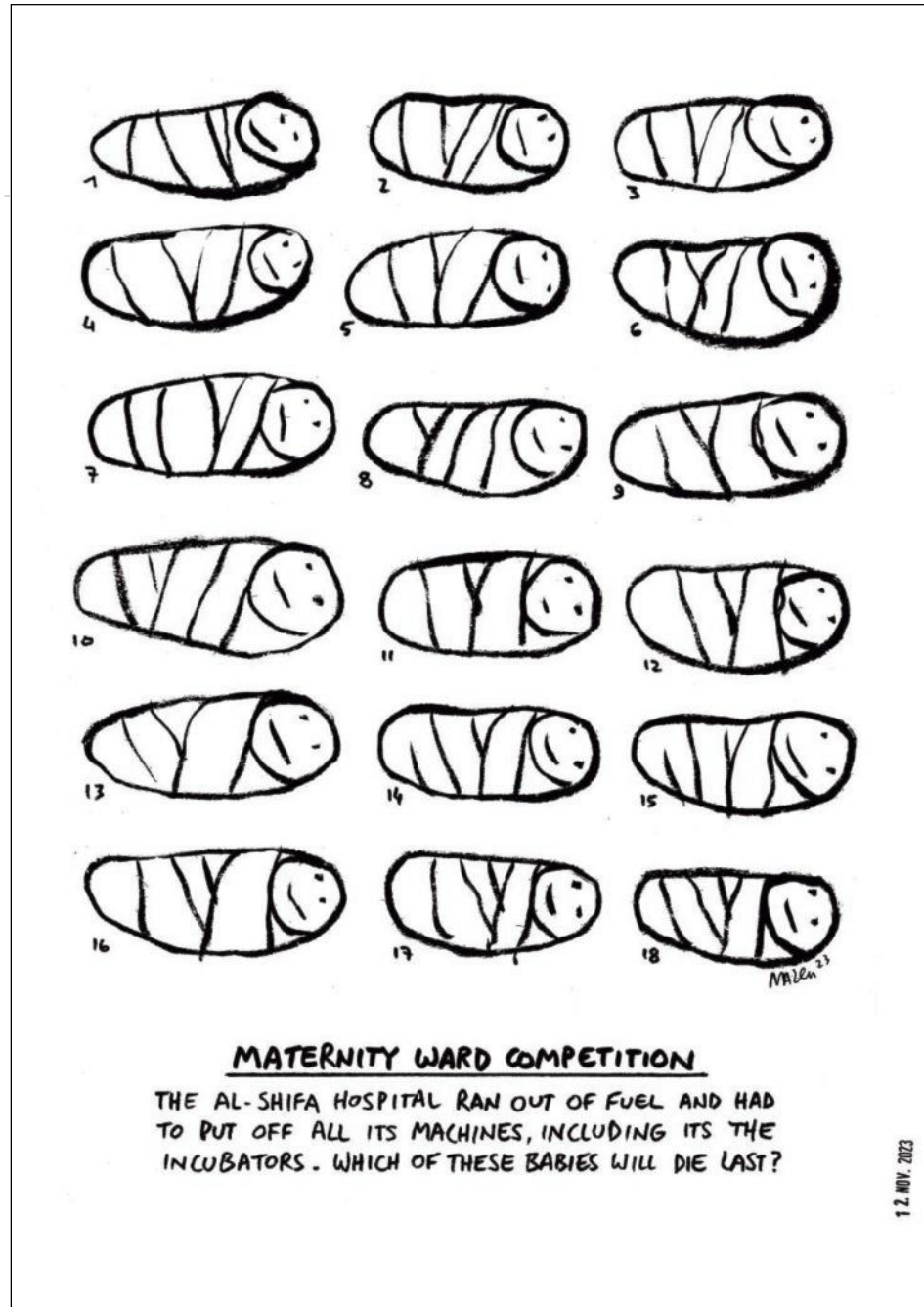
GROTE KERK NAARDEN VESTING

WWW.NAARDENARTFAIR.NL

RESIDENCE *

SCAN DE QR-CODE VOOR KORTING OP ENTREE

TEKENINGEN UIT GAZA IN MY PHONE.

‘Mijn cartoons helpen mensen om zich te verhouden tot deze waanzin’

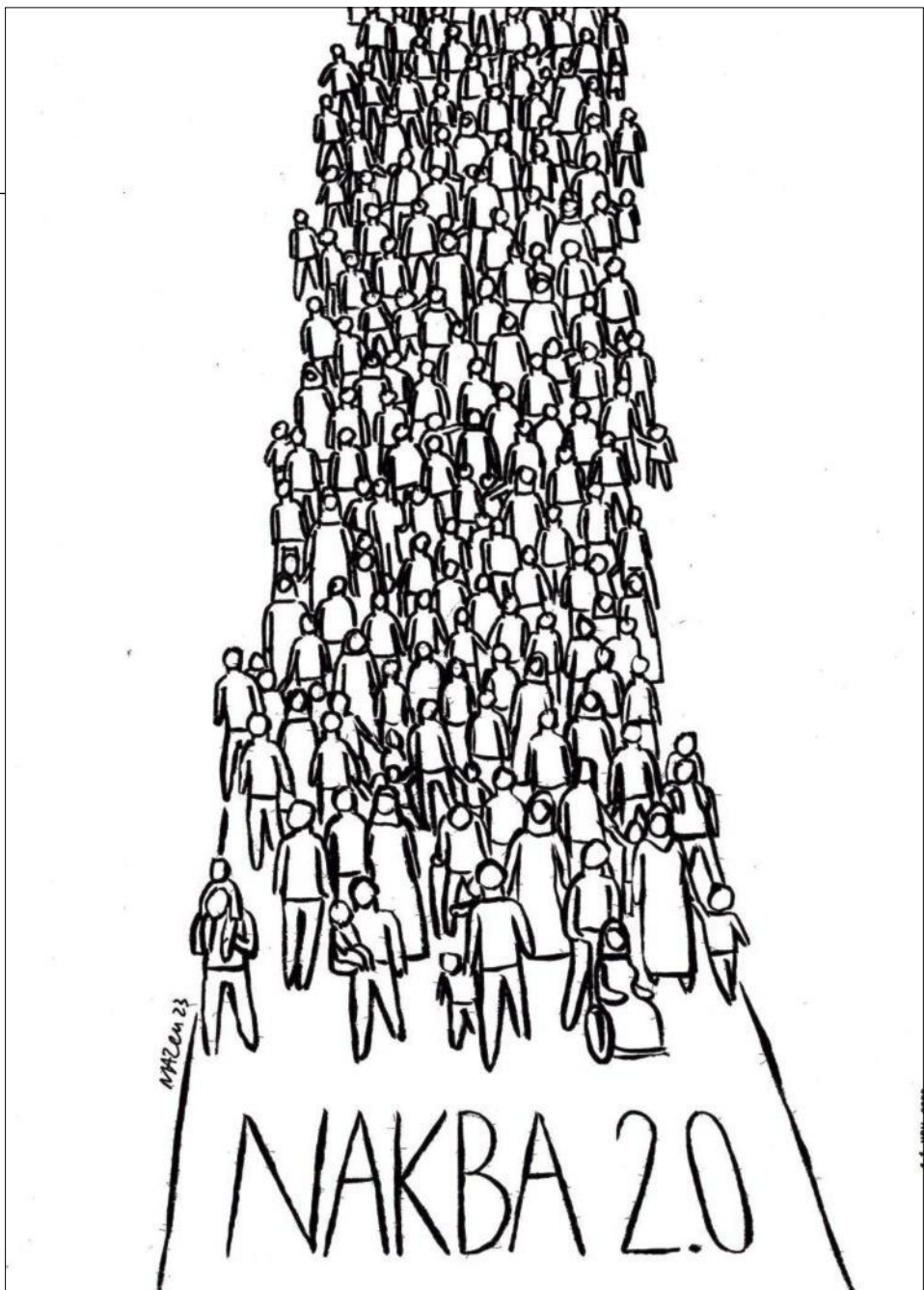
INTERVIEW **MAZEN KERBAJ** TEKENAAR

Zijn tekeningen moeten zijn publiek helpen omgaan met de gekte in Gaza – ook na de wapenstilstand is de situatie volgens hem nog steeds onhoudbaar.

Cosette Molijn

Een stoet mensen die op elkaar gepakt over een smalle weg loopt: ‘Nakba 2.0’, staat erbij geschreven. Of: rijen van in doeken gewikkelde pasgeboren kinderen in het Al Shifa-ziekenhuis dat in het najaar van 2023 belegerd werd en zonder stroom kwam te zitten: ‘Wedstrijd op de kraamafdeling (...) wie van de kinderen overlijdt het laatst?’ lezen de begeleidende woorden in het Engels. *Gaza in My Phone* is een confronterende bundeling van inktzwarte spotprenten die de in Berlijn wonende Libanese artiest Mazen

Kerbaj (50) sinds oktober 2023 op zijn Instagram-pagina heeft gepubliceerd. In de cartoons heeft hij de beelden van Israël’s genocide in Gaza, die dagelijks binnenkomen op de telefoons van zijn volgers, van snijdend commentaar voorzien. Zijn werk raakt een gevoelige snaar en wordt op sociale media veel gedeeld. „Veel mensen zijn depressief en voelen zich hopeloos, we kunnen immers niets doen. Mijn tekeningen bieden dan misschien een soort schrale troost,” vertelt Kerbaj in een café in Beiroet – hij is in de stad voor een familiebezoek. Hij zegt dat hij zich tegelijkertijd ook

Mazen Kerbaj: „Mijn tekeningen bieden misschien een soort schrale troost.” FOTO TONY ELIEH

schuldig voelt over het succes van zijn werk: „Als ik teken heb ik een missie, ik wil een getuige zijn, bijhouden wat ik zie. Maar wanneer ik tevreden ben met een illustratie, als die veel gedeeld wordt of wanneer ik veel *likes* krijg, voel ik me toch weer waardeeloos.” **Zo subjectief mogelijk** Hij wijst op de vele Palestijnen die sinds het staakt-het-vuren in Gaza zijn gedood en op het feit dat Israël de toevoer van voedsel en medicijnen nog grotendeels blokkeert. „De voornaamste verandering is de aandacht die de wereld er nu voor heeft. De wapenstilstand heeft precies bereikt wat men voor ogen had: mensen afleiden, doen geloven dat het geweld echt is opgehouden en alles goed komt. De wereld lijkt deze kwestie inmiddels ook wel beu te zijn. Maar de genocide gaat door, net als het geweld op de

bombardeerd en gedood wordt, is er niet veel veranderd.” Hij wijst op de vele Palestijnen die sinds het staakt-het-vuren in Gaza zijn gedood en op het feit dat Israël de toevoer van voedsel en medicijnen nog grotendeels blokkeert. „De voornaamste verandering is de aandacht die de wereld er nu voor heeft. De wapenstilstand heeft precies bereikt wat men voor ogen had: mensen afleiden, doen geloven dat het geweld echt is opgehouden en alles goed komt. De wereld lijkt deze kwestie inmiddels ook wel beu te zijn. Maar de genocide gaat door, net als het geweld op de

Westoever en de voortdurende bombardementen in Libanon.” Kerbaj tekent wat hij met zijn eigen ogen ziet, zo subjectief mogelijk. Hoe persoonlijker de tekening, hoe meer het mensen lijkt aan te spreken. De stijl van de cartoons – simpel, ronde gezichten, uitvergrotingen – zou je in eerste instantie eerder bij een minder zwaar en aangrijpend onderwerp verwachten. Maar dat is juist de bedoeling, zegt Kerbaj. „Normaal wil je wegkijken wanneer beelden zo afschuwelijk zijn. Maar naar een tekening kun je blijven kijken, daar wenden mensen zich minder snel vanaf. De cartoons helpen mensen om zich te verhouden tot deze waanzin.” De Libanese kunstenaar laat zich niet gemakkelijk in een hokje plaatsen, niet alleen tekent hij, als muzikant is hij vooral actief als trompettist en ook schrijft en werkt hij mee aan theaterproducties. Het liefst noemt Kerbaj zich een ‘poët’ die zich in meerdere media uitdrukt. Het kiezen van cartoons voor de bundel noemt Kerbaj „schokkend”. Door alles op een rijtje te zetten zag hij hoe de genocide zich ontvouwt. „Tijdens het tekenen verkeerde ik in een roes, ik tekende elke dag. Met de tijd nam dat af. Ik realiseerde mij dat ik taferelen tekende die ik al eerder had getekend.” Voor Kerbaj draait het om de herinnering: het eerste ziekenhuis dat werd gebombardeerd, de eerste mensen die werden doodgeschoten bij de voedselverstrekking, of de vader die met het stoffelijk overschot van zijn kind in een vuilniszak rondliep. Daarnaast bevraagt Kerbaj in zijn boek ook expliciet de giftige relatie van veel mensen met hun smartphones. Sociale media hebben informatie gedemocratiseerd, vele beelden uit Gaza zouden anders nooit te zien zijn geweest. Nu kan de rest van wereld getuige zijn van wat zich daar afspeelt. Tegelijkertijd is de mentale tol van de beeldenstroom hoog en dreigt het geweld zo ook genormaliseerd te worden. „Op sociale media zie je op het ene moment beelden van verminkte kinderen, vervolgens een advertentie voor kerstspullen, daarna de vakantiefoto’s van een vriend op Hawaï en vervolgens weer een verminkt kind. Ik heb heel bewust als boektitel *Gaza in My Phone* gekozen en niet *Gaza on My Phone*. Zelfs als mijn telefoon in mijn broekzak zit, zit Gaza daarin. Gaza zit niet alleen tussen reclames en grappige filmpjes, maar naast de foto’s van je kinderen, berichten van geliefden of collega’s. Zelfs als je de telefoon uitzet ben je nog steeds een druk op de knop verwijderd van genocide.” De Engelstalige versie van *Gaza in My Phone* verscheen zonder al te veel ophef, maar de Franse vertaling van het boek werd door de Vertegenwoordigende Raad van Joodse Instellingen in Frankrijk (CRIF) bekritiseerd. De organisatie stuurde boekhandels brieven waarin werd opgeroepen het boek niet te verkopen. Passages als ‘Het antizionisme is een plicht’ of ‘Palestina is het morele kompas van de wereld’ zouden volgens de organisatie oproepen tot ‘de ontkenning van Israël en ‘een retoriek van haat’ voeden. Door de controverse over die oproep kreeg het boek juist meer aandacht. „Dankzij CRIF. Maar ik weet natuurlijk niet wat de ware impact van die campagne is geweest. Er zijn vast boekhandelaren die bang zijn gemaakt en het boek misschien hebben weggehaald.” Wat betekent het dat een genocide wereldwijd en in *real time* te volgen is? Zou de Holocaust destijds anders zijn verlopen als er permanent beelden zouden zijn verspreid van de gruwelijkheden? Kerbaj: „Waarschijnlijk zou dat niets hebben veranderd, want ook nu doet niemand er een *fuck* aan. In plaats daarvan wordt ons exact het tegenovergestelde verteld van wat het Westen ons leerde over internationaal recht.”

Mazen Kerbaj: *Gaza in My Phone*. OR Books, 144 blz. € 18,-

„Wanneer ik veel *likes* krijg op een tekening, voel ik me toch weer waardeloos.

Adviesprijs
45,-

ONLINE CURSUS

Portretten maken met Siegfried Woldhek!

In 10 lessen laat Siegfried je de kneepjes van het vak zien

- Leer de essentie van portretteren
- Praktische en inspirerende opdrachten
- Geen basiskennis vereist

Heb je altijd al willen leren hoe Siegfried die prachtige portretten maakt voor NRC? In deze cursus vertelt hij hoe ie dat doet en laat hij zien wat hij zelf graag jaren geleden had willen weten. Zaken die veel belangrijker zijn dan techniek of kennis van anatomie en de plek van neus en ogen. Volgens Siegfried kun je een goed portret maken met simpele middelen. De cursus is online dus je bepaalt zelf wanneer je begint en je kunt de cursus onbeperkt terugkijken.

Bestel nu ➤ nrcwebwinkel.nl/portretten

Advertentie

COLOFON

Mediahuis NRC BV
Hoofdredacteur:
Patricia Veldhuis
Algemeen directeur:
Dominic Stas

Redactie

Vragen, opmerkingen
of suggesties?
Mail naar
redactie@nrc.nl of
ga naar nrc.nl/contact.
Postadres: Postbus
20673, 1001 NR Amster-
dam, t.a.v rubriek,
redactie of persoon.
T: **020 - 755 3000**
(algemene nummer)

Ingezonden brieven

Reageren op artikelen?
Stuur maximaal
250 woorden naar
opinie@nrc.nl.
Vermeld naam, adres en
tel. nummer.

Advertenties

T: **020 - 755 3049**,
E: sales@nrc.nl,
W: adverteren.nrc.nl

Familieberichten

T: **020 - 755 3052**
E: familieberichten@nrc.nl

NRC Webwinkel

E: klantenservice@nrcwebwinkel.nl

Bezorging en abonnementen

Wij streven ernaar *NRC* te
bezorgen voor 7.00 uur,
op zaterdag voor 9.00
uur.
W: nrc.nl/service,
T: **088-572 0572**
(ma-vr 8.00-17.00,
za 9.00-13.00)

Omgang

persoonsgegevens
Mediahuis NRC BV legt
van abonnees en gebrui-
kers van online dienst-
verlening gegevens vast
voor de uitvoering van
een (abonnee)overeen-
komst en/of het verlenen
van diensten. Deze gege-
vens kunnen worden ge-
bruikt om u te informeren
over relevante producten
en diensten van Media-
huis NRC BV (zie ook
nrc.nl/privacyverklaring).
Afmelden kan via
privacy@nrc.nl.

Auteursrecht

© NRC, 2026.
Alle auteursrechten en
databankrechten ten
aanzien van (de inhoud
van) deze uitgave wor-
den uitdrukkelijk voorbe-
houden. Deze rechten
berusten bij Mediahuis
NRC BV c.q. de betreffen-
de auteur.
Zie voor de volledige
tekst: nrc.nl

Zo leest u de NRC waardering

●●●●● buitengewoon
●●●●○ zeer goed
●●●○○ goed
●●○○○ matig
●○○○○ zwak

**Opheffingsuitverkoop in
Amstelveen!**

OPHEFFING

**Enorme kortingen op ons
hele assortiment!**

*Moderne, Antieke en
Vintage tapijten; Perzen,
Kelims, Zieglers, Berbers etc.*

**Mis het
niet!
op=op**

Onze winkel in Amstelveen sluit binnenkort
haar deuren. Profiteer nu van enorme kortingen
op ons hele assortiment! Alles moet weg!

Amstelveen Dorpsstraat 33 - ook op zondag open

www.kelim.nl

Hamming van Seventer